

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1937.

Andra kammaren.

Nr 29.

Tisdagen den 4 maj.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 27 och den 28 nästlidna april.

§ 2.

Hans excellens herr statsministern *Hansson* föredrog Kungl. Maj:ts skrivelse till riksdagen angående förordnande av statsrådsledamöter att uppläsa Kungl. Maj:ts öppna brev till riksdagen angående viss grundlagsändring, inbefattande, bland annat, att Kungl. Maj:t förordnat hans excellens herr statsministern *Hansson* att i riksdagens andra kammare uppläsa ifrågavarande öppna brev, varefter hans excellens herr statsministern *Hansson* uppläste Kungl. Maj:ts öppna brev, nr 309, till riksdagen angående vissa ändringar i riksdagsordningen.

Detta öppna brev lades till handlingarna.

§ 3.

Avlämnades följande Kungl. Maj:ts propositioner, nämligen

av herr statsrådet *Nilsson* propositionen, nr 303, angående bestridandet av kostnaderna för vissa byggnadsarbeten för signalregementets förläggning å Lilla Frösunda; samt

av herr statsrådet *Wigforss* propositionerna:

nr 304, med förslag till lag angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv;

nr 305, med förslag om ändring i vissa delar av civila tjänstepensionsreglementet den 30 juni 1934 (nr 442);

nr 306, med förslag om ändring i vissa delar av allmänna familjepensionsreglementet den 16 oktober 1936 (nr 542);

nr 307, med förslag om ändring i vissa delar av militära tjänstepensionsreglementet den 17 maj 1935 (nr 167); och

nr 308, med förslag till förordning angående dels viss utsträckning av Kungl. Maj:ts befogenhet att meddela förordnande jämlikt 1 § förordningen den 7 juni 1935 (nr 259) om accis å margarin och vissa andra fettvaror, dels ändring i vissa delar av samma förordning, m. m.

Samtliga dessa propositioner bordlades.

§ 4.

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande nr 18, statsutskottets memorial och utlåtanden nr 128—133, första lagutskottets utlåtanden nr 42—48, andra lagutskottets utlåtanden nr 38—40 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 75—78.

Andra kammarens protokoll 1937. Nr 29.

§ 5.

Härpå föredrogs och lades till handlingarna jordbruksutskottets memorial, nr 79, med överlämnande till riksdagen av förteckningar över av domänstyrelsen försålda hemman och lägenheter.

§ 6.

Ordet lämnades nu på begäran till

Herr **Skoglund**, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren måtte besluta, att på morgondagens föredragningslista bland två gånger bordlagda ärenden måtte först uppföras statsutskottets utlåtande nr 130, första lagutskottets utlåtande nr 42, andra lagutskottets utlåtande nr 38, andra lagutskottets utlåtande nr 39, andra lagutskottets utlåtande nr 40, konstitutionsutskottets utlåtande nr 17, statsutskottets utlåtande nr 116, statsutskottets utlåtande nr 117, statsutskottets utlåtande nr 118, statsutskottets utlåtande nr 119, statsutskottets utlåtande nr 120, statsutskottets memorial nr 128, statsutskottets utlåtande nr 129, statsutskottets utlåtande nr 131, statsutskottets utlåtande nr 132 och statsutskottets utlåtande nr 133 samt därefter övriga ärenden i den ordning de finnas uppförda å dagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls.

§ 7.

Interpellation. Vidare lämnade herr talmannen på begäran ordet till

Herr **Hagberg** i Luleå, som anförde: Herr talman! Ända sedan de rika lappländska malmtillgångarna började exploateras har det funnits en stark opinion för tanken att denna malm eller åtminstone en del av densamma borde förädlas inom landet. Denna uppfattning har fått en än större tyngd genom förbättrandet av förädlingsmetoderna, nedbringandet av kolets andel gentemot järnet liksom genom elektricitetens större andel i bränslemängden. Den år 1932 inom handelsdepartementet tillsatta kommittén, vars uppgift var att utreda frågan om en norrbottnisk malmförädling tillkom under trycket av denna opinion samt på grund av det katastrofala krisläget i Norrbotten.

Tyvärr synes den kommitté, som erhållit utredningsuppdraget, inte mäktat fullfölja detsamma. Mycket tyder på att den inte fullgör sitt uppdrag med den kraft som situationen kräver. Det meddelas sålunda att kommittén under hela fjolåret inte hållit något sammanträde. Vidare synes de privata malmförädlingsföretagen ha avvisat försöken att på ort och ställe studera smältningssmetoderna. Kommitténs passivitet föranledde den av Norrbottens läns landsting tillsatta industrikommittén att vid årsskiftet rikta en särskild hemställan till regeringen om forcering av utredningsarbetet. Enligt »Vad sig i riket tilldragit» skulle också i mars månad detta år kommittén framlägga ett betänkande, men hittills har detta, så vitt jag vet, icke skett, trots att vi redan befinner oss i maj.

Alldeles oavsett detta förefaller det en utomstående som om kommittén för sig uppställt uppgifter som inom överskådlig tid omöjliggör ett positivt resultat av dess arbete. Det behövs inte en utredning för att våga påståendet att det redan nu inom Norrbotten finnes nödiga betingelser för en ekonomiskt bärig malmförädling på grundval av förut utexperimenterade och praktiserade metoder. I den mån kommittén arbetat, synes dock dess huvudintresse ha koncentrerats på ännu icke fullt utexperimenterade förädlingsmetoder. Under sådana förhållanden är det förklarligt, att man inte nått en positiv lösning och att man inte heller har anledning att vänta några positiva förslag på långliga tider. En kommitté, som arbetar med dylika perspektiv, kommer alltid att finna nya studieobjekt.

Interpellation. (Forts.)

Det finns emellertid flera skäl som gör, att frågan inte längre får förhalas. Norrbotten har en befolkningstillväxt av 2,000 människor per år samtidigt som de sysselsattas antal i industrien befinner sig i nästan oavlättligt sjunkande. Även under den nuvarande exceptionella högkonjunkturen råder stor arbetslöshet i Norrbotten samtidigt som levnadsstandarden däruppe är lägre än i övriga delar av landet. En järnförädlingsindustri skulle betyda ett oerhört tillskott till försörjningsmöjligheterna för Norrbotten samtidigt som den möjliggjorde ett ekonomiskt och förnuftigt exploaterande av länets råvarurikedomar.

Ett annat betydelsefullt skäl för ett snabbt initiativ är de stora behov som för närvarande föreligga för den svenska järnförädlingen att erhålla tackjärn, järnsvamp och skrot. Upprustningen har redan slukat den internationella marknadens lagertillgångar. Knappheten på dessa produkter har åstadkommit ett makalöst upptrissande av priserna. Enligt Kommerskollegii svenska partiprisindex har under ett år, från mars 1936 till mars 1937, partiprisindex å tackjärn stigit från 118 till 189. De svenska järnverken får sålunda icke blott betala mycket höga priser för råvaran utan hotas nu också av brist å förädlingsbart järn.

På grund av dessa förhållanden torde numera motståndet från vissa industrikretsar icke vara så starkt mot en norrbottnisk järnförädling som tidigare varit fallet.

Det borde också råda enighet om, att skall något göras så måste det göras under högkonjunkturen. Under en kris när många järnbruk slår igen och massor av ugnar släckas går det inte att vinna någon förståelse för åtgärder att skapa nya järnbruk. Initiativet måste därför tagas under högkonjunkturen när därtill alla känna farorna av den aktuella knappheten på järn. Nu är tiden inne att ta ett stort steg för att göra slut på den koloniala karaktären i hittillsvarande behandling av Norrbotten.

Norrbottens befolkning finner inget förnuft i att Sverige skall importera hundratusentals ton halvförädlad järn när sådant med framgång kan framställas inom Norrbotten. Den frågar hur länge de svenska statsmakterna ämnar tillåta den av privatintressen inspirerade koloniala inriktningen av Norrbottens försörjningsresurser. Den vill inte längre godkänna att länets råvaror exporteras oförädlade på sätt hittills skett eller att, såsom fallet är med timret, släpas söderut för förädling när sådan lika bra kunde genomföras där råvaran finnes.

Norrbottens befolkning, som sett hur försöken att på privat väg åstadkomma en malmförädling alltid stött på förbittrat motstånd från privata konkurentintressen i andra delar av landet, tvivlar på möjligheten av att genom privata initiativ åstadkomma något resultat. Den riktiga och naturliga utvägen med hänsyn till statens intressen i malmgruvorna är därför, att staten själv tar initiativet till en malmförädlingsindustri i Norrbotten, varigenom ett ökat utnyttjande av Norrbottens elektricitets- och träresurser också skulle vinnas, arbetsmöjligheterna väsentligt utökas och den norrbottniska jordbruksbefolkningen beredas bättre försörjningsmöjligheter. Statens stora inkomster på malmbrytningen under detta år ge ekonomiska möjligheter för ett sådant företag.

Då jag anser att ett avgörande inte får skjutas över på en oviss framtid och att snabba åtgärder äro nödvändiga anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för handelsdepartementet få framställa följande frågor:

Föreligger några förutsättningar för ett snabbt och positivt resultat av malmförädlingssakkunnigas arbete?

Om detta ej är att vänta anser ej då regeringen att frågan måste bearbetas från andra utgångspunkter?

Interpellation. (Forts.)

Ämnar regeringen och i så fall när upptaga till prövning frågan om en statlig malmförädling inom Norrbotten?

Ifrågavarande anhöllan bordlades.

§ 8.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 238, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kostnaderna i samband med evakuering av det svenska beskickningshuset i Madrid m. m.;

nr 239, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln framlagda förslag rörande avveckling av skeppsgossekåren i Marstrand;

nr 240, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående stat för skeppsgosseskolan m. m.;

nr 241, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring i 1927 års malmavtal mellan svenska staten, å ena, samt Luossavaara-Kiiruna-vaara Aktiebolag och Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund, å andra sidan;

nr 242, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till förre kontoristen A. L. Johansson för mistad pension; och

nr 246, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade grunder för statsbidrag till dispensärverksamhet för tuberkulosens bekämpande jämte i ämnet väckta motioner;

från bankoutskottet:

nr 243, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående delaktighet i statens pensionsanstalt för förädlings- och försöksledare vid Weibullsholms växtförädlingsanstalt;

nr 244, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tjänstårsberäkning i vissa fall för pension enligt tjänstepensionsreglementet för arbetare; och

nr 245, i anledning av framställningar angående pensioner och understöd åt vissa i statens tjänst anställda eller förut anställda personer m. m.; samt

från jordbruksutskottet:

nr 256, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överförande av vissa kronoparker i Jämtlands län till renbetesfjällen m. m. samt en i ämnet väckt motion;

nr 257, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående indragning av viss personal vid domänverket;

nr 258, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förlängd giltighetstid för avlöningsreglementet vid domänverket m. m.; och

nr 259, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående särskilda åtgärder till motverkande av skada å fiske genom vattenförorening m. m.

§ 9.

Till bordläggning anmälades:

statsutskottets utlåtanden:

nr 10, angående regleringen för budgetåret 1937/1938 av utgifterna under riksstatsens *tionde* huvudtitel, innefattande anslagen till handelsdepartementet;

nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående inrättandet av en lotsverkets båtlanefond;

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av rätt till bearbetande av icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord;

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av vissa av marinförvaltningen förskottade kostnader för en expedition år 1926 med Stockholms stad tillhöriga »Isbrytaren II»;

nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till färdigställande av andra våningen i statens provningsanstalts huvudbyggnad;

nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för tillbyggnad av statens provningsanstalts flygelbyggnad; och

nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till ändrings- och inredningsarbeten i patent- och registreringsverkets byggnad;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 47, i anledning av styrelsens för riksdagsbiblioteket förslag om vissa ändringar i stadgarna för biblioteket;

nr 48, i anledning av fullmäktiges i riksbanken förslag till ändrad lydelse av § 8 och § 18 mom. 2 bankoreglementet;

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar med avseende å statens engagemang i Wermlands Enskilda Bank Aktiebolag; och

nr 50, angående provisoriskt dyrortstillägg under budgetåret 1937/1938 till befattningshavare vid riksdagens verk;

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, i anledning av väckt motion, II: 288, angående åtgärder för gynnande av produktionen av verkligt god folkuppfostrande svensk film;

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, angående de civila tjänsteläkarnas ställning i städer och stadsliknande samhällen; samt

andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 6, i anledning av väckt motion om åtgärder till motverkande av folkströmningen från landsbygden till städerna; och

nr 7, i anledning av väckt motion angående utredning om orsakerna till och åtgärder mot den ökade ungdomsbrottsligheten.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

§ 11.

Upplästes ett till kammaren inkommet sjukbetyg, så lydande:

Riksdagsmannen redaktör Emanuel Björck, Kristianstad, är på grund av sjukdom (Hemiplegia sin. post trombos. cerebri) oförmögen till allt arbete och förhindrad deltaga i riksdagens förhandlingar under tiden från och med den 1/5 1937 intill riksdagens slut, vilket härmed på därom framställd begäran intygas.

Kristianstad den 28 april 1937.

T. Nordmark,
leg. läk., t. f. lasarettsläk.

§ 12.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Wolgast</i>	under 2 dagar fr. o. m. den 4 maj,
• <i>Molander</i>	„ 3 „ „ „ 4 „
• <i>Lindskog</i>	„ den 5 maj,

herr *Andersson* i Prästbol
, *Gustafsson* i Lekåsa

under 3 dagar fr. o. m. den 6 maj och
, 5 , , , 5 , .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.28 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 5 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionen, nr 303, angående bestridandet av kostnaderna för vissa byggnadsarbeten för signalregementets förläggning å Lilla Frösunda;

till bankoutskottet propositionerna:

nr 304, med förslag till lag angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv;

nr 305, med förslag om ändring i vissa delar av civila tjänstepensionsreglementet den 30 juni 1934 (nr 442);

nr 306, med förslag om ändring i vissa delar av allmänna familjepensionsreglementet den 16 oktober 1936 (nr 542); och

nr 307, med förslag om ändring i vissa delar av militära tjänstepensionsreglementet den 17 maj 1935 (nr 167); samt

till bevillningsutskottet propositionen, nr 308, med förslag till förordning angående dels viss utsträckning av Kungl. Maj:ts befogenhet att meddela förordnande jämlikt 1 § förordningen den 7 juni 1935 (nr 259) om accis å margarin och vissa andra fettvaror, dels ock ändring i vissa delar av samma förordning, m. m.

§ 2.

Vidare föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 10 och 122—127, bankoutskottets utlåtanden nr 47—50, andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 7, andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 6 samt andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtanden nr 6 och 7.

§ 3.

Härefter föredrogos herr *Hagbergs* i Luleå vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet få framställa spörsmål angående främjande av inhemsk malmförädling; och biföll kammaren ifrågavarande anhållan.

§ 4.

Till avgörande företogs vart efter annat:

statsutskottets utlåtande, nr 130, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1937/1938 till ersättning åt blinda m. m.; samt

första lagutskottets utlåtande, nr 42, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse om ändring i vissa delar av kungörelsen den 15 juni 1934 (nr 306) angående handel med farmaceutiska specialiteter, dels ock i ämnet väckt motion.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 5.

Härpå förekom till behandling andra lagutskottets utlåtande, nr 38, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om moderskapspenning m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Ang. förslag
till förordning
om moder-
skapspenning
m. m.

Genom en den 15 januari 1937 dagtecknad proposition, nr 38, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till 1) förordning om moderskapspenning; 2) förordning angående ändrad lydelse av 32 § förordningen den 26 juni 1931 (nr 280) om erkända sjukkassor; samt 3) förordning om mödrahjälp.

I samband med förevarande proposition hade utskottet till behandling förehåft sju med anledning av densamma väckta motioner, nämligen motionerna i första kammaren nr 203 av herr N. J. Martin Svensson m. fl. och nr 209 av herr Myrdal m. fl. samt motionerna i andra kammaren nr 404 av herr Spångberg m. fl., nr 406 av herr Skoglund m. fl., nr 416 av fru Nordgren, nr 418 av herr Österström m. fl. och nr 419 av herr Österström, motionerna I: 203 och II: 406 hade dock behandlats allenast såvitt däri icke framställts yrkande, att riksdagen i anledning av propositionen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t begära skyndsammaste förnyad utredning och förslag angående nödvändigheten av att genomföra en rationalisering av socialvården.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen, med förklarande att ifrågavarande proposition ej kunnat i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga i utlåtandet intagna förslag till

- 1) förordning om moderskapspenning;
- 2) förordning angående ändrad lydelse av 32 § förordningen den 26 juni 1931 (nr 280) om erkända sjukkassor; samt
- 3) förordning om mödrahjälp;

B) att motionerna I: 203, II: 404, II: 406, II: 416 och II: 419 — motionerna I: 203 och II: 406 dock allenast, såvitt däri ej hemställts om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om rationalisering av socialvården — i den mån de icke blivit besvarade genom vad utskottet under A) hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd; samt

C) att motionerna I: 209 och II: 418 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet voro fogade åtskilliga, nedan delvis närmare omförmälda reservationer.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr Österström, som yttrade: Herr talman! I avseende å föredragningen av andra lagutskottets utlåtande nr 38 hemställs, att detsamma må företagas till avgörande punktvis, samt punkten A) på det sätt, att författningsförslagen föredragas i nummerordning samt varje författningsförslag paragrafvis

Ang. förslag till förordning om moderskapspenning m. m. (Forts.)
 och, där så erfordras, styckevis med slutbestämmelser, ingress och rubrik sist, varefter och sedan författningsförslagen blivit i sin helhet genomgångna utskottets hemställan i punkten A) föredrages, att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet samt att författningstexten ej må behöva uppläsas i vidare mån än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Denna hemställan bifölles.

I enlighet med kammarens beslut rörande föredragnings sättet upptogs först till behandling *punkten A)*.

Utskottets förslag till Förordning om moderskapspenning.

Enligt Kungl. Maj:ts och utskottets förslag skulle 1 och 3 §§ av nyssnämnda författningsförslag hava följande lydelse:

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

1 §.

Moderskapspenning enligt denna förordning skall av statsmedel utgå med ett belopp av sjuttiofem kronor till kvinna, som till lindrande av de med barns-
 börd förenade kostnader är i behov därav.

3 §.

Behov av moderskapspenning skall, där ej särskilda omständigheter till annat föranleda, anses föreligga, om för kvinnan eller, där hon är gift och sammanlever med sin man, för makarna tillsammans vid senaste taxering till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt icke upptagits beskattningsbart belopp, uppgående till minst tre tusen kronor.

Har det beskattningsbara beloppet upptagits högre än nu sagts men äro med hänsyn till ändrade förhållanden eller eljest omständigheterna särskilt ömmande, må ock behov av understöd anses vara för handen.

Har det beskattningsbara beloppet upptagits högre än nu sagts men äro med hänsyn till ändrade förhållanden eller eljest omständigheterna särskilt ömmande, må ock behov av moderskapspenning anses vara för handen.

Beträffande berörda förslag till förordning om moderskapspenning hade reservationer avgivits:

1) av herrar *Sigfrid Hansson, Österström, Norman, Myrdal* och *Olovson*, vilka hemställt, att riksdagen måtte besluta sådana ändringar i utskottets förslag, att

dels 1 § måtte erhålla följande lydelse:

1 §.

Till kvinna, som fött barn, utgår efter nedkomsten moderskapspenning med sjuttiofem kronor av statsmedel.

dels ock 3 § måtte utgå och i följd därav numreringen av de följande §§ 4—10 ändras till 3—9.

Herr *Österström*, som enligt vid utlåtandet fogad anteckning ej närvarit vid utskottets behandling av 1 och 2 §§ i förevarande förslag till förordning om moderskapspenning, hade biträtt förenämnda reservation endast i den mån han deltagit i behandlingen av däri omförmälda paragrafer.

2) av herrar *Heiding* och *Johanson* i Hallagården, vilka ansett, att utskottet bort föreslå, att 3 § första stycket måtte erhålla följande ändrade lydelse:

Ang. förslag till förordning om moderskapspenning m. m. (Forts.)

Behov av moderskapspenning — — — (= Kungl. Maj:ts förslag) — — — belopp, uppgående till minst två tusen kronor.

3) av herrar *Wistrand*, *Ekströmer* och *Skoglund* samt fröken *Andersson*, vilka förklarat sig anse, att sistnämnda författningsrum bort erhålla följande ändrade lydelse:

Behov av moderskapspenning — — — (= Kungl. Maj:ts förslag) — — — belopp, uppgående till minst ett tusen kronor; samt

4) av fru *Nordgren* och fru *Johansson*, vilka ansett, att utskottets nedan intagna uttalande å sid. 12 i det tryckta utlåtandet rörande 5 § andra stycket:

»Enligt utskottets mening måste det anses riktigast, att administrationskostnaderna i detta fall liksom i fråga om varje annan social verksamhet bestri-
das av allmänna medel. Utskottet föreslår därför, att bestämmelsen om skyl-
dighet att för bestridande av sjukkassornas kostnader erlagga anmälnings-
avgift utgår. I stället böra sjukkassorna beredas ersättning av statsmedel.
Denna ersättning bör enligt utskottets uppfattning utgå med samma belopp
som anmälningsavgiften eller två kronor för varje ansökan.»

bort hava följande lydelse:

»Enligt utskottets mening — — — anmälningsavgift utgår. I stället böra
sjukkassorna beredas ersättning av statsmedel, vilken ersättning bör utgå med
belopp som av Kungl. Maj:t fastställles.»

Efter föredragning av 1 § anförde:

Herr *Österström*: Herr talman! Utvecklingen av diskussionen kring denna fråga torde ha till fullo och på ett övertygande sätt visat, att socialministern haft i allt väsentligt ett riktigt grepp på denna fråga, när han lagt fram propositionen. Det finns anledning för mig, som delar hans synpunkter i det allra mesta, att i detta sammanhang fästa kammarens uppmärksamhet på några synpunkter, innan beslut fattas.

Till en början vill jag säga, att det är alldeles odisputabelt, att det från intet håll har riktats anmärkning mot socialministerns förslag, att man skulle göra en rationell klyvning mellan vad som kallas för moderskapspenning och den andra delen av förslaget, nämligen mödrahjälpen. Det har ej heller uppstått någon tvist om storleken av de belopp som föreslagits, vare sig det gäller moderskapspenningen eller mödrahjälpen. Det finns visserligen en motion, vari hemställles, att moderskapspenningen skall utgå med något större belopp än det av socialministern föreslagna, men jag skulle förmoda, att vi alla erkänna, vad utskottet också konstaterat, att denna avvägning med 75 kronor, låt vara att beloppet ligger i underkant, dock har många och starka skäl för sig. Det är också så, att man ej på en höft kommit fram till dessa 75 kronor. Det ligger ganska noggranna kalkyler både bakom befolkningskommissionens förslag och sedermera regeringens prövning i detta fall.

För det tredje skulle jag vilja säga, att lyckligtvis avspeglas ej längre vare sig i utskottsutlåtandet eller i den allmänna debatten det tidigare rätt ofta hörda uttalandet, att det är avsikten att med moderskapspenningen »köpa barn i detta land för 75 kronor». Fullt så enkelt är det hela dock icke och i närvarande ögonblick har det resonemanget, som sagt, lyckligtvis förstumats.

Det kan vara skäl i att i en enda sats slå fast, hur man kommit fram till förslaget om moderskapspenning. När det för befolkningskommissionen gällde att angripa detta problem från någon utgångspunkt, började kommissionen med att slå fast, vad som var alldeles odisputabelt och som omfattades av en

Ang. förslag till förordning om moderskapspenning m. m. (Forts.)

enhällig mening i detta land, nämligen att vi måste ha en viss standard på förlossningsvården. Det är ur samhällets synpunkt nödvändigt, att det fastställs en sådan standard, och man kan därvidlag helt enkelt ej nöja sig med något mindre än vad som ansetts som ett oftergivligt minimum av hygieniker och socialpolitiker samt all erfarenhet på detta område. Följaktligen har det lagts fram ett förslag, som kammaren också sedermera får behandla, när den kungl. proposition blir föremål för övervägande här, som avser förlossningsvårdens reformering och barnmorskeväsendets reorganisation. Principen härvidlag är den, att förlossningsvården i detta land skall vara kostnadsfri för mödrarna och att den skall ha en viss standard. Dessa förslag, det som behandlas i dag och förslaget om förlossningsvård, höra egentligen organiskt samman och borde ha blivit föremål för behandling samtidigt även här i riksdagen, om det gått alldeles riktigt till. Men om man fastställer en viss minimistandard, en tillfredsställande standard för förlossningsvården, måste man också erkänna, att det ej är nog med att barnaföderskorna få möjlighet att taga sig in till lasarettens barnbördsavdelningar eller att de, om de föredraga att vårdas i hemmen och ha möjlighet härtill, få tillgång till sakkunnig barnmorskehjälp. Det finns dessutom kostnader, som äro oundvikliga och som ej skola undvikas, i samband med förlossningen, i samband med barnafödandet. Jag behöver säkerligen ej här i kammaren i detalj nämna, vilka dessa kostnader äro. Om dessa kostnader ej täckas av statsmedel eller allmänna medel, kan man ej säga, att förlossningsvården är fri. Genom det förslag, som Kungl. Maj:t här lagt fram och som är byggt på åtskilliga utredningar, löser man äntligen detta problem. Man gör förlossningsvården i landet kostnadsfri. Så enkelt är det i själva verket med moderskapspenningen. Det var ej någon avsikt att köpa barn för 75 kronor. Avsikten var helt enkelt, att man ville uppehålla en viss standard för förlossningsvården och göra det möjligt för alla landets barnaföderskor att trygga sig till en sådan standard. I det sammanhanget kan man icke undkomma de 75 kronorna.

Den tvist som i detta sammanhang uppstått — den enda, höll jag på att säga — gäller frågan, huruvida det vid tilldelandet av moderskapspenningen skall vara en ekonomisk behovsprövning eller icke. Jag är dock ej säker på att detta är riktigt uttryckt, ty om jag läser de olika förslagen — de äro ej mindre än fyra — finner jag, att ingen förslagsställare har vågat hålla på en verklig behovsprövning. Högern har ej vågat göra det med sitt förslag om 1,000 kronors inkomstgräns. Den har alltså med 100 procent av vad nu gäller höjt den inkomst, som skall utgöra gräns för behovsprövningen. Bondeförbundet har ej heller vågat upprätthålla kravet på en behovsprövning, när det föreslagit en inkomstgräns av 2,000 kronor. Socialministern har ännu mindre velat göra det med sitt förslag om en tretusenkronors gräns. Dessa tre bud torde till fyllest och på ett övertygande sätt visa, hur verkligt svårt det är att finna en riktig linje, när det gäller behovsprövningen, att bestämma, hur man skall fastställa inkomstgränsen, vid vilket belopp man skall sätta den, då man menar, att under denna inkomstgräns är det onödigt med en behovsprövning och över denna gräns är det nödvändigt med en behovsprövning. Skulle det under sådana förhållanden ändå ej vara lämpligt, att alla dessa bud förenade sig med det fjärde, det ursprungliga budet, som kom från befolkningskommissionen, att man skulle giva moderskapspenningen åt alla barnaföderskor. Det är klart, att den uppfattning, som legat till grund för befolkningskommissionens förslag, naturligtvis stöter många föreställningar för pannan, och jag förstår så väl åtskilliga av dessa. Men jag tycker, att inför den förvirring, som de många förslagen, när det gäller att bjuda på en gräns för

Ang. förslag till förordning om moderskapspenning m. m. (Forts.)

behovsprövningen, representera, skulle man vara villigare än tidigare att erkänna, att befolkningskommissionen, när den efter åtskilliga brottningar och efter att ha tagit hänsyn till många svårigheter framlagt sitt förslag, nog haft ett visst fog för sin inställning. Jag kommer alltså, herr talman, att yrka bifall till den av herr Sigfrid Hansson och mig med flera av andra lagutskottets ledamöter till detta betänkande fogade reservationen i denna del, och jag ber att redan vid denna paragraf få framställa detta yrkande, därför att ett bifall till vårt förslag, som herr talmannen observerat, förutsätter en omformulering av Kungl. Maj:ts och utskottets förslag beträffande första paragrafen.

Vad mödrahjälpen beträffar, alltså den andra avdelningen av Kungl. Maj:ts här föreliggande förslag, konstaterar jag, att om den råder det tydligen allmän enighet. Detta är i allra högsta grad glädjande. Det är glädjande redan därför, att förslaget om mödrahjälp innebär ett direkt fortsättande på den linje, som vi hittills följt i vårt resonemang, alltså den som avser moderskapspenningen. Det räcker nämligen tyvärr inte med dessa 75 kronor och den fria förlossningshjälpen. Det kommer att finnas tusentals fall, då barnaföderskorna måste ha ett ytterligare tillskott, ett ytterligare handtag, men då efter en verklig behovsprövning. Det är alltså dels detta skäl, som ej är principiellt nytt, och dels ett annat skäl, som ligga till grund för förslaget om mödrahjälp. Jag vill ej säga, att det är ett principiellt nytt skäl, men det är kanske mera starkt framhävt i diskussionen nu och i detta sammanhang än tidigare, nämligen detta, att vi i vårt land ha mellan 10,000 och 15,000 aborter om året. Det vill säga, att det är 10,000 å 15,000 kvinnor, som varje år riskera livet i detta land genom att uppsöka kvaacksalvare och med deras hjälp få abort. Massor av dessa kvinnor, som först begära denna abort hos läkare och, när de där få avslag, sedan följa det minsta motståndets lag och gå till kvaacksalvare, trygga sig inför sig själva, med rätt eller med orätt, till att de av ekonomiska skäl måste ha denna hjälp med kniven för att tala brutalt. Jag föreställer mig, att det i denna kammare ej finns någon som menar, att det är det svenska samhället värdigt att å ena sidan förbjuda kvinnorna att trygga sig till denna förfärliga utväg, att som laglöshet och immoralitet stämpla abort, å andra sidan ställa läkare och andra på det sociala fältet verkande människor, som i kvinnornas intresse, i samhällets intresse och i livets intresse söka bekämpa aborterna, att ställa dem hjälplösa inför dessa kvinnor, av vilka en mycket stor procent i själva verket ha rätt, när de säga, att de måste ha ett annat ekonomiskt försvar än det, de för närvarande ha att trygga sig till, om de skola låta bli att söka abort.

Jag vet ej, om det kommer att lyckas att med det nu föreliggande förslaget pressa ned aborternas antal till ett minimum, men vad jag är alldeles säker på, det är, att Kungl. Maj:t har rätt, när Kungl. Maj:t går in för att sätta dessa nya hjälpmöjligheter i de socialt verkande krafternas tjänst, för att man skall kunna säga till kvinnorna: det är ej sant detta, som ni föra fram i eder argumentation; samhället ställer eder ej hjälplösa, samhället rycker ej på axlarna åt eder; ni ha den och den möjligheten, och samhället vill hjälpa eder och kan verkligen hjälpa eder över de första förtvivlade ögonblicken och den första svåra tiden. Det är ett förslag, mot vilket det varken logiskt, humanitärt eller sakligt, såvitt jag begriper, kan riktas någon anmärkning, och jag tror, att kammaren i detta hänseende delar Kungl. Maj:ts och utskottets uppfattning, utan att det är nödvändigt att närmare argumentera om den saken.

Herr talman! Med vad jag anfört skall jag be att få yrka bifall i tillämpliga delar till den av herr Sigfrid Hansson och mig m. fl. avgivna reservationen.

Ang. förslag till förordning om moderskapspenning m. m. (Forts.)

Fröken **Andersson**: Herr talman! Såsom redan den föregående ärade talar-
ren framhållit, har det ej framträtt någon väsentlig skillnad i uppfattningen
beträffande höjandet av moderskapspenningen från nuvarande 30 kronor i van-
liga fall till 75 kronor. Den punkt, på vilken meningarna däremot väsentligen
gått isär, gäller frågan, i och med vilken inkomstgräns denna moderspenning
skall utfalla. Jag skall be att här med några ord få motivera den reservation
i detta avseende, som undertecknad varit med om att skriva under.

Enligt utskottsmajoritetens förslag skall inkomstgränsen fastställas till ett
beskattningsbart belopp av 3,000 kronor, medan högerreservanterna på denna
punkt föreslå ett belopp av 1,000 kronor. Nu kan man visserligen med fullt
fog säga, att det här ej är fråga om någon som helst principiell skillnad utan
endast fråga om en gradskillnad. Jag menar dock, att även en sådan skillnad
i vissa fall kan vara av ganska stor betydelse, och jag anser också, att det
gäller just i detta fall. Jag instämmer till fullo med utskottsmajoriteten däri,
att kraven på det behov, som bör förefinnas, med hänsyn till moderskaps-
penningens stora betydelse icke böra ställas för höga. Men jag anser också,
att detta önskemål blir väl tillgodosett även vid den i vår reservation föreslagna
tusenkronorsgränsen.

Jag skall här nämna några få siffror, som visa, vid vilken inkomst moder-
skapspenningen skulle utgå. Under förutsättning att det beskattningsbara
beloppet fastställes till 1,000 kronor på högsta dyrort, skulle det röra sig om
för ogift skattsskyldig 2,500 kronor, för gift skattsskyldig utan barn 3,100
kronor, för gift sådan med ett barn 3,700 kronor och slutligen för gift skatt-
skyldig med två barn 4,200 kronor, allt i inkomst.

Nu är det alldeles klart, att ett hjälpbehov kan förefinnas vid dessa inkomst-
gränser vid sjukdom och dylika saker. Men detta behov kan å andra sidan
förefinnas vid praktiskt taget vilken inkomstgräns som helst. För sådana fall
hava vi ju, som den föregående ärade talaren redan framhållit, som ett komple-
ment den s. k. mödranhjälpen.

Vill man alltså icke — som i en annan reservation föreslås — gå med på
en penningutdelning åt alla barnaföderskor utan i likhet med Kungl. Maj:t
bibehålla viss behovsprövning, kan jag icke finna annat än att den av höger-
reservanterna föreslagna linjen har mest skäl för sig. Ty om man skall fast-
ställa en så hög gräns som utskottsmajoriteten föreslår, 3,000 kronor, är frå-
gan, om det icke vore riktigare att slopa all behovsprövning och i stället slå
in på en så kallad premielinje. Här har man emellertid den haken, som också
socialstyrelsen i sitt yttrande framhållit, att premiemomentet inträder endast,
när bidraget ligger över kvinnans behov. Således, det skulle bli ett bidrag,
ett understöd åt de fattiga men en premie åt de mera välsituerade. Jag kan
icke finna, att det är en ur vare sig humanitära eller sociala synpunkter önsk-
värd lösning. Fråga är, om det icke är mest lämpligt att begränsa penning-
utdelningen till dem, som behöva stöd, och att använda de resurser, som däri-
genom eventuellt inbesparas, till att hjälpa på andra håll, där de komma till
större nytta.

Jag säger eventuellt, därför att, som jag strax skall visa, det icke är säkert,
att den linje, som vår reservation går ut på, innebär besparing. Någon som
helst risk att de verkligt behövande skulle gå miste om moderskapspenningen
föreligger icke. Såsom framgår av de nämnda siffrorna skulle säkerligen lant-
arbetare, småbrukare, lägre betalda tjänstemän och mycket stora delar av
industriens arbetare helt enkelt utan någon som helst omgång erhålla moder-
skapspenning.

Men, säger man nu från visst håll, den av högerreservanterna förordade
linjen skulle i alla fall innebära, att mycket stora delar av medelklassen komme

Ang. förslag till förordning om moderskapspenning m. m. (Forts.)

att ställas utanför alla möjligheter att erhålla denna hjälp. Det är en invändning, som otvivelaktigt vore allvarlig nog, om den vore riktigt sann. Nu förhåller det sig emellertid så, som kanske alla i kammaren hava sig bekant, att för dessa kategorier föreligger den möjligheten, att genom anslutning till sjukkassorna mot en avgift av ungefär 4 kronor 20 öre per år erhålla en moderskapspenning. De skulle alltså under dessa förutsättningar precis på samma sätt som de lägre inkomsttagarna erhålla de 75 kronorna av staten plus 35 kronor på grund av erlagda avgifter, alltså sammanlagt 110 kronor. Man kan med fog fråga, om det verkligen kan finnas en tillstymmelse av orimlighet i att av de kategorier det här gäller kräva en dylik ytterst ringa motprestation, som endast leder till större moderskapshjälp än eljest, d. v. s. 110 kronor i stället för 75. På det sättet skulle sålunda en i och för sig önskvärd ökning av anslutningen till sjukkassorna uppstå, och förtänksamheten i allmänhet skulle därigenom stimuleras. Betydelsen av att så sker har för övrigt inom utskottet mycket kraftigt framhållits också från socialdemokratiskt håll. Det är bara litet svårt att se, hur detta önskemål skall kunna realiseras, om inkomstgränsen sättes så högt som den av Kungl. Maj:t föreslagna och av utskottsmajoriteten tillstyrka.

Jag vill, som jag tidigare nämnde, till slut betona, att det ingalunda är säkert, att den av högerreservanterna förordade linjen blir billigare än de andra. Detta blir ju i hög grad beroende på anslutningen till sjukkassorna, alltså i vilken grad denna anslutning ökas. Men även om denna linje skulle bli den dyrare, skulle jag icke ett ögonblick tveka att förorda den. Ty om så blir fallet, vore detta bara ett uttryck för att en ökning av individens självansvar och förtänksamhet kommit till stånd. Detta, menar jag, är i och för sig ett så stort värde, att man kan gärna betala litet för att det kommer till stånd.

På denna punkt kommer jag, herr talman, sedermera att yrka bifall till den av herr Wistrand m. fl. avgivna reservationen.

Beträffande till slut mödrahjälpen har ju också här enigheten i själva saksfrågan varit glädjande stor. Däremot hava meningarna gått starkt isär, när det gällt den organisatoriska sidan av saken. Jag skall icke här taga upp tiden med att gå in på den frågan i hela dess vidd. Men jag kan icke underlåta att påtala det oegentliga i den av utskottets majoritet föreslagna sammansättningen av mödrahjälpnämnderna, dessa nämnder, som till slut skola avgöra, huruvida mödrahjälp skall utgå eller icke. Enligt förslaget skall nämnden bestå av ordförande och två ledamöter. Av dessa skall endast ordföranden förordnas av Kungl. Maj:t, medan de två ledamöterna skola utses av landstinget eller för städer, som icke deltaga i landsting, av stadsfullmäktige. Då dessa nämnder hava att slutgiltigt avgöra om utanordnande av understöd, som helt skall utgå av statsmedel, måste det vara principiellt felaktigt, att icke majoriteten av dessa nämnders ledamöter utses av Kungl. Maj:t.

Jag kommer, herr talman, att på denna punkt sedermera yrka bifall till den av herr Hagman m. fl. avgivna reservationen.

Fru Nordgren: Herr talman! För den som var med när vi förra gången här i kammaren debatterade frågan om hjälp och skydd åt mödrar vid barnsbörd, nämligen 1931, är det synnerligen glädjande att kunna konstatera den omsvängning i uppfattningen, som ägt rum sedan dess, och att man här i dag praktiskt taget kan konstatera en fullständig enighet om att den hjälp, som lämnas åt mödrar och barn, skall vara av helt annan storlek än vad man tidigare fann vara nödvändigt.

Meningarna gå ju bara isär i fråga om i vilken utsträckning moderskaps-

Ang. förslag till förordning om moderskapspenning m. m. (Forts.)

penning skall utgå. Måhända hade det varit önskvärt att moderskapspenning utginge till alla mödrar, utan hänsyn till behovet. Jag medger gärna, att i förhållande till de summor det här rör sig om, den besparing, som vinnes genom en inskränkning, kanske icke är så stor; men å andra sidan måste man nog säga, att den icke är så obetydlig heller. Skillnaden i kostnaderna mellan Kungl. Maj:ts förslag och herr Sigfrid Hanssons m. fl. reservation, har beräknats uppgå till ungefär en halv miljon kronor per år. När Kungl. Maj:ts förslag är sådant, att moderskapspenning enligt detsamma kommer att utgå till icke mindre än 92 procent av landets barnaföderskor, bör detta anses fullt tillfredsställande. Jag måste naturligtvis också erkänna att om man lämnade moderskapspenning åt alla, skulle detta betydligt förenkla prövningsförfarandet. Men å andra sidan kan man nog icke helt förbise de rent folkpsykologiska synpunkterna på denna fråga. Man måste ju säga sig, att här finnas så många andra lika behjärtansvärda behov, som icke kunna tillfredsställas. Det är fullt begripligt om de många i vårt land, som äro nödsakade att föda och fostra en familj så gott de förmå på den tyvärr ringa inkomst, som de erhålla av exempelvis lönen för ett nödhjälpsarbete eller kanske ett litet arbetslöshetsunderstöd, skulle finna det märkvärdigt, om staten ansåg sig kunna offra en halv miljon kronor om året i form av moderskapspenning åt mödrar, som icke hade något ekonomiskt behov av dylik hjälp, medan de själva icke kunde erhålla tillräckligt för sina barns behov.

Detta har föranlett mig att stanna för Kungl. Maj:ts förslag. Då jag å andra sidan icke vill gå så långt som högerreservanterna och stanna vid 1,000 kronors inkomstgränsen, är det därför, att jag anser, att denna hjälp behöver utsträckas även till de stora grupper av medelklassen, som kunna vara i behov av densamma. Följer man Kungl. Maj:ts förslag, kommer moderskapspenning att utgå till exempelvis gift skattskyldig med tre barn å högsta ortsgruppen vid en taxerad inkomst av 6,900 kr. om året, och å lägsta dyrortsgruppen 5,940 kr. Därmed kommer, enligt min mening, moderskapshjälp att lämnas åt alla, som äro i verkligt behov av sådan hjälp. Jag tycker, att det är synnerligen tillfredsställande.

Därtill kommer ju den värdefulla hjälp åt barnaföderskorna, som ligger i ett annat förslag, vilket vi senare komma att taga ståndpunkt till vid årets riksdag, nämligen att all förlossningsvård blir fri eller i det närmaste kostnadsfri. Detta är ju också av stor betydelse.

Vad jag egentligen saknar i Kungl. Maj:ts förslag, är en förbättrad moderskapshjälp till de kvinnor, som äro anställda i industriellt arbete och i sådant arbete, där de enligt arbetarskyddslagen äro förbjudna att arbeta viss tid efter barnsörden. För dessa mödrar har man icke ifrågasatt någon som helst ersättning för den, på grund av arbetsförbudet förlorade arbetsförtjänsten, utan de skola tydligen nödgas räkna sig till den kategori som kallas »mödrar i nöd» och vilka skola bliva föremål för särskild behovsprövning. Detta finner jag vara en brist, särskilt som vi redan hade lyckats införa i vår lagstiftning principen om att dessa mödrar i någon mån böra erhålla ersättning för den förlorade arbetsförtjänst, som de genom lagens tvång måste underkasta sig.

Jag vill emellertid här uttala den förhoppningen, att detta är en fråga, som Kungl. Maj:t skall taga upp snarast möjligt, och att man icke kommer att försumma att gottgöra den orättvisa, som enligt min mening begåtts mot denna stora grupp av kvinnor under flera tiotal år. Särskilt som det genom den nu ifrågasatta omläggningen av moderskapshjälpen i sjukförsäkringen berövas dessa kvinnor möjligheten att genom sjukförsäkringen tillförsäkra sig högre moderskapshjälp än de 110 kronor som tillkomma samtliga försäkrade kvinnor.

Ang. förslag till förordning om moderskapspenning m. m. (Forts.)

Enligt de tidigare gällande bestämmelserna utgick moderskapspenning vid barnsbörd med samma belopp som det, för vilket vederbörande sjukförsäkrat sig. Då fanns möjlighet för exempelvis en industriarbeterska eller en löneanställd, som föll under arbetsförbudslagen, att tillförsäkra sig en någorlunda rimlig ersättning för sin vid barnbörden förlorade arbetsförtjänst. Enligt den lag, som i dag kommer att antagas, äro dessa möjligheter uteslutna. Det är icke för att jag anser, att dessa mödrar böra hjälpas på ett bättre sätt än de mödrar, som arbeta i hemmen. Här gäller det endast en enkel gärd av rättvisa, då arbetsförbudet för ifrågavarande mödrar kommit till i samhällets intresse och för släktets skydd, varför det måste anses rimligt, att de erhålla ersättning för de ekonomiska uppoffringar de ålagts.

Jag vill till sist också säga några ord om mödrahjälpen. Herr Österström yttrade, att om denna voro meningarna icke delade, och han uttryckte den förhoppningen att denna hjälp skulle bli ett kraftigt verkande medel mot den för landet olyckliga företeelse, som ligger i aborterna. Jag nödgas erkänna, att jag icke delar denna herr Österströms sangviniska förhoppning. Jag tror, att om man vill komma tillrätta med aborterna, måste nog andra åtgärder tillgripas. Om man närmare granskar de motiv, som ligga bakom företagandet av aborter, finner man, att det säkerligen är en mycket ringa procent av dessa som bottna i ekonomiska missförhållanden, utan där ligga tydligen helt andra skäl bakom. Jag har härmed icke på något sätt velat förringa värdet av mödrahjälpen, utan tror, att densamma i vissa fall kan komma att bli till gagn.

Herr talman! Jag har för närvarande intet yrkande att framställa utan vill endast tillkännage, att jag i fråga om räckvidden av moderskapspennings utgående ansluter mig till Kungl. Maj:ts och alltså till utskottets förslag.

Herr **Johanson** i Hallagården: Herr talman! Då jag vid utskottsbehandlingen av detta ärende i visst avseende företrätt en avvikande mening, ber jag att få säga ett par ord. Vid utskottsbetänkandet är fogad en reservation, undertecknad av herr Heiding och mig. I denna ha vi framhållit några synpunkter, som jag skall be att få understryka. Vi ha där framhållit, att vi icke kunna »finna det ekonomiskt tillrådligt eller ur andra synpunkter lämpligt att frångå behovsprincipen i fråga om moderskapspenningen. Sådan bör tilldelas i alla de fall, då den kan antagas vara av betydelse för de syften den är avsedd att främja, men i övrigt bör den icke utgå. Om den lämnas, även där den är praktiskt taget utan betydelse för vederbörandes ekonomi, kan den långt ifrån att vara till gagn snarare komma att leda tanken på att moderskapet i huvudsak är en uppoffring gentemot samhället, för vilken vederlag gives, och därmed delvis fördunkla de känslor av högre lyftning, som moderskapet normalt innebär.»

Vi ha ansett, att moderskapspenning icke bör antagas vara av nämnvärd ekonomisk betydelse i de fall, då vederbörandes inkomst överstiger 2,000 kronor. Märk väl, att man talar om beskattningsbar inkomst. Det är givet, att man kan diskutera, var man skall sätta gränsen, huruvida den skall vara vid 3,000, 2,000 eller 1,000 kronor. Vi ha i varje fall ansett, att man icke bör gå högre än till 2,000 kronor. Det är en onödig utgift för staten i detta fall att gå så långt som till 3,000 kronor. Enligt den kungl. propositionen och utskottets förslag beräknar man ju, att endast omkring 8 % av barnföderna skulle bli uteslutna från moderskapspenningen. Den finansiella besparing som sålunda ernås, genom att sätta gränsen till 3,000 kronor, är ganska

Ang. förslag till förordning om moderskapspenning m. m. (Forts.)
ringa. Man kunde lika väl sätta gränsen till 2,000 kronor, och på så sätt verkligen få en liten besparing. I varje fall ha vi i utskottet ansett, att man skulle ha kunnat enas om denna väg med 2,000-kronorsgränsen, men det fanns icke någon resonans därför i utskottet. Jag har som sagt endast velat anföra detta, och jag skall be att få göra ett yrkande i överensstämmelse härmed, när § 3 föredrages.

I fråga om § 1 har jag intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Jag skall icke i denna fråga upptaga kammarens tid med något längre anförande, men jag vill fästa uppmärksamheten på ett par synpunkter.

För min del skulle jag närmast vilja anse, att befolkningskommissionens av herr Sigfrid Hansson här i reservationen understödda förslag beträffande frågan om inkomstgräns eller icke är det mest rationella. Jag tror, att man väl skulle kunna sträcka sig så långt som till vad befolkningskommissionen och vissa reservanter här föreslagit. Om jag i alla fall i förslaget till riksdagen icke har valt denna linje, är det på grund av ett alldeles särskilt skäl. Vi befinna oss i en period av ett snabbt socialpolitiskt lagstiftningsarbete. Statens utgifter ökas i väsentlig mån genom beslut vid olika riksdagar för socialpolitiska ändamål, och man skall aldrig bortse från att en sådan reformperiod kan lätt nog efterföljas av en reaktion från vissa medborgargrupper. Därför har det varit mig angeläget att söka lägga förslagen så, att innebörden av dem vore lättförklarliga och lättbegripliga för alla människor, och jag har sagt mig det, att om personer med inkomster överstigande t. ex. 10,000, 12,000 eller 20,000 kronor skulle erhålla en moderskapspenning, därför att det födes ett barn i familjen, blir det väldigt svårt för, jag kan lugnt säga, tusentals och kanske miljoner andra att begripa en sådan ordning. Vi kunna lämna vilka förklaringar vi vilja, men om man går, låt mig säga till barnpremieförklaringslinjen, så kommer ändock vanligt förnuftigt folk att säga sig: den där doktorinnan, hon låter icke påverka sig i sitt barnafödande av det 75-kronorsbelopp hon får från staten. Jag tar det som ett exempel. Jag menade därför, att hur rationell befolkningskommissionens linje än kunde vara, borde man icke gå längre än Sveriges folk med hänsyn till dess psykologiska författning lämpligen kunde följa med. Följaktligen skulle man söka finna en inkomstgräns, som låg så till, att varje moder, vars ekonomiska förhållanden vore sådana, att hon kunde tänkas bli påverkad av ett visst bestämt stöd, skulle också få en moderskapspenning. Därför har jag föreslagit en inkomstgräns med ett beskattningsbart belopp av 3,000 kronor. Den gränsen ligger jämförelsevis högt, men det har gällt att draga en gräns högre än vad vi varit vana vid inom annan socialpolitisk lagstiftning i detta land. Men om man drar en annan gräns, om man t. ex. skulle gå på den linjen, som högerreservationen går, kommer det att betyda, att större delen av den icke moderskapsförsäkrade arbetarklassen, i storstäderna i varje fall och sannolikt även därutöver, blir utan denna moderskapspenning. Jag skall be att få med ett par siffror belysa, huru 3,000-kronorsgränsen verkar. Om jag tar ett par äkta makar utan barn i lägsta dyrortsgruppen, kunna de ha en inkomst på 4,500 kronor och i högsta gruppen på 5,100 kronor. Tar jag ett äktenskap där det finns två barn, blir den lägsta inkomstgränsen 5,460 kronor, och inkomstgränsen i högsta gruppen 6,300 kronor. Med högerreservationen bleve det så, det tror jag man lugnt kan säga, att om det i ett äktenskap endast funnes ett barn, när denna lagstiftning trädde i kraft, det skulle bli ganska svårt i de större städerna för en kroppsarbetare

Ang. förslag till förordning om moderskapspenning m. m. (Forts.)

att erhålla en moderskapspenning, och jag har för min del icke ansett det lämpligt att utesluta dem. Jag har tvärtom ansett, att man borde draga inkomstgränsen så pass högt, att även vad man ur inkomstsynpunkt kan kalla den lägre medelklassen finge del av moderskapspenningen. Med högerförslaget kommer — och det gäller kanske i än högre grad bondeförbundets linje i dess reservation — praktiskt taget varje moder på landet — utom de som befinna sig i de allra bästa ekonomiska omständigheterna, låt mig säga de som sitta på slotten — att erhålla moderskapspenning, men personer som befinna sig i ett ekonomiskt mycket sämre läge, som visserligen ha en ur taxeringssynpunkt hög inkomst, personer i städerna med faktiskt mycket lägre inkomster komma att bli utan moderskapspenning. Om man nu överhuvud skall draga en gräns, bör den gå på det sättet, att den icke kommer att behöva ersättas av en individuell behovsprövning. Det får jag dock säga, att går man ned till högerens inkomstgräns, vore det mera befogat med en individuell behovsprövning än vid en gräns som drages vid 1,000 kronors skattepliktig inkomst, ty där kommer det att bli alldeles påtagligt orättvist, på så sätt att åtskilliga, som icke behöva moderskapspenning, få den, under det att många andra, som faktiskt skulle vara i behov av moderskapspenning, icke komma att få den.

Jag tror, att den kungl. propositionen har på ett ganska riktigt sätt avvägt den inkomstgräns, med vilken man bör räkna, när man icke är beredd, som jag icke har varit, att uppge all inkomstgräns av det folkpsykologiska skäl, som jag nyss anförde. Socialpolitisk lagstiftning är efter min uppfattning bland det viktigaste vi kunna få till stånd i samhället, men det gäller även att icke överanstränga den, för att slippa att framkalla, som jag fruktar, en reaktion mot de beslut som fattas.

Jag hoppas för min del, att kammaren skall följa Kungl. Maj:t och utskottet på denna punkt.

Herr Carlström: Herr talman! För min del skall jag be att få avge den deklarationen, att jag, som saken ligger till, kommer att rösta för den reservation som herr Österström har varit med om att skriva under och också talat för. Jag gör det icke ur den synpunkten, att jag har samma förhoppning som herr Österström och befolkningskommissionen ha haft, att nativiteten skall ökas så synnerligen mycket genom detta bidrag. Men å andra sidan är det klart, att jag finner, att ett beskattningsbart belopp av 3,000 kronor kan anses ganska högt, om man nu lägger *behovsprincipen* till grund. Jag för min del kan icke vara med om att göra 92 % av de svenska barnaföderskorna till en samhällsgrupp, där behovet i detta fall skall prövas för att de skola erhålla detta bidrag. För att komma från denna behovsprincip går jag hellre med att på de 100 procenten skola få det, och att man anser detta utgöra så att säga en premie för moderskapet. Jag menar nämligen, att skola vi här i landet allt mer och mer slå in på de vägarna, att vi allesammans till slut bli understödstagare i vissa situationer, är detta ganska betänkligt. Jag vill ej vara med om att fastslå att 92 % av landets barnaföderskor äro i »behov av hjälp». Då går jag hellre in för att allesammans få detta bidrag som en premie för sitt välförhållande i fråga om att svara för att vårt släkte i fortsättningen skall upprätthållas.

Jag kommer alltså, herr talman, att på denna punkt rösta för den reservation, som herr Österström m. fl. avgivit.

Häruti instämde herr Olsson i Rimforsa.

Andra kammarens protokoll 1937. Nr 29.

Ang. förslag till förordning om moderskapspenning m. m. (Forts.)

Herr Skoglund: Herr talman! Jag är ledsen över att herr statsrådet och chefen för socialdepartementet icke för tillfället är närvarande i kammaren. Jag skulle eljest ha passat på att rikta till honom ett uppriktigt tack för de mycket riktiga synpunkter han nyligen framförde i denna kammare, när han sade, att vi äro inne i en socialpolitisk reformperiod, under vilken det går mycket fort, och när han i fortsättningen yttrade, att man bör akta sig för att överanstränga sig; det kan annars lätt bli reaktion från vissa medborgargrupper, och under sådana förhållanden bör man se till, att de åtgärder man vidtar äro lättbegripliga och förståeliga för människorna samt att möjligheter finnas att finansiera det hela. Det är närmast likartade synpunkter, som varit bestämmande för oss som undertecknat den av herr Wistrand m. fl. vid utskottets betänkande fogade reservationen.

Vi ha sagt oss, att i det nuvarande läget måste det vara riktigare att försöka få en försäkringsform. Det vore mest önskvärt, att människorna själva bidraga genom en försäkring, men då den vägen kanske icke under alla omständigheter är framkomlig — i alla händelser har varken befolkningskommissionen eller socialministern utarbetat något förslag, som man kan biträda — då ha vi sagt oss, att då gå vi på den linje, som ligger närmast en sådan socialförsäkring, nämligen den vägen att vederbörande ansluta sig till sjukkassor och på det sättet få ett bidrag, vartill de själva åtminstone delvis ha gjort betalningar. När vi ha gjort det undantaget, att de, som icke ha över 1,000 kronor beskattningsbar inkomst, skulle komma i åtnjutande av moderskapspenning utan att själva ha presterat någon insats i form av premiebetalning, har det varit därför att vi veta, att ute på landsbygden och även mångenstädes i städerna finnas grupper som icke anslutit sig till sjukkassor och som kanske ha svårt att göra det av ekonomiska skäl. Men vi äro övertygade om, att när man kommer över denna av mig angivna inkomstgräns, är det i de allra flesta fall möjligt för vederbörande att betala den ganska ringa premie, som det är fråga om. Det är från dessa förutsättningar, herr talman, som vi ha utarbetat den reservation, vi här framlagt. Jag tror, att den är riktig; jag tror att den lösningen i längden skulle komma att leda till en sundare och mera naturlig utveckling av denna hjälpverksamhet, än om vi följa vad utskottsmajoriteten här föreslagit. Det är därför som jag sedermera kommer, i likhet med vad fröken Andersson tidigare här angivit, att yrka bifall till den av herr Wistrand m. fl. till utskottets utlåtande fogade reservationen.

När jag har ordet, skulle jag vilja säga även några ord om själva organisationsformen. Från det håll jag företräder ha vi i en motion framfört våra betänkligheter beträffande den organisation som föreslagits för mödrahjälpen. Dessa betänkligheter kvarstå alltjämt. Vad Kungl. Maj:t har föreslagit medför ju en ytterligare splittring av socialvården. Inom utskottet har det dock visat sig vara stor förståelse för våra synpunkter på denna fråga, och utskottet har ju också i sitt utlåtande givit uttryck åt att det delar våra farhågor och att det önskar att, när socialvården blir föremål för omprövning, det också toges upp till prövning, hur man lämpligen skall organisera mödrahjälpen. Därför ha vi avstått från något särskilt yrkande på denna punkt. Vi ha kunnat göra det så mycket lättare som utskottet också velat beakta de synpunkter vi framfört, att man skulle om möjligt försöka knyta administrationen av mödrahjälpen till någon redan befintlig organisation. Utskottet framhåller ju den möjligheten, att man skulle kunna sköta de administrativa uppgifterna för mödrahjälpen från landstingens förvaltnings- eller kamrerarkontor. — Jag tror, att det är en framkomlig väg. Utskottet har också ifrågasatt att länsstyrelserna fingo handha denna uppgift, i fall landstingen ej lämpligen kunna omhänderha densamma. Det är just detta, som utskottet ansett som önskvärt

Ang. förslag till förordning om moderskapspenning m. m. (Forts.)
i fråga om organiserandet av denna hjälp, något som jag alldeles särskilt vill understryka.

Herr Olovson: Herr talman! Min uppfattning beträffande en inkomstgräns' vara eller icke vara är uttryckt i den av herr Sigfrid Hansson m. fl. avgivna reservation, till vilken även jag anslutit mig. När det gäller moderskapspenningens utgående är enligt min mening det enda riktiga, att man helt enkelt lämnar den till alla mödrar. Genom att gå den vägen förtar man från denna moderskapspenning varje spår av den obehagliga karaktär, som ofta kommer att vila över hjälp i nöd. Det man kan vinna genom att icke sätta någon inkomstgräns är enligt min mening av sådan betydelse, att det är värt den ekonomiska uppoffring från samhällets sida, som det här kan bli fråga om.

Jag erkänner emellertid villigt, att den tretusen kronorsgräns, som här är satt, d. v. s. villkoret om 3,000 kronors beskattningsbar inkomst, den är också acceptabel. Och någon social olycka inträffar ju icke, om riksdagen stannar vid denna gräns. Men det ser ju litet betänkligt ut, när så pass betydelsefulla och stora grupper av riksdagen — i varje fall representanter för betydande grupper — så envist vilja pressa även denna moderskapspenning ned till den rena fattigvårdsgränsen. Det är ganska betänkligt detta, att man icke kan komma ifrån den gamla föreställningen, att man skall ha en fattigvårdsstämpel t. o. m. då det är fråga om utgifter, som äro av så väsentlig betydelse för samhället. Själv skulle jag för min del icke alls känna mig ängslig, om riksdagen stannade vid den tretusen kronorsgräns, som regeringen har föreslagit. Men jag måste hålla fast vid reservationen just därför att jag ser, att man försökt komma ned till fattigvårdsgränsen genom andra reservanternas förslag att sätta ned gränsen till tvåtusen respektive ettusen kronor. När det gäller familjer på dyrorter, kommer man ju även vid tvåtusen kronorsgränsen ned till fattigvårdsgränsen.

Vi ha säkerligen mycket svårt att räkna som normala samhällsutgifter utgifter av detta slag, just därför att de innebära en nyhet. Jag vill bringa i erinran, huru det var, när man ute i kommunerna först började diskutera frågan om att bereda barn i skolan fri skolmateriel. Då gjordes det även försök — vilka väl också lyckades på några håll — att införa fri skolmateriel för s. k. mindre bemedlade. Man skulle ovillkorligen sätta fattigstämpel på de små barnens skolböcker. I kommuner, där man varit förståndigare, lämnar man fri skolmateriel till alla barn oberoende av föräldrarnas inkomst. Och den dag i dag är betraktas i dessa samhällen denna utgift för skolmateriel i folkskolan som en lika naturlig gemensam utgift för alla, som vi betrakta utgifterna för skolhus och lärarlöner. Jag tror, att vi även på andra områden än detta få lära oss att omvärdera värdena.

För övrigt förhåller det sig på det sättet, att vilken barnaföderska som helst, oberoende av inkomst, hon må vara miljonärska tio gånger om, kan genom medlemskap i en sjukkasse få ett statsbidrag på 75 kronor. Då säger man här — och fröken Andersson har ju påpekat detta — att den, som går in i en sjukkasse och på det sättet försäkrar sig, har lämnat en motprestation. Ja, det är riktigt, men för statsbidraget har hon i varje fall icke lämnat någon motprestation till staten. Det finns mödrar med begränsad inkomst, som kanske på annat sätt lämna en prestation för att bereda stöd åt sig och sina barn. En kvinna eller man och hustru kunna vara livförsäkrade till belopp så höga, att de med knapp nöd kunna klara sig, bara för att säkerställa dem, som komma efter dem. Det är också en prestation. Då menar jag, att även om inkomsten ligger litet högre, bör man kunna räkna denna prestation vederböran-

Ang. förslag till förordning om moderskapspenning m. m. (Forts.)
de till godo och bevilja moderskapspenning. Jag har sålunda utan tvekan avslutit mig till reservationen med yrkandet om att stryka den där inkomstgränsen. Men jag måste erkänna, att om man från de andra reservanternas sida vill stiga upp och föreslå, att vi skola gå en medelväg och taga tretusenkronorsgränsen, så skall jag vara den förste att under sådana förhållanden avsluta mig till detta yrkande.

Nu har jag emellertid, herr talman, också en egen reservation på sista sidan av utskottets utlåtande, vilken reservation måhända har väckt en del olustkänslor. Jag har nämligen reserverat mig emot det uttalande, som utskottet gör på sidan 17, där det heter: »Utskottet anser det för övrigt önskvärt, att i mödrahjälpnsnämnderna beredes plats för kvinnor. Utskottet vill i detta sammanhang erinra om att den av befolkningskommissionen föreslagna bestämmelsen om kvinnlig föredragande i barnavårdsnämnden icke upptagits i Kungl. Maj:ts förslag.» Detta uttalande borde enligt min mening utgå. Jag vill begagna tillfället påpeka, att jag tillhör icke dem, som mena, att kvinnor skola vara utestängda från både barnavårdsnämnder och mödrahjälpnsnämnder. Om jag finge råda här i landet, skulle det finnas kvinnor med i varenda styrelse och nämnd och t. o. m. i regeringen. Jag håller härvidlag mera hårt på kvinnan, än vad kvinnorna tyvärr själva göra. Jag betraktar detta förfaringsätt, att man i motiveringar och i lagtexter skall särskilt skriva ut, att det skall vara kvinnor med, som en deklassering av kvinnan såsom medborgare. När det gäller politiska ting eller samhällseliga uppgifter, räknar jag icke längre med män eller kvinnor, utan jag räknar med medborgare, och däri ingå både män och kvinnor. Detta att man i lagtexter och i motiveringar skriver ut, att det skall vara en kvinna med, är ett förfaringsätt, som snart kommer att leda dithän, att där det icke är särskilt utskrivet, komma karlarna att anse, att det icke skall vara några kvinnor med. Det kommer att innebära ett fasthållande vid principen om politisk olikställdhet, och jag beklagar, att kvinnor upprätthålla denna olikställdhet, som icke bör finnas.

Jag har intet yrkande vid denna punkt, herr talman, men jag har räddat min själ.

Herr Hage: Herr talman! Jag brukar mycket sällan ha en annan mening än herr Olovson i andra lagutskottet, men i dag stå vi i en stor principfråga på olika linjer. Jag går för min del in för utskottets och regeringens förslag om fastställande av en gräns uppåt för utdelande av moderskapspenning, en gräns, som föreslagits till tretusen kronor beskattningsbart inkomstbelopp. Och jag gör det delvis från samma utgångspunkter, som här förut anförts, men även av ett annat skäl, som jag skulle vilja säga några ord om.

Genom att *icke* införa en gräns uppåt, då det gäller utdelande av moderskapspenning, markerar den, som går på den linjen, enligt min åsikt på ett skarpare sätt, att det här är fråga om ett slags nativitetsbefrämjande. Jag förstår en del av de synpunkter, som under dessa dagar kommit fram om behovet av ett nativitetsbefrämjande. Men jag är i alla fall på denna punkt en smula Thomas. Ty då och då är det en röst, som viskar i mitt öra, att om nativiteten på ett mycket kraftigt sätt befrämjas här i landet och vi komma fram till en tidpunkt, då rationaliseringen åstadkommit ett mindre behov av arbetskraft, så kan man verkligen ifrågasätta, huruvida ett alltför långt drivet nativitetsbefrämjande ur samhällets synpunkt kan vara någonting önskvärt, ja, kanske också huruvida det ur fackföreningssynpunkt är någonting, som man bör sträva efter. Jag skulle däremot vilja markera, att när jag varit med om att tillstyrka regeringens förslag på denna punkt, jag ser saken så, att jag anser detta regeringsförslag över huvud vara en linje i vår allmänna

Ang. förslag till förordning om moderskapspenning m. m. (Forts.)

socialpolitik. Jag går med på detta förslag därför att jag vet, att om det inträffar en födelse i en familj, så följa därmed ekonomiska påfrestningar för denna familj; men det är att märka, att dessa ekonomiska påfrestningar sträcka sig endast upp till en viss gräns i inkomstskalan. Ovanför denna gräns känns säkerligen icke dessa ekonomiska påfrestningar på samma sätt; och även om de skulle göra sig märkbara, så kan en person, som lever på en högre levnadsstandard, minska något på denna för att täcka de merkostnader, som följa med barnafödseln.

Det är från dessa utgångspunkter, herr talman, som jag kommit till den uppfattningen, att det är fullkomligt orimligt att utsträcka tilldelandet av moderskapspenning upp till de allra högsta inkomsttagarna. Och jag skulle i likhet med en föregeående talare även vilja understryka, att det torde komma att väcka ond blod på en hel del håll, särskilt ute i bygderna, om vi här stiftade en lag, som t. ex. innebure, att en bruksdisponent vid ett barns födelse inom familjen finge 75 kronor i statsbidrag. I det samhälle, där denne bruksdisponent bor, finns t. ex. en fattig arbetslös arbetare. Denne får icke ett så stort tillskott av det allmänna, att han kan reda sig utan att på allt möjligt sätt inskränka sig. Det ligger då nära till hands för denne att resonera så: jag får icke för mina behov mer än det allra knappaste, under det att bruksdisponenten med sin stora inkomst, då han kommer i det predikamentet, att ett barn föds inom familjen, får 75 kronor för att bekosta de utgifter, som han har för detta, men som han mycket väl kan klara utan en sådan tilldelning från det allmänna.

Nu framförde emellertid herr Olovson här ett parallellfall. Han sade: varför har man icke differentierat tillskottet från det allmänna, då det gäller betaltning av skolmateriel? Till detta vill jag säga, att denna tilldelning sker ju i folkskolan, och i folkskolan gå ju i stort sett barn tillhörande lägre inkomstgrupper. Det är ju ganska få barn från familjer ovanför den här nämnda tretusenkronorsgränsen, som gå i folkskolan, och därför gör det icke så mycket, att man icke differentierar detta skolbidrag utan delar ut det till alla. Jag skulle tro, att skillnaden i inkomsthänseende mellan föräldrarna till dessa barn icke är så synnerligen stor. Men i den här frågan gäller det olika samhällsgrupper ända upp till de allra högsta inkomsttagarna; det är någonting helt annat.

Herr talman! Jag skall inskränka mig till detta. Jag föreställer mig, att fru Nordgren här kommer att säga några ord till vännen Olovson med anledning av dennes kvinnosaksreservation och vad han därom yttrade. Beträffande den sak, han där fört på tal, skulle jag endast vilja säga det, att det är väl ändå ofrånkomligt, att kvinnorna ha en viss läggning för att syssla med vissa speciella saker inom socialvårdens område. Alltså, när det gäller samhällsarbete på det område, varom det här är fråga, så tror jag, att detta arbete särskilt lämpar sig för kvinnorna. Jag skulle tro, att det är med anledning därav man gjort ett sådant uttalande från utskottets sida. Detta innebär ingalunda — såsom herr Olovson sökte göra gällande — att man därmed velat säga, att man icke skall plocka in kvinnor på andra områden. Jag är övertygad om att vi alla, som stå bakom utskottets utlåtande, äro överens i detta avseende. Låt det komma så mycket kvinnor som möjligt på alla möjliga områden, där det är fråga om samhälleligt arbete.

Herr talman! Jag skall inskränka mig till detta och ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fröken Hesselgren: Herr talman! Endast några ord för att deklarera, att jag, churu jag icke varit med på herr Sigfrid Hanssons m. fl. reservation, kom-

Ang. förslag till förordning om moderskapspenning m. m. (Forts.)
mer att rösta för densamma. Jag har nämligen varit med på en motion, vari vi begärt denna sak.

Det var med stor tillfredsställelse jag hörde herr statsrådet förklara, att han principiellt var med om denna linje såsom varande den mest rationella. Och det är verkligen detta, som för mig står alldeles klart, att skall man börja ge en liten hjälp här, och icke ge den till en liten, mycket begränsad grupp av kvinnor, utan sträcka ut den till att omfatta alla barnaföderskor så när som på 8 procent, så tycker jag såsom vi bruka säga i Norrland: »Ska de være, så ska de være.» Då bör man taga steget fullt ut och ge till alla. Jag har visserligen med stort intresse hört på en del motargument mot detta och kan gott förstå herr statsrådets inställning, när han tvekat inför denna sak. Men jag skulle vilja stryka under vad herr Olovson sade, nämligen att det här verkligen gäller att ställa kvinnorna *lika* så att säga och oberoende av varifrån de komma, vilken samhällsklass de tillhöra. Inför den samhälleliga plikten att föda barn böra de räknas lika.

Detta är den ena orsaken till att jag tycker, att då samhället anser sig böra hjälpa här, så skall denna hjälp vara tillgänglig för alla, som vilja begagna sig av den. Kom väl ihåg, att den där disponentfrun icke kommer att begära dessa pengar, därför att det är ett visst besvär förenat med att begära dem, och hon skulle antagligen känna ett visst obehag att göra det. Men jag tycker för min del, att den omständigheten, att staten genom detta bidrag skulle ge alla samma möjlighet, skulle innebära en uppfordran till alla att känna ansvar inför barnafödandet. Jag menar icke, att det skall bli flera eller färre barn med anledning härav; det blir det icke, ty de 75 kronorna göra ingen verkan därvidlag. Men jag menar, att ett sådant här tillskott från samhället som icke är avsett att hjälpa för livets nödtorft, utan är avsett att hjälpa mödrarna att sköta sig och barnet på bästa sätt, så att barnet får den grundläggande hjälp, som behövs för att växa upp till en sund och kraftig individ, är en uppfordran till mödrarna och ett understrykande av deras ansvar inför det allmänna. När jag satt som ordförande i den kommitté, som kom fram med det första förslaget om moderskapshjälp, vågade vi icke gå längre än till 500 kronor beskattningsbar inkomst, ehuru vi inom kommittén voro alldeles på det klara med att den rationellaste vägen vore att ge alla. Man kan förstå, att vi icke då vågade gå längre, eftersom vi icke över huvud kunde komma fram med förslaget, därför att det skulle kosta 3,500,000 kronor. Tiderna hava verkligen förändrats sedan den dagen. Man ser numera på ett helt annat sätt på betydelsen av sociala hjälpåtgärder; vi ha kommit till en förståelse, som man då endast kunde drömma om. Och denna dag, då vi kunna få rösta om ett så väsentligt högre belopp, är naturligtvis en mycket stor glädjedag.

Om det nu icke går att få igenom detta bidrag för alla, så är naturligtvis tretusenkronorsgränsen att föredraga framför både ettusen- och tvåtusenkronorsgränsen. Jag tror icke, att man behöver befara vad som säges i en av reservationerna, nämligen att det skulle på något sätt sänka känslan för det höga i barnafödandet, om man går upp till tretusenkronorsgränsen.

Till slut kan jag icke låta bli att säga ett ord till herr Olovson, vilket han säkert väntar. Jag blev verkligen rörd, när jag hörde herr Olovson ådagalägga en sådan tro på oss kvinnor och på våra möjligheter att taga oss fram i det medborgerliga livet. Det värmden en gammal feminists hjärta på det allra högsta, men jag är icke bara feminist, herr Olovson, jag är realist i allra högsta grad, och jag ser och observerar världen omkring mig. Jag kan icke sluta mina ögon för att litet varstans i bygderna mångtusenåriga traditioner leva kvar, traditioner enligt vilka kvinnorna icke skulle lämpa sig för att deltaga i samhällslivet. Vi behöva en liten stöt för att vi skola förstå det, och därför

Ang. förslag till förordning om moderskapspenning m. m. (Forts.)

gläder det mig varje gång det står i ett betänkande: Tag kvinnorna med! Jag är icke så förtjust i uttrycket »minst en kvinna», det medger jag gärna. Herr Olovson, det behövs en stöt icke bara för männen utan även för oss kvinnor, ty på grund av det sätt varpå vi under generationer fostrats, har en ganska betydande mindervärdighetskänsla vuxit sig fast i våra hjärtan. Det är därför mycket svårt att få kvinnorna ut på arenan. Allt som tvingar dem ut är av godo.

Herr talman, jag kommer att yrka bifall till den av herr Sigfrid Hansson m. fl. avgivna reservationen.

Fröken Andersson: Herr talman! Bara ett par korta repliker. Jag medger, att det låter oerhört bestickande detta, att en hel del kvinnor, tillhörande städernas arbetarbefolkning, icke skulle komma i åtnjutande av moderskapspenning, men jag vill ännu en gång framhålla en sak, som också betonats från annat håll, nämligen att den kategorien kan komma i åtnjutande av moderskapspenning genom en så enkel anordning som att ansluta sig till sjuk-kassor. En sådan anslutning är — jag betonar det ännu en gång — i och för sig önskvärd. Någon, jag tror det var herr Carlström, yttrade, att det vore sorgligt, att 92 procent av alla barnaföderskor skulle bli understödstagare. Därav har dragits den enligt min mening högst underliga konsekvensen, att man i stället borde göra 100 procent till understödstagare. För mig blir den logiska slutsatsen snarare, att eftersom procenten skulle bli så hög, det är alla skäl att sänka behovsgränsen.

Herr Olovson sade, att man vill pressa ned behovsgränsen, till fattigvårdsgränsen tror jag det var. För det första vill jag påstå, att detta icke är sant; för det andra vill jag påstå, att man bör göra klart för sig, att, om man sätter gränsen för högt, riskerar man, att andra grupper pressas ned under fattigvårdsgränsen. Jag anser liksom många kvinnor, som jag resonerat med, att talet om en premiering av moderskapet är rätt osmakligt. Det låter kanske sentimentalt att säga det, men det är icke min mening att vara sentimental. Liknande synpunkter ha framhållits i vissa yttranden. Socialstyrelsen säger, att ett hävdande av ett generellt premiesystem enligt kommissionens principer knappast vore ägnat att skänka ökad respekt för moderskapets naturliga höghet och helgd. Fredrika-Bremer-förbundet säger i samma sammanhang, »att moderskapet i och för sig varken för samhället eller individen kan få någon ökad betydelse eller vinna i värde därför att det föranleder en statlig penninggåva». »Visserligen», heter det, »borde moderskapet, där så kräves, ekonomiskt stödjas av samhället, men det syntes knappast sympatiskt, att det av staten erhöles ett pekuniärt erkännande.» Jag ber att få understryka dessa uttalanden.

Med anledning av vad herr Olovson yttrade vill jag säga, att den synpunkten, att man icke bör lägga för mycket utgifter på ett håll, framhävdes i en radiodebatt häromkvällen av herr Myrdal, och han hör ju dock till dem, som vilja, att folk skall ha så mycket som möjligt. Fröken Hesselgren menade, att det icke vore någon större risk att ge alla rätt till moderskapspenning, eftersom det funnes en hel del, som icke komme att begagna sig av denna rätt. Är icke det att premiera med armbågen, att bevilja en rättighet, som man hoppas icke kommer att utnyttjas.

Beträffande kvinnornas representation i mödranhjälpsnämnderna, framhöll herr Olovson med full rätt, att det skulle verka som en deklassering, om man i lagen fastslog, att kvinnorna skulle vara representerade i dessa nämnder. Man skulle även kunna vända på satsen och säga, att det skulle verka som en deklassering av männen. Som fröken Hesselgren betonade, visar näm-

Ang. förslag till förordning om moderskapspenning m. m. (Forts.)
ligen erfarenheten, att, därest man icke vidtager en sådan säkerhetsåtgärd, komma icke kvinnorna med. Icke förty ville jag i utskottet icke ansluta mig till den uppfattningen, att i lagen borde införas en bestämmelse om att det skulle vara särskilda kvinnliga föredragande i barnavårdsnämnderna. Utskottet har förklarat det vara ett önskemål, att kvinnor äro medlemmar i mödrahjälpnämnderna. Det tycker jag är mycket anspråkslöst sagt.

Fru Nordgren: Herr talman! Herr Olovson talade för att moderskapspenningen borde utgå till alla mödrar. Han motiverade denna sin åsikt med att detta skulle förtaga varje spår av den obehagliga karaktär, som ofta kommer att vila över hjälp i nöd. Jag skulle säkerligen biträtt herr Olovsons åsikt och röstat för att moderskapspenning skulle utgå till alla barnaföderskor, om icke samtidigt med förslaget om moderskapspenning framlagts ett annat förslag, som går ut på, att man skall lämna särskild hjälp åt mödrar i nöd. Genom att man ger *alla* mödrar moderskapspenning men *behövande mödrar* en särskild hjälp vid sidan av, skulle man enligt mitt förmenande ytterligare understryka, att det finnes en kategori av mödrar, som betraktas som särskilt nödställda och bliva föremål för, icke allenast en generell behovsprövning utan en särskild behovsprövning, som är fullständigt likställd med den behovsprövning, som gäller vid beviljande av fattigvård. Utan att formellt sett äga fattigvårds karaktär kommer nämligen hjälpen åt mödrar i nöd att bliva jämställd med fattigvård. En mycket noggrann behovsprövning skall företagas och återbetalningsskyldighet skall kunna stipuleras. Då mödrahjälp kommer att ges endast åt nödställda mödrar komme icke den obehagliga karaktären, herr Olovson talar om, att försvinna genom att moderskapspenning lämnas åt alla mödrar. Samma anmärkning gäller i fråga om de synpunkter, fröken Hesselgren lagt på denna sak. Man kan icke gärna hävda, att man behandlat Sveriges alla mödrar lika, när man låter en viss grupp av dessa i egenskap av nödställda bliva föremål för särskilda hjälpåtgärder. Jag tror det riktiga är, att gå en medelväg och ge moderskapspenning efter en generell behovsprövning i första hand. Jag vidhåller, vad jag tidigare anfört och som även underströks av socialministern, nämligen att man måste räkna med folkpsykologiska synpunkter liksom man måste tänka på den rad av sociala behov, som behöva tillgodoses.

Herr Carlströms sinnesförändring har verkligen varit ganska grundlig. När vi 1931 behandlade denna fråga gav herr Carlström uttryck åt sina bekymmer över de då föreslagna åtgärderna och sade rent ut, att nog kunde de svenska mödrarna föda sina barn utan att få 28 kronor av staten. I dag tycker herr Carlström, att det är bäst, att alla mödrar erhålla moderskapspenning, så att man slipper ifrån behovsprövning. Gentemot herr Skoglund och andra, som vilja sänka inkomstgränsen, vill jag säga, att jag tror icke, att det skulle vara välbetänkt. Liksom herr Skoglund är jag varm anhängare av försäkringsvägen. För mig skulle det varit betydligt angenämare, om vi i dag haft att behandla ett förslag, som gått ut på att Sveriges alla mödrar skulle erhållit möjlighet att genom socialförsäkring få hjälp vid barnsbörd. Den vägen är emellertid icke för närvarande framkomlig, vilket nog i någon mån beror på att vi här i landet icke ha en obligatorisk sjukförsäkring. Herr Skoglund ansåg, att en inkomst av 4,600 kronor för en familjeförsörjare i Stockholm med tre barn — vilken inkomstgräns skulle komma att gälla enligt högerreservanternas förslag — icke vore en låg inkomst. På en sådan inkomsttagare ställas dock stora fordringar. De tre barnen skola icke bara ha nödortftig försörjning, utan även uppfostran och utbildning. En familjeförsörjare anses böra ha liv-

Ang. förslag till förordning om moderskapspenning m. m. (Forts.)

försäkring, arbetslöshetsförsäkring och en hel del andra försäkringar, som kosta ganska mycket pengar. Jag medger gärna, att vissa grupper av kvinnor kunna ansluta sig till sjukkassor och på det sättet få moderskapshjälpen ordnad. Anslutningen till sjukkassorna från kvinnornas sida har ju också under de senaste åren ökat oerhört, sedan omorganisationen genomförts. Men i en familj räknar man dock alltså i främsta rummet mannen som familjeförsörjare, och det viktigaste anses vara, att han är försäkrad. Hustrun kommer i andra hand. Jag tror, att socialministern funnit den gyllene medelvägen, när han föreslagit 3,000-kronorsinkomstgränsen, och jag tror det är synnerligen klokt, att riksdagen beslutar i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag.

Till sist skall jag säga några ord till vännen Olovson rörande hans åsikt om att det icke behöver skrivas ut, att det bör beredas plats åt kvinnor i mödrahjälpnsnämnderna. Jag hyser samma åsikt som herr Olovson, att det icke spelar så stor roll, om män eller kvinnor sitta i nämnderna, utan att det i främsta rummet gäller att få verkligt intresserade och i övrigt lämpliga människor i nämnder och styrelser, vilka kunna levandegöra de lagar vi stifta, så att dessa lagar bliva till så stor nytta som möjligt.

Å andra sidan måste jag dock understryka vad fröken Hesselgren anförde att, vill man se realistiskt på denna fråga, kan man icke komma ifrån att det över allt ute i landet bland männen råder en ganska stor ovilja mot att lämna rum åt kvinnor i det samhällseliga arbetet. Den oviljan måste man räkna med. Det skulle till exempel vara intressant att veta, hur många kvinnor som sitta i landstingens förvaltningsutskott här i landet. Jag skulle knappast tro, att det finns en enda kvinna i dessa institutioner, och ändå ha dessa att bestämma om sjukvården, ett område, där kvinnor eljest i ganska stor utsträckning tagits i anspråk. På liknande sätt förhåller det sig med barnmorskestyrelserna. De kvinnor, som sitta i barnmorskestyrelsen, äro sannerligen lätt räknade. Sak samma gäller lasaretsdirektionerna. Utskottet har icke sagt, att minst en kvinna bör vara ledamot av mödrahjälpnsnämnd, utan endast uttalat önskvärdheten av att kvinnor tagas med, och det tycker jag herr Olovson inte gärna kan ha någonting att erinra emot, ty här gäller det ju handhavandet av en särdeles ömtålig verksamhet, där kvinnornas medverkan är särskilt önskvärd och påkallad. Om utskottet föreslagit, att mödrahjälpnsnämnderna uteslutande skulle bestå av kvinnor, skulle jag förstått att herr Olovson reagerat, men nu tycker jag inte han har något som helst skäl att ställa sig avvisande mot utskottets uttalande på denna punkt.

Man har försökt bagatellisera den merkostnad det skulle medföra att lämna moderskapspenning åt alla. Detta är ganska förvånansvärt. Här föras i riksdagen många gånger häftiga strider om anslag på några hundra kronor om året. Då anlägger man sparsamhetssynpunkter och principiella synpunkter och är rädd att skapa prejudikat, varigenom man ådrager staten ökade utgifter. Jag kan för min del icke finna, att något över en halv miljon kronor om året är en liten bagatell, och jag kan absolut icke dela den tro, fröken Hesselgren givit uttryck åt, nämligen att de bättre situerade kvinnorna icke skulle komma att begagna sig av sin rätt till moderskapspenning. Herrarna och damerna kunna vara övertygade om att man måste räkna med att de mera välsituerade komma att resonera som så, att om de skola vara med och betala kostnaderna för dessa sociala åtgärder, så böra de också begagna sig av sina rättigheter. Det bleve bara en obetydlig minoritet, som icke skulle komma att begära moderskapspenning, om sådan skulle utgå åt alla mödrar.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla min förut tillkännagivna ståndpunkt och kommer att i denna del rösta för utskottets förslag.

Ang. förslag till förordning om moderskapspenning m. m. (Forts.)

Herr **Carlström**: Herr talman! Jag begärde ordet, då fröken Andersson framhöll, att hon inte kunde förstå min inställning i frågan, som gick ut på, att alla barnaföderskor borde få detta bidrag. Hon menade, att behovsprincipen i vart fall här hade ett visst berättigande. Den sista talarinnan förundrade sig också över min förändrade ställning från tidigare tillfällen, då vi behandlat likartade frågor här i riksdagen.

Nu förhåller det sig emellertid på det sättet, att barnaföderskorna redan nu få ett bidrag efter behovsprövning på visst mindre belopp. Min inställning, fru Nordgren, är precis densamma som tidigare. Herr Hage sade, att det inte är så viktigt med en ökad nativitet, och han trodde knappast, att det skulle bli någon ökning i det avseendet på grund av detta. Han tyckte emellertid, att de som ha ett beskattningsbart belopp av intill 3,000 kronor skola få detta bidrag från det allmännas sida i alla fall. Själv menar jag, att vad som härvidlag kan vara *behov* inte kan definieras. Här heter det i första paragrafen på sid. 18: »Moderskapspenning enligt denna förordning skall av statsmedel utgå med ett belopp av sjuttiofem kronor till kvinna, som till lindrande av de med barnsbörd förenade kostnader är i *behov* därav.» Sedan kommer man i tredje paragrafen och säger: »Behov av moderskapspenning skall, där ej särskilda omständigheter till annat föranleda, anses föreligga, om för kvinnan eller, där hon är gift och sammanlever med sin man, för makarna tillsammans vid senaste taxering till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt icke upptagits beskattningsbart belopp, uppgående till minst tretusen kronor.»

Är detta en definition på behov? En familj, som inte har 3,000 kronors beskattningsbart belopp, förutsätter man inte har råd att få barn utan att få 75 kronor av staten såsom hjälp vid den »lyckliga tilldragelsen». Jag erinrar mig en gång, då jag kom i resonemang med en befattningshavare, som klagade över, att han, som dock var gift med en kvinna, som också var befattningshavare, hade för liten lön — sammanlagt hade de en inkomst på 6,000 kronor — för att ha råd att ha barn, fastän de så gärna ville ha det. Ja, gå och häng er då, svarade jag, för det är det enda jag kan rekommendera.

Här talar man om, att man skall uppehålla nationens liv. Mina damer och herrar! En nation, som består av individer, som vid en beskattningsbar inkomst av upp till 3,000 kr. inte anse sig ha råd med en sådan här lycklig tilldragelse i familjen utan statens hjälp, är i själva verket inte värd att leva.

Herr **Österström**: Herr talman! Det är klart, att herr Carlström har rätt i sin kritik av den behovsprövning, som av Kungl. Maj:t är föreslagen. Jag tror också, att kammaren skall erkänna, att socialministerns anförande gav intryck av, hur oerhört vanskligt det är att logiskt och sakligt förklara det sätt varpå man kommit fram till den behovsgräns och den inkomstgräns, som Kungl. Maj:t föreslagit och som utskottet genom sitt utlåtande godtagit.

Herr statsrådet sade, att han försökt träffa ett avgörande, som skulle vara förståeligt för människorna. Ja, men socialministern har misslyckats i det avseendet. Han har inte kunnat göra detta förslag förståeligt för högern och inte heller för bondeförbundet. När sedan fru Nordgren säger, att detta förslag är den gyllene medelvägen och ett rätt och riktigt avvägt förslag, skulle jag vilja säga, att Kungl. Maj:ts förslag är det riktigast avvägda förslaget av alla de tre förslag, som ha en inkomstgräns, därför att Kungl. Maj:ts förslag betyder, att det inte blir någon behovsprövning. Man lämnar nämligen bara 8 procent utanför. Detta är i realiteten inte någon behovsprövning, och därför går jag utan minsta tvekan på Kungl. Maj:ts förslag, därest min egen reservation inte vinner kammarens bifall. Men inte är detta vad man skulle

Ang. förslag till förordning om moderskapspenning m. m. (Forts.)
kunna kalla en behovsprövning; det vore ju någonting alldeles orimligt att giva en dylik karakteristik av regeringsförslaget's tretusenkronorsgräns.

Nu ha här också på slutet miljonärskorna kommit med i denna debatt. En del gott folk menar att det är alldeles orimligt att dessa skola få mödrapenningen. Ja, det är tydligt att många synpunkter kunna anläggas på frågan om miljonärskornas moderskapspenning. Jag kanske får illustrera detta med ett exempel. Jag talade för en tid sedan om denna fråga på ett diskussionsmöte, och då kom en konservativ dam med en förklaring till att man skulle kunna acceptera detta förslag om att alla barnaföderskor, alltså också miljonärskorna, tilldelades mödrapenningen. Hon sade nämligen: Jag har hört, att man tycker att det är onödigt att ge den eller den miljonärskan dessa slantar, men jag har ibland tänkt såsom så, att det här är de enda 75 kronor, som miljonärskan har förtjänat i sitt liv — därför skall också hon ha dem.

Så det är ju, som talmannen förstår, många synpunkter som kunna anföras i detta sammanhang.

Herr Hage: Herr talman! Det allra sista inpasset av herr Österström var ju rätt roligt. När emellertid herr Österström talade om behovsprövningen och i det sammanhanget gjorde gällande, att Kungl. Maj:ts förslag och lagtexten inte blivit utformade på sådant sätt att man har några bestämda principer att hålla sig till — jag fattade hans uttalande på det sättet — vill jag emellertid för min del säga, att socialförsäkring av detta slag i allmänhet är utformad på det sättet, att en viss gräns vid behovsprövningen finns angiven, men att man vid tillämpningen även har att ta hänsyn till vissa andra omständigheter. Så också här. Jag nämner som exempel familjens storlek, om vederbörande är skuldfri eller inte, för att nu inte nämna en hel del andra omständigheter. Mig förefaller det helt naturligt, att ingen del av sociallagstiftningen kan utformas så där i detalj. När det gäller att ange gränserna måste därför i lagtexten ges vissa antydningar, och sedan får man överlämna åt vederbörande, som har att tillämpa lagen, att göra detta på grundval av de motiveringar och den lagtext som finns. Så har skett med avseende å sociallagstiftning i allmänhet, Jag menar sålunda, att i det avseendet avviker denna lagstiftning inte från den övriga sociallagstiftningen av samma art.

Herr Skoglund: Herr talman! Efter att ha hört en ledamot av befolkningskommissionen yttra sig här har jag fått det intrycket, att det inte är fråga om att hjälpa mödrar, som befinna sig i den ekonomiskt besvärliga situation, som ofta uppstår då ett barn föds till världen och vederbörande behöva hjälp för att kunna ge barnet bästa möjliga vård. Här förefaller det i stället vara fråga om att i så stor utsträckning som möjligt dela ut skattebetalarnas medel, och under sådana förhållanden säger man, att det är ganska likgiltigt på vilket sätt detta sker, bara det sker i så stor utsträckning som möjligt.

Jag har efter att ha åhört denna debatt blivit än mera stärkt i min uppfattning, att både befolkningskommissionens förslag och i stort sett också Kungl. Maj:ts förslag inte äro utarbetade med det allvar och den varsamhet, som varit av behovet påkallad i en så pass stor och viktig fråga som denna.

Jag kommer, herr talman, att rösta för den reservation, som jag själv undertecknat. Men utslås denna, så skulle jag vara starkt betänkt på att rösta för den reservation, som är fogad vid utskottets utlåtande av herr Knut Petersson i Göteborg. Jag tror, att när man börjar framhålla sådana synpunkter som man gjort i denna debatt, det enda riktiga hade varit att återförvisa frågan till ny utredning för att man om möjligt skulle kunna få fram ett för-

Ang. förslag till förordning om moderskapspenning m. m. (Forts.)
slag, som går ut på att genom en socialförsäkring lösa det spörsmål, som vi här diskutera.

I detta anförande instämde herr *Bagge* och fröken *Andersson*.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på godkännande av förevarande paragraf enligt utskottets förslag, dels ock på godkännande av paragrafen i den lydelse, som föreslagits i den av herr *Sigfrid Hansson* m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

2 §.

Godkändes.

3 § föredrogs härefter; och yttrade därvid:

Herr *Johanson* i Hallagården: Herr talman! Under åberopande av vad jag tidigare anført ber jag att få yrka bifall till den av herr *Heiding* och mig avgivna reservationen.

Herr *Österström*: Herr talman! Jag skall i frågans nuvarande läge be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fröken *Andersson*: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till herr *Wistrands* m. fl. reservation.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) godkännande av förevarande paragraf enligt utskottets förslag, 2:o) godkännande av paragrafen med den ändring, som föreslagits i den av herrar *Heiding* och *Johanson* i Hallagården avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen samt 3:o) godkännande av paragrafen med den ändring, som föreslagits i herr *Wistrands* med fleras reservation; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Votering begärdes likväl av herr *Johanson* i Hallagården, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen äskade likväl herr *Bagge* votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående 3 § i andra lagutskottets förevarande förslag till förordning om moderskapspenning antager utskottets förslag med den ändring, som föreslagits i den av herrar *Heiding* och *Johanson* i Hallagården avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit utskottets förslag med den ändring, som föreslagits i herr *Wistrands* m. fl. reservation.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för nej.

Ang. förslag till förordning om moderskapspenning m. m. (Forts.)
propositionen, vadan propositionen för huvudvoteringen, som efter given varsel nu upplästes och godkändes, erhöll följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren godkänner 3 § i andra lagutskottets förevarande förslag till förordning om moderskapspenning, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt berörda § med den ändring, som föreslagits i den av herr Wistrand m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Efter det kammarens ledamöter ånyo intagit sina platser samt sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen.

Kammaren hade alltså godkänt förevarande paragraf enligt utskottets förslag.

4 §.

Godkändes.

Vid härefter skedd föredragning av 5 § anförde:

Fru **Nordgren**: Herr talman! Jag har beträffande 5 §, andra stycket, reserverat mig i fråga om utskottets uttalande, att ersättningen till sjukkassorna för moderskapspenningens handhavande skall bestämmas till samma belopp som anmälningsavgiften, eller 2 kronor för varje ansökan. Skälet härför är, att i och med den nya förordningen kommer kassornas arbete härmed att bli betydligt utökat. Enligt nu gällande förordning ha sjukkassorna att endast *en* gång mottaga anmälning och i regel endast *en* gång utbetala moderskapspenning till barnaföderska vid barnsbörd. Enligt den nya förordningen skall däremot kvinna, som genom intyg av barnmorska gjort sannolikt, att hennes havandeskap är längre framskridet än i sjunde månaden, kunna erhålla en del av moderskapspenningen i förskott. Detta kommer säkerligen att i ett stort antal fall innebära dubbel granskning av ansökningarna, dubbla utbetalningar och dubbel journalföring, alltså betydligt ökat arbete för sjukkassorna. Jag vill med detta inte ha sagt, att sjukkassorna oundgängligen behöva ha en högre ersättning, men när man utav en förteckning över vissa kassors merkostnader för handhavandet av moderskapsunderstödet, som jag här har i min hand, finner, att exempelvis mellersta Norrlands samt Örebro och Värmlands erkända centralsjukkassor haft en merkostnad av resp. 3,133:56 och 4,616 kronor under 1936 utöver vad anmälningsavgifterna inbringat, förstår man, att det kan bli behövt med högre ersättning. Jag anser därför, att riksdagen har ingen anledning att ge Kungl. Maj:t några föreskrifter härvidlag, utan att det med fullt förtroende kan överlätas åt Kungl. Maj:t att bestämma storleken av den ersättning, som skall utgå till sjukkassorna för deras handhavande av moderskapspenningen.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till den reservation, som vid denna punkt avlämnats av mig och fru Johansson.

Herr **Hage**: Herr talman! Jag förstår mycket väl, att det kan tänkas, och att det till och med är mycket troligt, att när nu sjukkassorna skola överta

Ang. förslag till förordning om moderskapspenning m. m. (Forts.)

denna verksamhet därmed också följa mycket betydande kostnader för sjuk-kassorna. Utskottet har emellertid tillmötesgått sjukkassornas önskemål ge-nom att föreslå, att ersättningen till sjukkassorna skall utgå av statsmedel, i stället för att den skulle tagas ut av den som anmäler sig. Det gäller för övrigt ett belopp på 125,000 kronor per år, som staten på det sättet skulle få betala. Skulle det då visa sig i framtiden, att utgifterna för kassorna för arbetet med dessa anmälningar m. m. skulle belöpa sig till mer än de 2 kronorna för varje anmäld, så får man väl komma med en särskild framställning om ökat bidrag. Jag erkänner gärna i likhet med fru Nordgren, att det kan vara rimligt, att staten ersätter denna kostnad fullt ut. Jag tycker emellertid, att detta är en sak, som kan ordnas ett kommande år, om det verkligen visar sig, att de ut-gifter, som följa för sjukkassorna genom denna anordning, bli synnerligen stora. Man kan sålunda tänka sig antingen ett något större tillskott eller ett förhöjt anslag ett kommande år. För närvarande torde det vara mycket svårt att bedöma, hur stor denna kostnad kommer att bli, och därför är det väl rim-ligt att ta förslaget sådant det föreligger, eventuellt med möjlighet till justering längre fram. Från denna utgångspunkt ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag med avseende å både kläm och motivering.

Fru Nordgren: Herr talman! Jag är naturligtvis tacksam mot utskottet för att det tillmötesgått önskemålet i den av mig väckta motionen, att barnaföder-skorna skola få de 75 kronorna, och att staten skall betala kostnaderna för moderskapspenningens handhavande. Vad jag reservationsvis yrkat är, att riksdagen icke skall göra något bestämt uttalande om storleken av denna ersättning. Det brukar ju vara vanligt, att man överlåter dylikt åt Kungl. Maj:ts eget avgörande, och så bör ske även i detta fall. Jag har det förtroendet för Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t inte kommer att slösa med ersättningen till kassorna, utan avväger densamma så att den blir skälig. Av det skälet har jag, herr talman, ansett, att utskottets uttalande borde få den lydelse, som jag i min reservation föreslagit.

Fru Johansson instämde häruti.

Vidare yttrades ej. På av herr talmannen given proposition godkände kam-maren utskottets förslag till lydelse av förevarande paragraf.

Härefter framställde herr talmannen beträffande motiveringen propositio-ner dels på godkännande av utskottets uttalande i avseende å 5 §, dels ock på godkännande av det uttalande, som föreslagits i den av fru Nordgren och fru Johansson avgivna, vid utlåandet fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Aterstående delar av utskottets förslag till förordning om moderskapspenning.

Godkändes.

Utskottets förslag till Förordning angående ändrad lydelse av 32 § förordningen den 26 juni 1931 (nr 280) om erkända sjukkassor.

Godkändes.

Utskottets förslag till Förordning om mödrahjälp.

1 och 2 §§.

Godkändes.

Ang. förslag till förordning om moderskapspenning m. m. (Forts.)

3 § lydte i Kungl. Maj:ts och utskottets förslag sålunda:

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

3 §.

För behandling av frågor rörande mödrahjälp skall i varje landstingsområde och i varje stad, som icke deltagar i landsting, finnas en nämnd (mödrahjälp snämnd), bestående av en ordförande och två ledamöter.

Ordföranden jämte suppleant för honom förordnas av Kungl. Maj:t. Ledamöterna jämte två suppleanter utses för två år i sänder, en ledamot jämte suppleant för honom av landstinget eller, vad beträffar stad, som ej deltagar i landsting, av stadsfullmäktige, samt en ledamot jämte suppleant för honom av styrelsen för barnavårdsförbundet i orten; dock att för Stockholm en ledamot jämte suppleant för honom utses av Kungl. Maj:t samt en ledamot jämte suppleant för honom väljes av stadsfullmäktige för två år i sänder. Underlåter styrelse för barnavårdsförbund att utse ledamot eller suppleant, förordnas sådan av Kungl. Maj:t för två år i sänder.

Ordföranden jämte suppleant för honom förordnas av Kungl. Maj:t. Ledamöterna jämte två suppleanter utses för två år i sänder av landstinget eller, vad beträffar stad, som ej deltagar i landsting, av stadsfullmäktige.

Ordföranden och ledamöterna åtnjuta ersättning enligt grunder, som bestämmas av Kungl. Maj:t.

I en vid utlåandet fogad reservation hade herrar *Hagman, Norman, Wistrand, Knut Z. Petersson* och *Ekströmer* samt fröken *Andersson* hemställt, att 3 § andra stycket måtte erhålla följande lydelse:

Ordföranden jämte suppleant för honom samt en ledamot jämte suppleant för denne förordnas av Kungl. Maj:t. En ledamot jämte en suppleant för honom utses för två år i sänder av landstinget eller, vad beträffar stad, som ej deltagar i landsting, av stadsfullmäktige.

Efter föredragning av paragrafen yttrade:

Fröken **Andersson**: Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till den av herr Hagman m. fl. avgivna reservationen.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Jag anser mig skyldig att på denna punkt förorda reservationen. Det är uppenbart, att alla de pengar, som här skola distribueras, äro statsmedel. Under sådana omständigheter förefaller det åtminstone ur ordningssynpunkt vara det mest korrekta, att det blir staten som får utse majoriteten i mödrahjälp snämnderna. Jag har här velat påpeka detta förhållande, då jag finner, att bland reservanterna befinner sig endast en ledamot av andra kammaren. Första kammaren har redan bifallit reservationen, och jag kan för min del inte komma ifrån, att ett bifall till denna stämmer bäst överens med god ordning och med de principer, som hittills tillämpats på detta område.

Herr **Hage**: Jag vill först påpeka, att reservationen icke överensstämmer med Kungl. Maj:ts förslag, utan att den går på helt andra linjer. Jag kan

Ang. förslag till förordning om moderskapspenning m. m. (Forts.)
möjligen ändå förstå herr statsrådets uppfattning i denna fråga. Han säger, att eftersom det är staten, som släpper till pengarna, så bör staten ha majoritet i den nämnd, som handhar deras fördelning. Emellertid är jag övertygad om, att till ledamöter i dessa nämnder komma att utses ansvarskännande personer, som icke slösa med statens medel. Det är vidare att märka, att landstingen ha grundligare personalkännedom om inbyggarna i ett län än vad Kungl. Maj:t kan besitta. Skulle Kungl. Maj:t utse två representanter i nämnderna, måste Kungl. Maj:t givetvis ta mycket stor hänsyn till länsstyrelsens förslag. Jag tycker för min del, att det mera överensstämmer med ett demokratiskt åskådningssätt, att majoriteten av dessa ledamöter tillsättes av landstinget, än att de utses av Kungl. Maj:t efter förslag av länsstyrelsen. Jag skall be, herr talman, att från dessa utgångspunkter få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Olovson: Jag ber att få deklarerera, att om vid ärendets behandling i utskottet den uppfattning, som nu har kommit till synes på denna punkt, i god tid hade framförts, hade jag otvivelaktigt anslutit mig till reservanterna. Jag nödgas säga, att jag i utskottet gick in för den uppfattningen, att landstingen skulle utse två ledamöter i denna nämnd, därför att jag ville få bort förslaget om att dessa underliga institutioner, som kallas barnavårdsförbund, skulle tillsätta en ledamot. Jag trodde då icke, att det fanns någon möjlighet att vinna gehör för den uppfattningen, att Kungl. Maj:t skulle tillsätta två och landstingen en. Jag gick i stället på den andra linjen, att Kungl. Maj:t skulle utse en ledamot och landstingen två. När det sedan visade sig finnas en hel rad reservanter, som hade motsatt uppfattning, blev jag glad, och jag beklagar, att jag inte kom med bland reservanterna. Jag ber alltså att få yrka bifall till reservationen.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på godkännande av förevarande paragraf enligt utskottets förslag, dels ock på godkännande av berörda paragraf med den ändring, som föreslagits i den av herr Hagman m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Andersson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner 3 § i andra lagutskottets förevarande förslag till förordning om mödrahjälp, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt berörda § med den ändring, som föreslagits i den av herr Hagman m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för nejpropositionen. Kammaren hade alltså godkänt ifrågavarande paragraf med den ändring, som föreslagits i den av herr Hagman m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Ang. förslag till förordning om moderskapspenning m. m. (Forts.)
Aterstående delar av utskottets förevarande författningsförslag.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten A) förklarades vara besvarad genom kammarens beslut i fråga om författningsförslagen.

Punkterna B) och C).

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 6.

Vid härfpå skedd föredragning av andra lagutskottets utlåtande, nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 26 juni 1931 (nr 280) om erkända sjukförsäkringar m. m. biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 7.

Härefter föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 40, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till skogshärbärgeslag m. m., dels också en i ämnet väckt motion. *Ang. förslag till skogshärbärgeslag m. m.*

Genom en den 19 februari 1937 dagtecknad proposition, nr 112, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) Skogshärbärgeslag; samt
- 2) Lag angående ändrad lydelse av 10, 32, 33 och 35 §§ lagen den 29 juni 1912 (nr 206) om arbetarskydd.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehått en i anledning av densamma inom andra kammaren väckt motion, nr 434, i vilken herr Nordström i Kramfors m. fl. hemställt, att riksdagen vid behandling av propositionen måtte besluta ändringar av 2, 3 och 6 §§ i den föreslagna skogshärbärgeslagen i enlighet med vad i motionen angivits.

Utskottet hemställde

- A) att förevarande proposition måtte bifallas av riksdagen; samt
- B) att motionen II: 434 måtte anses besvarad genom utskottets hemställan under A).

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr Nordström i Kramfors: Utskottet och riksdagen lära vid något tillfälle ha betecknats som Kungl. Maj:ts transportkompani. Jag tror, att man vid genomläsningen av Kungl. Maj:ts proposition nr 112 och utskottets utlåtande nr 40 måste komma till den slutsatsen, att ett sådant påstående i viss mån är berättigat.

I den motion, som vår grupp väckte med anledning av propositionen om skogshärbärgeslag, uttalade vi tillfredsställelse över att en lag äntligen skulle komma till stånd, som i någon mån möjliggör för skogsarbetarna att få sin bostadsfråga under avverkningssäsongerna ordnad. Vi ansågo emellertid, att en del ändringar måste göras i den föreslagna lagen, om den verkligen skulle

Andra kammarens protokoll 1937. Nr 29.

'Ang förslag till skogshärbärgeslag m. m. (Forts.)

kunna lämna skogsarbetarna den hjälp, som väl var avsikten med densamma. Vi ha därför i vår motion hemställt om ändringar i en del formuleringar i detta lagförslag, som vi anse vara olyckligt valda. Vi anse icke heller, att skogsarbetarkårens nuvarande dåliga läge skall få förorsaka, att man i lag fastställer en sämre standard för denna grupp än för övriga arbetare. Så har emellertid skett i § 6, som rör val av ombud till inspektionsverksamheten. Där har man utbytt arbetarskyddslagens formulering »böra» mot »må». En dylik förändring innebär givetvis, att skogsarbetarna icke helt och fullt kunna stödja sig på lagen, när de skola välja arbetarombud för inspektion av skogshärbärgena.

Även i § 3 anse vi, att utskottet borde ha föreslagit en del förändringar rörande de tekniska bestämmelserna. Deras nuvarande formulering innebär nämligen stora olägenheter för skogsarbetarkåren och för dem, som skola handha inspektionen av härbärgena. Detta gäller speciellt § 3 punkt c), där det stadgas, att härbärgena skola vara anordnade med trägolv. På denna punkt ha vi önskat, att man skulle få till stånd en mjukare formulering, som skulle ha möjliggjort för arbetsgivarna att även begagna annat material än trä. Den nuvarande formuleringen innebär faktiskt, att lagen förbjuder användandet av annat material, även om man genom tekniska framsteg skulle kunna åstadkomma ett bättre material, som kanske både är effektivare och ställer sig billigare.

Det heter vidare i samma punkt och samma moment: »Uppföres härbärke vintertid eller å tjälad mark, skall det förses med trossbotten eller annan därmed likvärdig anordning.» Detta skulle alltså innebära, att om härbärgena uppföras sommartid, skulle man icke behöva iakttaga denna bestämmelse. Men det kan ju hända, att under sommaren uppförda härbärgen skola begagnas även under vintern. Med den föreslagna bestämmelsen blir det alltså endast fråga om att uppfylla de villkor, som äro tillämpliga den tid, då härbärgena uppföras. Det skulle under sådana förhållanden vara en mycket enkel sak för skogsbolag och skogsägare i övrigt att alltid uppföra härbärgena på sommaren. Då behöfde man icke alls bry sig om § 3, punkt c) och icke heller bestämmelsen om att härbärgena skola vara dragfria. På detta sätt blir härbärgenas beskaffenhet beroende av tiden för deras uppförande. Det torde ju vara tämligen klart, att även om dessa härbärgen uppföras på sommaren, äro de naturligtvis varken fukt- eller dragfria på vintern. De borde därför förses med trossbotten, närhelst de uppföras. Vi ha därför i vår motion påyrkat, att denna paragraf bör ändras i sådan riktning.

Jag skulle även vilja fästa utskottets uppmärksamhet på de bedrövliga förhållanden, som även i andra avseenden kunna råda ute i skogskojoerna. I Social-Demokraten förekom för någon tid sedan ett citat från Västerbottens Folkblad, där förhållandena i en skogsarbetarförläggning skildras. Det heter där: »I detta fall — säkerligen finnas otaliga paralleller — får det stora rummet tjäna som bostad, kök, matsal och sovrum. Redan vid halvfemtiden om morgnarna sätter kocken i gång med matlagningen och dukar serviserna, medan tjuguar karlar klä på sig. Det skall sannerligen vara fruntimmer, som stå ut med dylikt, men i timmerskogen får man vänja sig vid en och annan av livets avigsidor och domänverkets gröna kår finner allt i sin rätta ordning. Förhållandet i denna koja är ändå ej det sämsta, men det anstår knappast ett statens verk att gå före med dylikt exempel.» Med anledning av dessa påvisbara missförhållanden skulle jag vilja fråga, om det förevarande lagförslaget verkligen förhindrar, att någonting dylikt i fortsättningen kan existera ute i skogskojoerna och om man därigenom verkligen kan råda bot på sådana vedervärdigheter, som Västerbottens Folkblad skildrat.

Ang. förslag till skogshärbärgeslag m. m. (Forts.)

I § 2 andra stycket heter det vidare: »Härbärke, som är avsett att bebos av minst tio arbetare, skall, där ej yrkesinspektionens chefsmyndighet finner skäl medgiva undantag, så inredas, att gemensam mathållning där lämpligen kan anordnas.» Här stadgas visserligen, att härbärget skall vara inrättat så, att gemensam mathållning skall kunna anordnas, men det finns ingenting i lagen som säger, att t. ex. en kocka skall ha ett särskilt rum att laga mat i. Det finns alltså inga garantier för, att det tillstånd, som Västerbottens Folkblad kritiserat, icke kommer att bestå även i fortsättningen.

På grund av dylika omständigheter ha vi ansett, att utskottet borde ha beaktat vår motion och i lagen infört en del mera bestämda formuleringar, som skulle ha lämnat skogsarbetarna bättre hjälp och stöd gentemot skogsbolagen, vilket väl ändå varit avsikten med lagen. Vi måste alltså anse, att denna lag icke fyller de anspråk, som skogsarbetarna kunna ha rätt att ställa på densamma. Jag vill därför hemställa till kammaren att besluta de ändringar i formuleringarna, som vi i vår motion ha påyrkat.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till den av den kommunistiska gruppen väckta motionen.

Under detta anförande hade herr andre vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Fröken **Hesselgren**: Herr talman! Jag skulle kunnat avstå från att begära ordet, men i min egenskap av yrkesinspektris vill jag gärna svara den sista ärade talaren. Det är alldeles klart, att han har rätt i att man bör försöka att så mycket som möjligt förbättra bostadsförhållandena för skogsarbetarna, men därvid måste vi komma ihåg en sak, och det är, att skogsarbetarna vistas än på en plats än på en annan och ibland under helt kort tid. Därför är det svårt att i en lag uppställa ingående detaljerade regler angående deras bostäder. Regleringen får ske genom anvisningar, utarbetade av socialstyrelsen. Hela den svenska arbetarskyddslagstiftningen är lagd efter den linjen, att några ingående bestämmelser icke upptagits i själva lagen. Man har nöjt sig med sådana allmänna bestämmelser som att det skall vara tillräcklig belysning, lagom varmt o. s. v. samt överlämnat åt yrkesinspektionen att närmare reglera förhållandena. Tack vare den erfarenhet, som yrkesinspektionen så småningom fått, har det blivit möjligt att på detta specialområde utarbeta något mera detaljerade bestämmelser. Att nu i första vändan gå så pass långt som motionärerna vilja göra, tror jag emellertid skulle vara förenat med vissa svårigheter. Vederbörande inspektör har själv berättat för mig, att den bestämmelse om torkrum, som redan finnes i lagen, visat sig svår att tillämpa och att det inträffat fall, då det hade varit bättre, om man kunnat laga efter råd och lägenhet. Jag tror, att man gör saken större tjänst med att låta det gå vidare på samma sätt som hittills. När frågan första gången var uppe, talade jag för att man skulle införa sådana bestämmelser, som nu föreslagits i lagen. Den utveckling, som därefter försiggått, har varit utomordentligt lycklig. Jag hoppas, att man så småningom skall kunna gå vidare i den riktning, motionärerna förordat.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets hemställan med de ändringar däri, som innefattades i motionen II: 434; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 8.

Till avgörande företogs vart efter annat

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 17 och 37 §§ lagen den 6 juni 1930 om kommunalstyrelse på landet m. m. ävensom i ämnet väckta motioner; samt

statsutskottets utlåtanden:

nr 116, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till nybyggnad för de teoretiska institutionerna m. m. vid karolinska mediko-kirurgiska institutet;

nr 117, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag för budgetåret 1937/1938 till befrämjande av dövstumundervisningen;

nr 118, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag till fortlöpande konjunkturundersökningar jämte i ämnet väckt motion;

nr 119, i anledning av väckta motioner om anslag till inköp av respiratorer till beredskap vid barnförslamningsepidemier; och

nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om ändrad löneställning för vissa befattningar vid statens kommunikationsverk m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 9.

Föredrogs och lades till handlingarna statsutskottets memorial, nr 128, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om Kungl. Maj:ts framställning angående beredande av vidgade arbetsuppgifter för svenska konstnärer jämte en i ämnet väckt motion.

§ 10.

*Ang. stats-
verkets över-
tagande av
vissa städers
förpliktelser.*

Därnäst var å föredragningslistan uppfört statsutskottets utlåtande, nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsverkets övertagande av vissa städers förpliktelser beträffande befattningshavare, vilkas tjänster i samband med upphörande av rådhusrätterna i samma städer komma att indragas, jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 26 februari 1937 dagtecknad proposition, nr 223, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementens ärenden för samma dag, framlagt förslag rörande statsverkets övertagande av städerna Lysekils, Örnsköldsviks och Falkenbergs förpliktelser beträffande vissa befattningshavare, vilka vid upphörande av rådhusrätterna i nämnda städer komme att indragas.

Punkten 1:o) Lysekil.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag beträffande staden Lysekil hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta, den ena, nr 258, inom första kammaren av herr *Rahmn* och den andra, nr 478, inom andra kammaren av herr *Hellberg*, vari hemställdts, att riksdagen måtte medgiva, att till rådmannen Josef Centerwall måtte utbetalas en årlig gottgörelse av 3,524 kronor, till dess han fyllde 70 år, och därefter under hans återstående livstid två tredjedelar av detta belopp,

Ang. statsverkets övertagande av vissa städers förpliktelser. (Forts.)

dels ock en inom andra kammaren av herrar *Olsson* i Staxäng och *Mårtensson* väckt motion, nr 479, vari hemställts, att riksdagen antingen måtte förklara sig för närvarande icke kunna bifalla Kungl. Maj:ts förslag beträffande staden Lysekil i förevarande proposition eller vid bifall till förslaget knyta det uttalandet, att med den judiciella föreningens genomförande borde anstå i avbidan på den nuvarande härads hövdings i Sunnervikens domsaga avgång.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å herrar *Rahmn* och *Hellbergs* samt *Olssons* i Staxäng och *Mårtenssons* förenämnda motioner (I: 258 samt II: 478 och 479) medgiva, att till rådmännen i Lysekil *Josef Centerwall*, *Gunnar Daniel Nyblom* och *Otto Herman Tingdahl* finge från och med den dag, då föreskrift om stadens förenande i judiciellt avseende med Sunnervikens domsaga trädde i kraft, från allmänna indragningsstaten under deras återstående livstid utbetalas årlig gottgörelse av 1,950 kronor till *Centerwall*, 525 kronor till *Nyblom* och 200 kronor till *Tingdahl*, med iakttagande av att å förmånen dyrtidstillägg icke skulle utgå.

Vid denna punkt hade likväl reservation avgivits av herrar *Rahmn* och *Olsson* i Staxäng, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

1:o) att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till herrar *Rahmn* och *Hellbergs* förenämnda motioner (I: 258 och II: 478) medgiva, att till rådmännen i Lysekil *Josef Centerwall*, *Gunnar Daniel Nyblom* och *Otto Herman Tingdahl* finge från och med den dag, då föreskrift om stadens förenande i judiciellt avseende med Sunnervikens domsaga trädde i kraft, från allmänna indragningsstaten under deras återstående livstid utbetalas årlig gottgörelse av 3,524 kronor till *Centerwall*, 525 kronor till *Nyblom* och 200 kronor till *Tingdahl*, med iakttagande av att å förmånen dyrtidstillägg icke skulle utgå; samt

2:o) att herrar *Olssons* i Staxäng och *Mårtenssons* förenämnda motion (II: 479), i den mån den icke kunde anses besvarad genom vad utskottet ovan anfört, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Sedan utskottets hemställan i denna punkt föredragits, anförde:

Herr Mårtensson: Herr talman! Herr *Olsson* i Staxäng har tillsammans med mig väckt en motion i denna punkt, däri vi yrkat, att den judiciella föreningen mellan Lysekils stad och Sunnervikens domsaga måtte få anstå tills vidare. Utskottet har icke kunnat tillstyrka denna motion, men utskottet har uttalat den förhoppningen, att Kungl. Maj:t vid frågans avgörande måtte beakta de omständigheter, som framförts av oss.

Det kan, herr talman, ifrågasättas, om icke den här föreslagna ändringen för Lysekils vidkommande skulle komma att medföra ökade ekonomiska bördor. Särskilt torde detta bli fallet, om staden icke skulle få en särskild inskrivningsdomare. Magistratssekreteraren *Jarl Holmquist*, som på Kungl. Maj:ts befallningshavandes uppdrag verkställt utredning i ärendet, har utgått ifrån att kommunalborgmästaren skulle vara skyldig mottaga förordnande såsom särskild inskrivningsdomare för Lysekils stad, samt att de sportler, som utgå för inskrivningsärenden, skola tillfalla stadskassan. Under dessa förutsättningar har utredningsmannen beräknat, att det icke skulle uppstå några ökade kostnader för staden i fråga. Vid ett genomläsande av den kungl. propositionen synes det även framgå, att länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län varit inne på ungefär samma synpunkt som den särskilde utredningsmannen och ansett, att det bör tillsättas en särskild inskrivningsdomare

Ang. statsverkets övertagande av vissa städers förpliktelser. (Forts.)
för Lysekils stad och att sportlerna i sådant fall böra tillfalla stadskassan. Göta hovrätt, som yttrat sig i denna fråga, har icke kunnat förorda en sådan lösning, som föreslagits av den särskilde utredningsmannen och länsstyrelsen, utan hovrätten har ansett, att den befattningshavare, som svarade för inskrivningsärendena i domsagan, borde vara mest kompetent att handlägga dessa ärenden. Hovrätten har kommit till det resultatet, att, om dessa inskrivningsärenden få handhas av inskrivningsdomaren i domsagan, kommer detta att betyda ökade inkomster för häradshövdingen. Av departementschefens yttrande i denna fråga synes framgå, att statsrådet sympatiserar med hovrättens förslag. I anledning härav får jag uttala den förhoppningen, att detta ärende blir föremål för ytterligare undersökning, innan frågan definitivt avgöres. Det bör enligt min uppfattning tagas största möjliga hänsyn till dessa små och i de flesta fall ekonomiskt svaga städer vid en omorganisation av här förevarande art, så att icke städerna tillfogas såväl ökade praktiska olägenheter som ökade kostnader. Jag får därför, herr talman, uttala en vädjan till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet, att denna fråga måtte ytterligare undersökas och att om möjligt vid det slutliga avgörandet av den samma tillsättes en särskild inskrivningsdomare för Lysekils stad samt att de sportler, som följa med inskrivningsärendena, måtte få tillfalla stadskassan. Samma förslag har, som redan nämnts, framlagts av utredningsmannen, som framhållit, att om förslaget bleve genomfört enligt nämnda grunder, komme detta möjligtvis att innebära, att Lysekils stad inte skulle göra förlust på sammanslagningen.

Häruti instämde herr *Karlsson* i Munkedal.

Herr *Olsson* i Staxäng: Herr andre vice talman! Jag kan fatta mig mycket kort, alldenstund jag helt och fullt instämmer i vad nyss anförts, men jag känner mig dock pliktig säga några ord och jag skall även framställa ett yrkande. Enligt utskottets förslag skulle till rådman Centerwall efter sammanslagningen utgå en ersättning av 1,950 kronor om året. Reserverna ha föreslagit, att ersättningen skulle bestämmas till 3,524 kronor om året att utgå till dess han fyllt 70 år och därefter under hans återstående livstid med $\frac{2}{3}$ av beloppet. I motion av herr Mårtensson och undertecknad ha vi framhållit skälen för att låta den judiciella föreningen anstå till år 1939 ävensom att häradshövdingen i Sunnervikens domsaga då skall avgå. Utskottet har avslagit detta, men jag vill dock uttala min tacksamhet till utskottet för att utskottet i så stor utsträckning, som det kanske varit utskottet möjligt, beaktat våra synpunkter. Utskottet har sagt sig vara förvissat om att Kungl. Maj:t vederbörligen beaktar de omständigheter, som kunna vara av betydelse vid bestämmandet av tidpunkten för sammanslagningen. Jag är tacksam mot utskottet för detta uttalande. I reservationen har gjorts ett uttalande i samma riktning men med något skarpare formulering. Även om riksdagen nu bifaller utskottets förslag, tror jag staden kommer att ha en viss möjlighet att genom en framställning till Kungl. Maj:t vinna beaktande för sina synpunkter.

I ersättningsfrågan vill jag säga ytterligare några ord. Utredningsmannen har föreslagit den högre ersättning till rådman Centerwall, som reserverna förordat. Till stöd härför har framhållits, att rådman Centerwall under långa tider på förordnande uppehållit borgmästartjänsten. Hela hans arbetskraft har tagits i anspråk för arbete i magistraten och rådhusrätten och på grund därav har han så gott som helt och hållet nödgats upphöra med att syssla med advokatuppdrag. Enligt min åsikt finns det för honom med den ålder han nu har ingen möjlighet att återupptaga advokatverksamheten, utan torde

Ang. statsverkets övertagande av vissa stüders förpliktelser. (Forts.)
han för framtiden vara hänvisad till att leva uteslutande på det lilla arvode, som det här är fråga om.

Herr talman, jag yrkar bifall till den av herr Rahmn och mig avlämnade reservationen.

Herr Jansson i Falun: Herr talman! Med anledning av det yrkande, som framställt av den siste ärade talaren, vill jag säga, att utskottet följt de principer, som bruka tillämpas i sådana här frågor. Redan förra året hade vi att behandla en liknande fråga. Det gällde ersättning för en tjänst, som egentligen inte hörde under rådhusrätten. Kungl. Maj:t hade föreslagit, att ersättning skulle lämnas, men Kungl. Maj:ts förslag underkändes av riksdagen, som ansåg, att ersättning borde lämnas allenast för minskade löneförmåner, vilka härflutit från tjänst vid en indragen rådhusrätt. Samma är förhållandet här. Att nu en rådman under viss tid vikarierat för vederbörande borgmästare är en ovidkommande sak, när det gäller att bedöma ersättningssummans storlek. Vi ha följt Kungl. Maj:t, och vi anse, att man näppeligen kan gå utanför den ram, som tidigare av riksdagen har fastställts i fråga om ersättningsskyldigheten, när en rådhusrätt indrages. Man kan inte ena gången handla si, andra gången så, utan här måste man hålla sig till de bestämmelser, som gälla och som skipa samma rättvisa åt alla de samhällen, som komma i fråga.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord och under hänvisning till vad utskottet i sin motivering skrivit angående motionärernas yrkande få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gav herr andre vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 2:o) Örnsköldsvik föredrogs härefter; och anförde därvid

Herr Sandström: Herr talman! Under denna punkt har utskottet för sin del tillstyrkt en framställning från Kungl. Maj:t om beviljande av pensioner till tvenne rådmän inom Örnsköldsviks stad och hemställt, att pensionerna skola utgå från och med den dag, då föreskriften om stadens förenande i judiciellt avseende med Ångermanlands norra domsaga träder i kraft.

Jag har i en motion med angivande av vissa skäl yrkat avslag på denna Kungl. Maj:ts framställning. I sakens nuvarande läge och då utskottet härvidlag varit enhälligt så när som på en ledamot — jag ser med tillfredsställelse, att herr Strindlund i Västernorrlands län reserverat sig blankt — vill jag dock inte nu framställa yrkande om bifall till min motion. Jag skall i stället passa på tillfället att till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet rikta en vädjan i förevarande ärende, och jag skall med några ord motivera denna vädjan, som ju kommer in i dagens protokoll och väl på så sätt kommer till herr statsrådets kännedom, fastän han ej i dag är här närvarande.

Då den lag, som i detta ärende tillämpats — lagen av år 1932 — under ganska stark opposition inom riksdagen, en opposition, varom protokollet nogsamnt här vittnesbörd, antogs av riksdagen, saknades inte utfästelser från dåvarande departementschefens sida om att vid lagens tillämpning skulle iakttagas stor försiktighet och visas all hänsyn mot de 43 stadssamhällen, som voro uppförda på den prospektionslista, som åtföljde propositionen. Inte minst gjordes dylika utfästelser av departementschefen vid samtal, som han under debatten hade med en del oppositionsmän i bänkarna. Detta skedde väl för att i någon mån lugna oppositionens farhågor för det sätt, varpå lagen skulle handhas

Ang. statsverkets övertagande av vissa städers förpliktelser. (Forts.)
och effektueras. Utfästelserna voro verkligen också ägnade att ingiva de hotade städerna vissa förhoppningar för framtiden.

Vad staden Örnsköldsvik beträffar, anser man sig dock där ha blivit sviken i dessa sina förhoppningar. Det är en allmänt utbredd mening i Örnsköldsvik — och jag vill säga, att det råder i detta fall en ganska upprörd stämning därstädes — att staden inte blivit behandlad med den hänsyn, som förutsattes, då lagen kom till. Örnsköldsviks gamla rådhusrätt har nu damoklessvärdet svävande över sitt huvud. Man har däruppe den bestämda uppfattningen, att det beträffande dess rådhusrätt och magistrat inte företetts sådan bevisning och sådana skäl, att lagen i detta fall skulle äga tillämpning på staden. Det har verkställts en officiell utredning, en sådan utredning som lagen föreskriver. Den har verkställts genom länsstyrelsens försorg av en särskild utredningsman. Enligt denna officiella utredning visar det sig, att staden, om den skulle läggas under landsrätt, skulle få vidkännas en årlig merkostnad av över 10,000 kronor. Nåväl, nu ha visserligen förhållandena i viss mån ändrat sig, sedan denna officiella utredning gjordes, och riktigt samma förutsättningar för arbetet föreligga inte nu, som då länsstyrelsens utredningsman på sin tid gick till sitt verk. Men inom departementet har man förfarit på ett sätt, som staden inte anser så lämpligt och riktigt. Man har nämligen dels låtit utarbета en promemoria inom departementet, dels även låtit Svea hovrätt göra en utredning av betydligt senare datum än den första utredningen, innebärande en skarp kritik av utredningen och ett underkännande av densammas slutresultat. Nu säger staden, att den bestrider, att det resultat, som t. ex. hovrätten kommit till — det är den nyaste utredningen — är riktigt. Man säger från stadens sida, att man där utgår från helt andra förutsättningar än kungl. hovrätten gjort, och man menar, att staden själv vet bäst, hur den tänkt sig sitt samhälles framtida utveckling, och att, då den gjort sina beräkningar, den utgått från, hur den tänkt sig ordna sin stad för framtiden. Jag menar nu, att det skulle vara anledning för herr justitieministern, då staden så sent som i februari detta år vidhållit, att den kommer att förlora över 10,000 kronor om året, om den förläggas under landsrätt, att föranstalta om en ny officiell utredning, sådan som lagen föreskriver i ärendet. Det är inte rätt att i onödan lägga stenar i vägen för en stads utveckling, och detta kan bli fallet — åtminstone är det stadsinvånarnas enhälliga mening — om man här går fram på den vägen, att man berövar staden dess rådhusrätt.

Jag vill alltså sluta detta mitt anförande med att rikta en enträgen vädjan till herr justitieministern att ej ställa staden inför ett fait accompli, utan att först låta en ny officiell utredning genom länsstyrelsens försorg komma till stånd. Det är skäl i att behandla denna blomstrande, i rask utveckling varande norrländska sjöstad med hänsyn och förståelse för dess intressen, och det skall säkerligen med tiden visa sig, att man genom ett dylikt handlingssätt främjar stadens utveckling. Det borde också bli till glädje för herr statsrådet själv att ha kunnat medverka till ett sådant resultat.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 3:o) Falkenberg.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag, i vad avsåge Falkenbergs stad, hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *Andersson* i Falkenberg *m. fl.* väckt motion, nr 480, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att staten måtte dels övertaga pensioneringen av kronouppbördskassören i staden med 1,490 kronor per år, dels tillerkänna nuvarande andre rådmannen en compensation, motsvarande till honom nu utgå-

Ang. statsverkets övertagande av vissa stüders förpliktelser. (Forts.)
ende arvode av 900 kronor, dels ock tillerkänna staden en årlig ersättning med 4,724 kronor, att utgå intill dess annuiteten å inlösningssumman för tingshuset blivit slutbetalad. Därjämte hade hemställts, att förste rådmannen Cassel måtte tillerkännas ytterligare 500 kronor i kompensation eller sammanlagt 6,100 kronor per år. Därest detta ej skulle av riksdagen bifallas, hade hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition, evad den berörde Falkenbergs stad.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å herr Anderssons i Falkenberg m. fl. förenämnda motion (II: 480) medgiva, att till rådmännen i Falkenberg Iwan Gunnar Leonard Cassel och Adolf Ivar Werner Lundén finge från och med den dag, då föreskrift om stadens förenande i judiciellt avseende med Hallands mellersta domsaga trädde i kraft, från allmänna indragningsstaten under deras återstående livstid utbetalas årlig gottgörelse med 5,600 kronor till Cassel och 300 kronor till Lundén, med iakttagande av dels att å förmånen dyrtidstillägg icke skulle utgå, dels ock att, därest Cassel skulle utses till kommunalborgmästare i Falkenberg, han ej vidare skulle vara i åtnjutande av berörda gottgörelse.

Reservation hade likväl avgivits av herr *Johan Bernhard Johansson*, som ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till motionen II: 480, i vad den avsåge ersättningsfrågorna.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **Andersson** i Falkenberg: Herr talman! Jag har känt mig föranlåten att begära ordet för att få till kammarens protokoll antecknade några synpunkter på denna fråga, utan att ha förhoppning om att få till stånd någon ändring av det yrkande utskottet framställt. Jag vill erinra om att det sätt, varpå dessa utredningar verkställas och fullföljas, inte är sådant, att det fyller de villkor, som riksdagen föreskrivit, när det gäller att lägga småstäderna under landsrätt.

De bestämmelser, som fastställdes, då riksdagen beslöt denna lagändring, äro sammanförda i tre punkter. Den första gäller, att rättskipningen inte skall bli försämrad utan lända till samma gagn som förut. Den saken har jag ingen anledning att här beröra. Vidare skall statsverket övertaga stadens förpliktelser beträffande avlöningar och pensioner till innehavare av befattningar, som genom rådhusrätternas upphörande indragas. Slutligen får ändringen inte medföra någon ökad ekonomisk börda eller annan avsevärd olägenhet för staden i fråga. Dessa två senaste villkor uppfyllas inte med det beslut, som riksdagen i dag kommer att fatta enligt utskottets förslag.

Antalet befattningshavare i Falkenberg, som på grund av rådhusrättens indragning mista sin tjänst, är 4. Utskottet föreslår liksom Kungl. Maj:t att endast två av dessa skola få ersättning, nämligen förste rådmannen och extra rådmannen. Andre rådmannen och kronouppbördskassören lämnas helt och hållet åt sitt öde. Men inte ens de två, som skola få ersättning, få sådan med det belopp, som enligt riksdagens beslut skall tillkomma dem. För förste rådmannen i Falkenberg är fastställd en lön av 3,800 kronor. Hans sportler ha uppgått till i medeltal 2,300 kronor per år. Det gör tillsammans 6,100 kronor. Utredningsmannen har utan vidare dragit av en post på 500 kronor och säger, att de utgöra en ersättning, som vederbörande tjänsteman haft för hållande av skrivbiträde. Nu är förhållandet det, att tjänstemannen i fråga inte hade skrivbiträde under den tid han satt som förste rådmän, utan han skötte dessa sysslor helt och hållet själv. Statsutskottet hänvisar i denna

Ang. statsverkets övertagande av vissa städers förpliktelser. (Forts.)
punkt till vad statskontoret uttalat — det är återgivet i utlåtandet på sidan 14. Det heter: »Vad beträffade storleken av ersättningarna till Cassel och Lundén anslöte sig statskontoret — under erinran att Cassels sportelinkomster icke låtit sig beräkna på grundval av styrkta och detaljerade uppgifter utan måst uppskattas approximativt — till vad utredningsmannen härutinnan föreslagit.» Vad är det utskottet här i verkligheten säger? Jo, så vitt jag kan läsa ut, att de uppgifter vederbörande tjänsteman lämnat inte skulle vara riktiga och tillförlitliga. Jag vill då erinra om att vederbörande tjänsteman i sin deklaration för åren upptagit visst belopp. Han har nu under sju års tid suttit som borgmästare i staden, och han skulle inte vara betrodd att lämna riktiga uppgifter om sin egen inkomst. Jag tycker, att det är väl hårt — för att använda ett lindrigt uttryck — att behandla en tjänstemans uppgifter på här angivet sätt.

Vad beträffar de båda andra rådmännen, är även deras sak egendomligt behandlad sedd ur de synpunkter, som man ovillkorligen måste lägga på den. Såväl andre rådmannen som extra rådmannen äro valda av stadsfullmäktige. Det har vid deras tillsättande angivits, att de hade skyldighet att lämna sina tjänster, om staden skulle läggas under landsrätt. För andre rådmannen utfärdade länsstyrelsen fullmakt utan någon inskränkning — länsstyrelsen tog inte hänsyn till stadsfullmäktiges beslut — och han sitter sålunda med fullmakt på sin tjänst. För extra rådmannen är förhållandet detsamma. Det klagades över hans val hos Kungl. Maj:t, men Kungl. Maj:t gav honom fullmakt för livstid att inneha sin befattning. Nu föreslår Kungl. Maj:t, att till extra rådmannen skall utgå pension med 300 kronor. Denna person har fast anställning på annat håll i staden. Men till andre rådmannen, som innehaft sin tjänst i 8—10 år och inte har någon annan inkomst, skall ingen pension utgå. Han skall lämnas helt och hållet utanför. Det är en orättvisa från statens sida, i betraktande av det sätt, på vilket dessa tjänstemän blivit tillsatta, och de förhållanden, varigenom de blivit entledigade, att låta den person, som haft tjänsten längre, få gå utan ersättning, medan den som haft sin befattning en kortare tid och som har anställning på annat håll, skall få uppbära ersättning av staten. När staden sedan räknar med att den blir tvungen att lämna ersättning åt andre rådmannen, säger utredningsmannen — och sedan utskottet här — att sådant behöver man inte räkna med, ty det behöver staden inte göra. Jag frågar vem som helst av kammarens ledamöter, om inte han såsom ledamot av den kommunala myndighet, som hade att avgöra saken, skulle anse sig nödsakad att rösta för ersättning i ett sådant fall.

Vad sedan kronouppbörds-kassören beträffar, så anser varken statsrådet eller utskottet, att det är statens plikt att pensionera honom. Och ändå sitter denne man med fullmakt på livstid från staten. Så mycket underligare är det, som statsrådet i propositionen uttalar, att stadens läggande under landsrätt icke kan äga rum förrän vederbörande avgår från sin tjänst. När staden sedan begär, att staten skall övertaga pensioneringen av kronouppbörds-kassören, lämnas denna begäran utan något som helst avseende, detta trots att länsstyrelsen i sin utredning hävdar, att det tillkommer staten att övertaga pensioneringen i det fallet.

Sedan kommer det till ytterligare kostnader för staden genom inlösningen av tingshuset. Detta uppfördes år 1906 och har sålunda funnits i något över 30 år. Utredningsmannen har beräknat kostnaden till 150,000 kronor. Staden skulle bidraga med 42 %, d. v. s. med 63,000 kronor. Om man räknar med 3 1/2 % ränta på en tid av 20 år, bleve den årliga utgiften 4,431 kronor. Tingshusbyggnadsskyldige äro emellertid inte nöjda med denna ersättning utan ha beräknat

Ang. statsverkets övertagande av vissa städers förpliktelser. (Forts.)

kostnaden till 170,000 kronor. Staden skulle då komma att betala 71,400 kronor, och efter samma beräkningsgrund skulle det göra en årlig utgift av 5,023 kronor under 20 år. Länsstyrelsen har ansett, att tingshusbyggnadsskyldige begärt rätt summa, har underkänt utredningsmannens förslag i det hänseendet och tillstyrkt det högre beloppet. Staden kan, säger länsstyrelsen, låna pengar till billigare ränta, och det blir därför inte dyrare för staden att betala 71,400 kronor än 63,000 kronor. I slutklämman heter det, att efter amorteringstidens slut, d. v. s. när de 20 åren gått, blir det hela en förtjänst för staden, ty då är skulden slutbetalad. — Det bör rättvisligen framhållas, att länsstyrelsens yttrande inte kommit till under den nuvarande landshövdingens tjänstetid. — Sålunda skola vi enligt den föreliggande propositionen bli nödsakade att under 20 års tid betala till tingshuset årligen omkring 5,000 kronor jämte underhållskostnader på ungefär 4,000 kronor, d. v. s. staden skall för att mot sin vilja komma under landsrätt betala till tingshusbyggnadsskyldige 20 år framåt något över 9,000 kronor om året, trots att staden själv har tillräckliga lokaler för sin rättskipning, lokaler som fylla alla rimliga anspråk för denna uppgift. Att sådant väcker opposition bland stadens befolkning torde vara naturligt.

Jag har dristat mig att väcka en motion i vilken jag hemställer, att riksdagen skall besluta, att staden, om den nu mot sin vilja skall läggas under landsrätt, skall få ersättning för de verkliga merutgifter, som staden kommer att få. Dessa merutgifter ha vi beräknat icke efter länsstyrelsens och utredningsmannens siffror, ty de hålla icke, utan efter den lönestat, som hovrätten har anfört som lämpliga löner vid Örnsköldsviks läggande under landsrätt. Således, man har tagit upp lönerna där för kommunalborgmästare, stadsfiskal och stadsfogde till något lägre belopp än Örnsköldsviks stad gjort enligt hovrättens framlagda utredning. Jag trotsar vem som helst att kunna bevisa, att dessa siffror äro oriktiga. Utgiftsökningen för staden kommer att bli 7,114 kronor, och då är det väl åtminstone från min synpunkt omöjligt att kunna komma till den uppfattningen, att de villkor, som riksdagen fastställt för att mot städernas vilja lägga dem under landsrätt på sätt som riksdagen nu är färdig att besluta, ha blivit uppfyllda. Det bli de icke utan motsatsen.

Det torde därför kunna vara förklarligt, att jag för min del och för det samhälle, som jag representerar, lika väl som de två andra, som vi nyss behandlat, reagerar emot en sådan behandling och ett sådant förslag, som här föreligger. Det kan icke vara riksdagens uppgift att fylla ingångna förbindelser på sätt som den nu är i färd med att göra. Det skapar icke något anseende åt riksdagen och skapar icke heller tilltro ute bland våra kommuner för riksdagens sätt att opartiskt behandla de ärenden, som här förelagts.

Sedan kan jag inte uraktlåta att peka på ännu en sak och det är den, att jag tycker att det skulle någon gång kunna gå upp för den svenska riksdagen, att det kan vara av värde att behandla även våra små samhällen som medlemmar av den svenska staten och det svenska folket. Den tendens, som överallt gör sig gällande, att folk flyttar tillsammans i stora städer, kan icke i längden vara till gagn eller nytta, utan den uppgift, som våra små samhällen fylla i fråga om det kulturella och medborgerliga samhällslivet, kan vara värd att tillvarataga på ett annat sätt än vad riksdagen under de senaste 7, 8, 10 åren slagit in på. Förtroendet mellan riksdagen å ena och olika samhällsgrupper, kommunala enheter ute i landet, å andra sidan, bör behållas och stärkas i stället för att mer och mer undergrävas.

Herr talman! Med hänvisning till vad jag här anfört ber jag att få yrka bifall till den reservation, som föreligger vid statsutskottets utlåtande av herr Johansson i Fredrikslund, som hemställer om bifall till vad i motionen II: 480

Ang. statsverkets övertagande av vissa städers förpliktelser. (Forts.)
är anført i vad den avser ersättningsfrågorna, och jag skall be att få föredraga detta för att få det antecknat till protokollet.

Jag hemställer således, att, då ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 223 evad det berör Falkenbergs stad för staden kommer att medföra en årlig merkostnad av kr. 7,114:—, riksdagen måtte besluta, att staten dels övertager pensioneringen av kronouppbördskassören med kr. 1,490:— pr år, dels tillerkänner nuvarande andre rådmannen en kompensation, motsvarande till honom nu utgående arvode kr. 900:—, dels ock tillerkänner staden en årlig ersättning med kr. 4,724:— att utgå intill dess annuiteten å inlösningssumman för tingshuset blivit slutbetalad. Därjämte hemställes att förste rådmannen Cassel tillerkännes ytterligare kr. 500:— i kompensation eller sammanlagt 6,100:— kr. per år.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till detta yrkande.

Herr Jansson i Falun: Herr talman! Jag skulle vilja säga till den föregående talaren, att han borde läsa om utskottets motivering. Om han gör det noggrant bör han finna, att utskottet för sitt vidkommande inte alls har yttrat sig om, huruvida de, som räknat, ha räknat fel. Vi ha bara sagt att vi anse, att utöver vad som i vanliga fall utgår, när staten skall övertaga en rådhusrätts uppgifter, bör vare sig staten eller kommunen ha skyldighet att lämna ersättning till vederbörande befattningshavare i annan mån än som de ha varit anställda eller haft sin arbetsuppgift förlagd inom vederbörande rådhusrätt.

Vi hade ett ärende precis likadant förra året, som jag för resten erinrade om i mitt första anförande, nämligen beträffande Lysekil. Det var på samma sätt. Men vad skall man göra? Det finns ingen möjlighet att behandla ett samhälle på ett sätt och ett annat på ett annat sätt. Här gör man klokast att följa de riktlinjer, som uppdrogos, då denna fråga principiellt avgjordes av riksdagen för flera år sedan. Herr Sandström har erinrat om, att det väckte opposition från olika håll. Ja, den saken är klar. Men riksdagen fattade trots denna opposition sitt beslut, och då menar jag, att man bör följa detsamma och inte göra avvikelser därifrån. Här föreligga sannerligen inga billighetsskäl. De städer, som här klaga så kolossalt som Falkenbergs representant här gjort, räkna väl på sitt sätt, och de statliga myndigheter, som ha att bevaka det allmännas intresse, räkna efter de direktiv, som riksdagen har givit. Då menar jag, att inte ha väl vi, som ha att granska dessa förslag, anledning att sätta större tillit till de kommunala tjänstemännens uppgifter än till de statliga tjänstemännens, alldenstund vi för vår del funnit att de senare ansluta sig till det principiella beslut, som riksdagen tidigare fattat. Att en stad kan dra fram en hel del tjänstemän, som ha en eller annan uppgift såsom bisyssla till sin rådmanstjänst eller eljest, innebär varken för Falkenbergs stad eller statsverket någon anledning att ersätta dem för dessa bisysslor utan blott för den syssla, som är förenad med rådhusrättens arbete. Så har skett här och så skedde även beträffande Skövde förra året. Jag vågar påstå, att dessa städer äro behandlade på precis samma sätt, och var det inte oriktigt i fjol att bifalla Kungl. Maj:ts förslag, lär det inte vara oriktigt i år heller.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Andersson i Falkenberg: Herr talman! Till statsutskottets ärade representant ber jag att få säga, att jag mycket noggrant läst igenom utskottets utlåtande, till och med så noggrant att jag funnit, att utskottet avfärdat min motion på 2—3 rader utan att bemöta innehållet. Man bara kort och gott hänvisar till att statsrådet säger så och så.

Ang. statsverkets övertagande av vissa städers förpliktelser. (Forts.)

Sedan hänvisar herr Jansson till prejudikat från förra året, nämligen ifråga om Skövde. Detta prejudikat är emellertid fullständigt missvisande. Om jag inte minns fel, avsåg frågan om Skövde förra året, att till en tjänsteman skulle utgå pension på grund av sportler, som han uppburit i sin tjänst. Det var detta, som riksdagen underkände förra året. Pension på utgående arvoden och fasta löner godkände däremot riksdagen förra året.

Jag berörde nyss frågan om kronouppbörds-kassören, som inte kan avsättas. Staden kan inte läggas under landsrätt, enligt vad statsrådet säger, utan att vederbörande tjänsteman lämnar sin tjänst, och länsstyrelsen har uttalat sig för att han skulle ha ersättning. Att då säga att riksdagen förra året principiellt tog ställning till denna fråga är oriktigt. Herr Janssons yttrande föranleder mig icke, herr talman, att ändra mitt yrkande.

Herr Jansson i Falun: Herr talman! Jag ber att få säga, att när det gällde Skövde förra året, så gällde det en kronouppbörds-kassör liksom här.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till det av herr Andersson i Falkenberg under överläggningen framställda yrkandet; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 11.

Vid nu skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 131, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statskontoret för budgetåret 1937/1938 biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 12.

Vidare förekom till behandling statsutskottets utlåtande, nr 132, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bildande av ett statligt aktiebolag för övertagande av restaurangrörelsen m. m. vid statens järnvägar.

Ang. restaurangrörelsen vid statens järnvägar.

I en den 26 februari 1937 dagtecknad proposition, nr 199, hade Kungl. Maj:t, under återopande av det vid propositionen fogade utdraget av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för nämnda dag, framlagt förslag om bildande av ett statligt aktiebolag för övertagande av restaurangrörelsen m. m. vid statens järnvägar.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med godkännande av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 26 februari 1937 anført rörande organisationen av restaurangrörelsen m. m. vid statens järnvägar, medgiva, att för tecknande av aktier i det nya statliga restaurangaktiebolaget finge tagas i anspråk ett belopp av 375,000 kronor av statens järnvägars rörelsemedel.

I en vid utlåtandet fogad reservation hade herrar *Johan Bernhard Johansson, P. Bernhard Nilsson, Holmström, Rahmn*, andre vice talmannen *Magnusson, Olsson* i Staxäng och *Bergvall* förklarat sig anse, att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts förevarande förslag ej måtte av riksdagen bifallas.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Bergvall: Herr talman! Tillsammans med några andra ledamöter av statsutskottet har jag varit med om en reservation mot utskottets tillstyrkan av

Ang. restaurangrörelsen vid statens järnvägar. (Forts.)

Kungl. Maj:ts proposition angående restaurangrörelsen vid statens järnvägar. Denna handhas ju för närvarande av Turisttrafikförbundets restaurantaktiebolag. I Kungl. Maj:ts förslag förutsättes, att man skall låta restaurangrörelsen i stället handhas av ett aktiebolag, i vilket statens järnvägar äger hela aktiekapitalet och där huvudparten av bolagets styrelse utses av Kungl. Maj:t. Detta förslag är tillkommet på grundval av en framställning från järnvägsstyrelsen, även om propositionen i vissa avseenden representerar en förbättring i förhållande till järnvägsstyrelsens ursprungliga förslag.

Svenska trafikförbundet, som äger stamaktierna i Turisttrafikförbundets restaurantaktiebolag, har däremot under de förhandlingar, som förts, för sin del yrkat på att trafikförbundet även i fortsättningen skulle beredas tillfälle att delta i de företag, som skola ha om hand denna restaurangverksamhet.

Det är otvivelaktigt på det sättet, att den organisation, som Turisttrafikförbundets restaurantaktiebolag för närvarande har, är otillfredsställande. Man kan med andra ord utgå ifrån att en ändring av det nuvarande tillståndet är av behovet påkallad. Det är också rimligt och riktigt, att så intimt sammanhörande med trafiken på statens järnvägar som denna restaurangverksamhet är, de statliga myndigheterna beredas ett övervägande inflytande på skötseln av denna restaurangverksamhet, d. v. s. på ledningen av det bolag, som har verksamheten om hand. Men jag har inte kunnat på något sätt komma till den uppfattningen, att den väg man här beträtt varit den för vinnande av dessa i och för sig berättigade syftemål nödvändiga. Jag tror man kunde nått de fördelar, som man otvivelaktigt eftersträvar, även under ett fortsatt samarbete med svenska trafikförbundet och därmed kunnat utnyttja och för detta ändamål nyttiggöra den betydande sakkunskap på restaurangområdet, som finns inom trafikförbundet.

Jag menar alltså, att man mycket väl kunnat finna en form, som på ett tillfredsställande sätt ordnat restaurangverksamheten men ändå bevarat det tidigare samarbetet med trafikförbundet. Av den anledningen har jag biträtt reservationen, däri man hemställer om avslag å propositionen och uttalar, att förhandlingar böra upptagas med svenska trafikförbundet om bildandet av ett nytt bolag, i vilket staten har ett i förhållande till vad som nu gäller förstärkt inflytande. Jag skall be att få hemställa om bifall till reservationen.

Jag skulle emellertid i detta sammanhang vilja beröra även en detalj, som ligger utanför huvudfrågan men inte saknar sin betydelse. I den skrivelse, i vilken järnvägsstyrelsen framlade sitt förslag till ordnandet av detta spörsmål, berördes även frågan om pensionering av den del av personalen i det nu existerande bolaget, som rimligen kunde ha berättigade anspråk och förhoppningar på pension, och järnvägsstyrelsen uttalade därvidlag, att denna pensioneringsfråga borde ordnas av det nuvarande bolaget men att det nya bolaget, d. v. s. staten, inte borde belastas med några kostnader för denna pensionering i den mån kostnaderna hänförde sig till det förgångna. I propositionen säger departementschefen på denna punkt allenast, att spörsmålet angående personalens pensionering och omfattningen av denna pensionering icke för närvarande befinner sig i så utrett skick, att frågan kan upptagas till slutgiltig behandling.

Det är självklart, att den personal, som det här gäller, för närvarande känner sig vara i ett ovisshetsläge. Man vet inte, om det blir det gamla bolaget, som kommer att ordna det, eller om frågan slutgiltigt kommer att ordnas i samband med övergången till den nya ordningen. För min del skulle jag vilja uttala, att jag förutsätter att departementschefens uttalande på denna punkt tolkas så efter ordalydelsen, att det endast är frågans outredda skick, som omöjliggjort framläggandet av ett förslag till ordnande av pensioneringen nu

'Ang. restaurangrörelsen vid statens järnvägar. (Forts.)

och att man kan gå ut ifrån att den personal, som det här gäller, på ett eller annat sätt genom statsmakternas medverkan — det är därför inte sagt, att kostnaderna behöva belasta statsverket — får sin pensionsfråga ordnad på ett tillfredsställande sätt.

Jag har i detta sammanhang velat beröra även denna detalj, därför att man helt naturligt förstår den ängslan, som här berörda personalgrupper måste känna inför det fullkomligt ovissa läge, i vilket deras pensionsfråga kommit.

Häruti instämde fröken *Hesselgren* och herr *Olsson* i Staxäng.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Efter herr Bergvalls anförande tror jag inte, att det gagnar någondera saken, vare sig det nya restaurangbolaget eller personalens intresse i fråga om pension, att hålla något långt anförande. Herr Bergvall ansåg nämligen, att det fanns åtskilligt att göra här. Han var bara inte villig att dra fullt ut samma konsekvenser som utskottsmajoriteten gjort i anslutning till Kungl. Maj:ts förslag.

Vi ha för vår del — och det framgår av motiveringen — ansett, att så mycket som statens järnvägar redan nu har att göra med restaurangrörelsen, är det bara ett litet tuppfjät som återstår för att övertaga resten, och vi ha betraktat det som ett komplement till statens järnvägars trafikrörelse, ett nödvändigt komplement till på köpet. När man har den uppfattningen, kan man rimligen inte komma till annat resultat än vad Kungl. Maj:t och utskottet här kommit till. Jag hemställer, för att indela mitt lilla anförande på samma sätt som herr Bergvall, om bifall till utskottets förslag.

Men, herr talman, då herr Bergvall gav sig in på pensioneringsfrågan, kan det kanske inte anses allt för olämpligt, att jag uttalar min anslutning till de synpunkter, som han därvid anfört, och det gör jag av både praktiska och humanitära skäl. Jag anser nämligen, att när statens järnvägar skall överta denna rörelse, kan det inte vara annat än till fördel för restaurangrörelsen, om man behåller i så stor utsträckning som möjligt den personal, som redan finns, och vidtar anordningar på ena eller andra sättet för att åstadkomma en dräglig pension för de övriga. På den punkten äro vi alltså överens, den ärade opponenter mot utskottets utlåtande och jag, och med dessa korta satsar ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Forslund**: Herr talman! Endast några få ord.

I den reservation, som är fogad till utskottets utlåtande, framhålles såsom skäl för reservanternas ståndpunkt, att man genom ett aktiebolag, bildat på sätt som de tänkt sig, skulle tillföra detta restaurangföretag större sakkunskap än vad som skulle kunna ske om statens järnvägar komme att inneha aktieposten. Jag vill i anledning av detta säga, att jag inte kan förstå varför icke denna sakkunskap skulle kunna erhållas om statens järnvägar komme att äga aktieposten i stället för den nuvarande innehavaren. Det är dock ingenting som hindrar statens järnvägar eller Kungl. Maj:t, om det nu blir Kungl. Maj:t, som skall utse ledamöterna i bolagets styrelse, att till företaget i fråga knyta den sakkunskap som är erforderlig. Järnvägsstyrelsen har också i sin inlaga till Kungl. Maj:t redogjort för sina planer och tydligt och klart angivit, att det inte är järnvägsstyrelsens mening att avkoppla den sakkunskap, som redan är knuten vid företaget. Järnvägsstyrelsen har tvärtom deklarerat, att dess mening är att bibehålla och öka den tekniska ledning, som för närvarande finns. Under sådana förhållanden tycker jag, att det är ganska över-

Ang. restaurangrörelsen vid statens järnvägar. (Forts.)

flödigt att såsom skäl emot detta förslag anföra den omständigheten, att det inte skulle finnas möjlighet att till järnvägsstyrelsens aktiebolag, om jag så får säga, knyta den utomordentliga sakkunskap, som härvidlag erfordras. Såsom styrelsen i det nuvarande bolaget är sammansatt framgår det, såsom också järnvägsstyrelsen med full rätt framhållit, att det i denna styrelse inte placerats mer än en enda man av facket. Det bör inte vara omöjligt att kunna åstadkomma denna minimiprestation även i den nya bolagsstyrelsen. De skäl, som härvidlag anförts emot förslaget, äro således enligt min mening inte bärande.

Till vad som här anförts i en annan fråga, nämligen pensionsfrågan, vill jag säga, att densamma inte är tillräckligt klarlagd för att Kungl. Maj:t i propositionen skulle ha kunnat ge tillkänna sin mening om, hur den lämpligen skall kunna ordnas. Jag tror, att varken det nuvarande bolaget eller järnvägsstyrelsen är på det klara med, hur man för dagen skall kunna ordna den frågan. Under sådana förhållanden är det också riktigast att redovisa densamma på sätt som skett i propositionen.

Herr Kilbom: Herr talman! Med tanke på den debatt, som fördes här i kammaren för ett par år sedan, ber jag att få uttala min stora tillfredsställelse med regeringens förslag till lösning av den här frågan. Det innebär ett slags accepterande av den berättigade kritik, som tidigare framförts. Jag tror också, att med det bifall till Kungl. Maj:ts förslag, som nu kommer att ges från riksdagens sida, skapas en långt bättre ordning på detta område än den hittills rådande, och att denna lösning kommer att tillfredsställa den stora allmänheten. Jag har icke någon anledning annat än att uttala min tillfredsställelse med statsrådets uttalande.

Det som mest intresserar i detta sammanhang är väl emellertid pensionsfrågan. Det har försäkrats mig, att denna kommer att lösas på bättre sätt än som hittills föreslagits. Och detta är ju bara tacknämligt. Jag hoppas bara, att lösningen inte kommer att allt för länge låta vänta på sig, och jag tror, att det är ett berättigat önskemål att frågan får sin lösning så fort som möjligt.

Herr Lithander: Herr talman! Jag har tidigare givit uttryck åt den uppfattningen, att det inte är ett steg i rätt och önskvärd riktning, att man ökar statens inflytande på detta område. Man kan nämligen vara alldeles säker på, att när det blir en anmärkning på än det ena och än det andra, är det vida svårare att få en rättelse till stånd, när staten sköter detta än när driften sker i enskild regi.

Jag ber, herr talman, att få yrka avslag på Kungl. Maj:ts proposition.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtagandet fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 13.

Vid härpå skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 133, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av vattenrätt i Gimån och Ljungan m. m. biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 14.

Till avgörande företogs härefter andra lagutskottets utlåtande, nr 36, i anledning av väckta motioner angående vissa ändringar i lagen om försäkring för olycksfall i arbete.

*Ang. vissa
ändringar i
olycksfallsförsäkringslagen.*

Därvid anförde:

Herr **Thorell**: Herr talman! 1928 års riksdag hemställde, att Kungl. Maj:t ville igångsätta en utredning om den frivilliga olycksfallsförsäkringens utsträckande till vissa mindre självständiga företagare. Kungl. Maj:t uppdrog också åt riks-försäkringsanstalten att göra denna utredning, men anstalten fick inte behålla detta ärende länge. Det överflyttades nämligen ganska snart till pensionsförsäkringssakkunniga. Emellertid flyttades ärendet 1934 på nytt tillbaka till riks-försäkringsanstalten, och den 31 maj 1935 avgav denna sitt betänkande i frågan. Detta betänkande bearbetades sedermera av socialstyrelsen, som avgav sitt utlåtande i ärendet den 9 november 1935. Sedan var förslaget ute på remiss till vissa myndigheter och sammanslutningar. Vid 1936 års riksdag motionerade herrar Linnér och Skoglund, och de hemställde, att den år 1928 begärda utredningen angående utbyggande av den frivilliga försäkringen mot olycksfall i arbete måtte i möjligaste mån påskyndas. Jämte herr von Seth hemställde också jag i en motion, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte till 1937 års riksdag framlägga förslag till frivillig olycksfallsförsäkring för självständiga mindre företagare särskilt i jordbruket och hantverket. I fjolårets statsverksproposition under femte huvudtiteln omnämnde chefen för socialdepartementet, att riks-försäkringsanstaltens förslag måste bli föremål för en ingående överarbetning, innan det kunde föreläggas riksdagen.

Vi som äro intresserade av denna fråga hade väntat, att denna överarbetning skulle ha varit klar som i år, och att förslag skulle föreläggas detta års riksdag. Så långt som riksdagen nu fortskridit förstå vi emellertid, att vi inte ha någon kungl. proposition att vänta i detta ärende. Jag tycker, att det är tråkigt att inte chefen för socialdepartementet är närvarande just nu, ty då skulle jag till honom ha framfört de bekymmer, som hysas av en hel del av dessa enskilda företagare, vilka för närvarande inte åtnjuta den trygghet, som en olycksfallsförsäkring innebär. Emellertid hoppas jag, att frågan genom att den nu kommer till riksdagens protokoll även kommer till statsrådet Möllers kännedom, och att han på det sätt som är honom möjligt påskyndar denna fortsatta utredning, så att förslag kan föreläggas 1938 års riksdag.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr **Sundström** i Vikmanshyttan: Herr talman! Jag är för min del tillfredsställd med, att andra lagutskottet gått in för detta förslag om en allsidig utredning av olycksfallsförsäkringsfrågan.

Det är emellertid en synpunkt, som jag för min del anser, att varken motionärerna eller utskottet framfört i sammanhang med det föreliggande utredningsförslaget. Jag tänker härvidlag på förhållandet mellan olycksfallsförsäkringen och sjukkasseförsäkringen. Visserligen gick riksdagen 1931 i och med den nya sjukkasseförsäkringen in för att skilja de olika försäkringsgrenarna åt, så att var och en av dem skulle svara för de ekonomiska konsekvenser, som följa av en försäkring. Detta har emellertid inte fullt ut till-

Andra kammarens protokoll 1937. Nr 29.

Ang. vissa ändringar i olycksfallsförsäkringslagen. (Forts.)
lämpats. Det är ju fortfarande på det sättet, att om en skadad på grund av låg inkomst inte har samma sjukpenning från olycksfallförsäkringen som han har fått från sin sjukkassa, så får sjukkassan betala mellanskillnaden. Detta innebär alltså, att om en person från olycksfallsförsäkringen får en krona per dag, men han i sjukkassan är försäkrad för tre kronor per dag, så får sjukkassan betala två kronor till den skadade. Jag anser för min del, att en sådan anordning inte är riktig. Här få ju sjukkassorna ansvara för en kostnad, som rätteligen borde åvila olycksfallsförsäkringsinrättningen. Detta samband mellan sjukkasseförsäkringen och olycksfallförsäkringen borde även tagas upp i den utredning, som nu skall komma till stånd.

Det är även på andra områden av vikt att en samverkan sker mellan sjukkasserörelsen och olycksfallsförsäkringsrörelsen. Ofta uppstår tvist om, huruvida ett fall skall hänföras till olycksfall eller inte. Under sådana förhållanden få sjukkassorna i många fall träda emellan, och om då vederbörande hos försäkringsrådet lyckats få till stånd rättelse genom ett överklagande, kommer vederbörande sjukkassa också i kontakt med olycksfallsrisken. På det sättet sker en oupphörlig samverkan dessa försäkringsgrenar emellan. Om nu den föreslagna utredningen kommer till stånd anser jag, att man till riksdagens protokoll bör göra den anteckningen, att svenska sjukkasseförbundet och socialstyrelsens sjukkassebyrå böra få möjlighet att medverka i den samma.

Det är en annan sak, som inte direkt har med denna fråga att göra, men som jag i allt fall skall be att med några ord få beröra i detta sammanhang. Det gäller frågan, om riksförsäkringsanstalten bedömer de olika olycksfallen på ett sätt, som ger anledning till respekt och förtroende eller inte. Det har nämligen många gånger hänt, att ett fall, som av alla, som känt till förhållandena, ansetts som ett olycksfall, av anstalten förklarats vara ett sådant fall, för vilket anstalten inte kunnat erlägga sjukpenning. Många överklaganden ha också skett med anledning av riksförsäkringsanstaltens sätt att handlägga dessa ärenden. Jag har vid flera tillfällen haft det tvivelaktiga nöjet att överklaga sådana fall hos försäkringsrådet, och jag har även för närvarande ett fall, där, enligt vad i dag kommit till min kännedom, försäkringsrådet avslagit besvären. Jag tror inte, att det skulle skada om den eventuella utredningen kunde få möjlighet att rikta sin uppmärksamhet även på detta problem.

Samma sak gäller det långa dröjsmålet med utbetalande av ersättning från riksförsäkringsanstalten. Det är många gånger på det sättet, att den skadade får vänta både en och två månader innan han får sin sjukersättning. Vilken anledningen till dröjsmålet kan vara kan jag inte säga, men det vore intressant, om man närmare ville titta på denna sak. Tidigare var det så, att den skadade fick sin sjukpenning från sjukkassan samtidigt som han fick sin ersättning från riksförsäkringsanstalten. Under sådana förhållanden fick den skadade i viss mån en ersättning under väntetiden. Nu är denna möjlighet i stor utsträckning utesluten, och den skadade har inte möjlighet att erhålla någon ersättning under nämnda tid.

Jag anser sålunda, att de synpunkter, jag här framfört, böra ägnas uppmärksamhet vid den kommande utredningen. Jag har emellertid, herr talman, intet annat yrkande att framställa än om bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 15.

Å föredragningslistan fanns härafter upptaget andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion angående utredning av möjligheten att koncessionera skärgårdstrafiken för passagerarebefordran i regelbunden fart.

Ang. möjligheten att koncessionera skärgårdstrafiken för passagerarebefordran i regelbunden fart.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr **Olsson** i Staxäng: Herr talman! När jag väckte min motion var jag fullt medveten om vilken svårlöst fråga det var att kunna få till stånd en förbättring på detta område. När det gäller denna sak ha också i motionen framhållits de missförhållanden, som på detta område råda, och önskvärdheten av att denna ångbåtstrafik, som väl i första hand är avsedd att tjäna de orter, som dessa båtar anlöpa, och vilka alltså inte äro helt betjänta av den tillfälliga trafik, som förekommer under sommarmånaderna. Enligt min mening har man inte tagit vederbörlig hänsyn till dessa orter, som äro så helt beroende av den här ifrågavarande trafiken.

I nuvarande läge och särskilt när det gäller västkusten kan man visa på förhållanden, som särskilt existerade för några år sedan, då därnere rådde ett fullkomligt priskrig inom passagerarbefordringen. Det visade sig också, att trots denna mördande konkurrens det i själva verket var de orter, som väl i första hand skulle ha nytta av denna ångbåtstrafik, som fingo sitta emellan. Det visade sig nämligen, att den under sommaren ökade trafiken inte förmådde kompensera de ökade utgifter, som en vintertrafik drar, och alltså inte kunde bära kostnaderna för den trafik, som närmast skulle tjäna orterna i fråga. Under sådana förhållanden framkom från dessa orter en samstämmig önskan om ett tillrättaläggande av dessa förhållanden. Jag kan här också nämna, att denna fråga togs upp av de kommunala myndigheterna på vissa orter, och att man rent av reflekterade på möjligheten av att själv ta hand om denna trafik. Detta visade sig emellertid vara en så pass svårlöst sak, att man måste ställa sig tveksam inför möjligheten att kunna realisera förslaget. När förhållandena för tillfället äro sådana att de missförhållanden som tidigare rått inte för tillfället äga rum, men då man inte kan garantera, att inte samma missförhållanden ånyo snart komma att yppa sig, har jag framlagt denna min motion.

När det gällde att välja mellan de olika vägar, som härvidlag kunde erbjuda sig, tog jag den som låg närmast till hands. Jag tänkte nämligen med andra ord på den parallell, som här osökt gör sig påmint, nämligen det system med trafikstillstånd, som behövs vid biltrafik för personbefordran. Jag vill emellertid framhålla, att det trots detta uppslag var med stor tveksamhet jag ville förorda denna väg. Detta visar sig också ganska klart i klämman, i vilken begäres en utredning »huruvida och i vad mån det är möjligt att koncessionera skärgårdstrafiken för passagerarebefordran i regelbunden fart». När man nu i utskottet har framhållit, att man inte på denna enda av motionären föreslagna linje kan skriva till Kungl. Maj:t om utredning, har utskottet rätt. Jag känner mig pliktig att till det utskott, som behandlat denna fråga, säga, att utskottet, såsom detsamma lagt upp detta i och för sig ganska svårlösta problem, fört frågan ett gott stycke framåt. Man har nämligen genom det ganska vidlyftiga remissförfarande, utskottet föranstaltat, så att säga på förhand gjort undan en hel del av själva utredningsarbetet, och jag ber att till utskottet få uttala min tacksamhet härför. Utskottet har som sagt nedlagt ett mycket intresserat arbete på denna fråga, men på grund därav att motionären endast pekat på en enda linje inte kunnat biträda hans förslag. Närmast beror detta därpå, att ett tillfälligt utskott inte har initiativrätt och alltså i detta fall inte kunnat gå utanför motionens ram. Därför har också utskottet

Ang. möjligheten att koncessionera skärgårdstrafiken för passagerarebefordran i regelbunden fart. (Forts.)

ansett sig böra yrka avslag på motionen. I slutet av sitt utlåtande framhåller emellertid utskottet följande: »Med hänsyn till samtliga ovan anförda omständigheter finner sig utskottet — som väl kunnat förorda en allsidig och förutsättningslös utredning av ovan antytt slag — icke kunna tillstyrka den av motionären nu begärda begränsade utredningen angående möjligheterna att genom *koncessionering* avhjälpa inom skärgårdstrafiken eventuellt rådande missförhållanden.»

Just detta uttalande, som utskottet här gör, anser jag för min del ha fört frågan ett gott stycke framåt. Frågan kan alltså tas upp ett annat år efter andra linjer än de nu i motionen föreslagna. Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr Tengström: Herr talman! Sedan motionären uttryckt sin tveksamhet, huruvida den väg han valt vore den rätta, och slutat sitt anförande med att tacka utskottet för det arbete, som detsamma presterat, finner jag inte anledning att göra annat än yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindberg i Stockholm: Herr talman! Det kanske kan anses som en överloppsgärning att begära ordet i en fråga, där ett enhälligt utskott sagt sin mening och där det inte föreligger någon reservation. Då jag emellertid ändå gör det, är det för att säga några ord om herr Olssons i Staxång motion.

Jag ansåg, när jag såg motionen första gången och läste den, att här borde finnas möjlighet att finna någon utväg till att råda bot på de abderitiska förhållanden som råda framförallt i Göteborgs skärgård men även och inte minst i mälartrafiken vid Stockholm. När utskottet behandlade frågan, hade jag inte tillfälle att närvara och har följaktligen inte fått för utskottets ledamöter framlägga mina synpunkter på frågan annat än vid en liten förhandsdiskussion, som emellertid inte var uttömmande och tillräcklig. Jag förstår mycket väl, att det med hänsyn till yrkandet i motionen inte var möjligt för utskottet att komma med annat förslag än som skett. Då det emellertid i utskottets utlåtande förekommer vissa citat från kommerskollegium och från länsstyrelsen i Stockholms län av innehåll, att dessa myndigheter inte haft reda på, att i Stockholms skärgård skulle finnas liknande förhållanden som i Göteborgs skärgård, måste jag säga, att det är ett ganska underligt uttalande, som kommerskollegium här gjort. Det är inte så länge sedan man fick bevittna det här oerhörda konkurrenskriget i mälartrafiken, som för övrigt tog livet av ett av de största bolagen nämligen »Rederiaktiebolaget mälartrafik» i Stockholm. Det torde också vara kommerskollegium bekant, att en del av de fartyg, som det konkurrerande mindre bolaget måste avyttra, såldes till Göteborgs skärgård för mycket billigt pris, vilket gjorde det möjligt för köparen att där konkurrera på det våldsamma sätt som förekommit. Hade köparen fått betala mera för tonnaget än som nu blev fallet, hade inte de verkningar uppstått, som sedermera träffat inte bara ägarna av annat tonnage där nere utan även besättning och trafikanter.

Här i riksdagen ha vid en del tillfällen i en eller annan form riktats vädjanden till statsmakterna om understödjande av sjöfarten. Här interPELLERADES för ett par år sedan om sådant stöd åt den bohuslänska sjöfarten, och det yrkades, att de statsbefraktningar, som skedde där nere, skulle överlämnas till vissa tonnageägare o. s. v. Jag har tillhört dem, som varit emot statssubvention för sjöfarten och det av flera skäl, men framför allt därför, att jag ansett att en sådan subventionering inte skulle leda till något annat än en ytterligare och starkare konkurrens mellan olika företag och att således den subventionen-

Ang. möjligheten att koncessionera skärgårdstrafiken för passagerarebefordran i regelbunden fart. (Forts.)

rade inte i längden skulle ha nämnvärd nytta av subventionen. Om man i stället kunde införa sådana bestämmelser, att den illojala konkurrensen på sjöfartens område stävjas, skall jag gärna ansluta mig till dem, som göra ett sådant yrkande. I denna motion har åtminstone förts fram ett förslag till sådant stävjande av den illojala konkurrensen. Man har också inom sjöfarten sökt råda bot på detta system på det sättet, att man sökt åstadkomma vissa tariffbestämmelser o. s. v. Man har inom redarsammanslutningar kommit överens om vissa normaltaxor, som skulle gälla för befraktning av gods. Men inte ens inom dessa sammanslutningar själva har man förmått hålla dessa taxor i helgd, utan man har på sina håll försökt och kanske också blivit tvingad till att gå under tariffbestämmelserna, och följaktligen ha samma förhållanden alltså blivit rådande. Det bör sålunda vara angeläget, kanske inte bara för staten som sådan utan även för andra, att få möjlighet till stävjande av konkurrensen. Den utredning, som skett här för att om möjligt få fram förslag syftande till att råda bot på konkurrensen mellan olika trafikföretag, tog sikte just på en del av de förhållanden, som råda för sjöfarten. Men det blev ju av denna utredning ingenting, och man fick inte fram något förslag ägnat att sätta stopp för missförhållandena.

När det gäller konkurrensen på området, närmast inom skärgårdstrafiken, vill jag framhålla ännu en synpunkt, som inte varit omtalad vare sig i motionen eller i utskottets utlåtande. Det är den, att jag tror, att denna starka konkurrens får tillskriva sig en del av ansvaret för att personalen ombord på de fartyg det gäller inte ha bostäder ombord. Och den personal, som har bostäder ombord, har sådana, som äro så dåliga och knappt tilltagna, att man gång på gång fått göra anmärkning däremot från organisationernas sida till redarna. Redarna ha alltid svarat, att de inte haft ekonomiska möjligheter att ordna bostadsmöjligheterna i dessa fartyg, vilket förmodligen också varit förhållandet. Här finns en del kvinnlig personal anställd ombord å dessa fartyg, som inte har en enda vrå att gömma sig i under den tid de tjänstgöra å fartygen. De få visserligen använda en liggplats i någon salong, men de bli inte lediga för att reda sitt nattläger förrän klockan 11, 12, 1 eller kanske 2 om nätterna för att sedan nödgas försvinna i sällskap med sin bädd vid 4 eller 5-tiden på morgonen. Man förstår, hur det skall vara för denna personal att arbeta ombord. Det är också stora besvärligheter att få personal anställd, som stannar på dessa fartyg. Om man således genom en sådan här utredning och genom statens inverkan kunde råda bot på dessa förhållanden i någon mån, skulle det komma att av alla, som där ha sin näring, hälsas med tillfredsställelse.

Jag skall inte fördjupa mig i denna sak. Här kunde det vara mycket att anföra till protokollet, av vilket kanske den utredning, som förr eller senare kommer till stånd, kunde ha nytta, men det blir förmodligen tillfälle att återkomma till ämnet. Om man nu inte vid detta tillfälle trots motionens formulering ansett sig böra föreslå, att denna allsidiga utredning skulle företagas, så vill jag säga, att — om det inte sker förr — så kommer nästa kris säkerligen att framtvinga åtgärder på den kanten, därför att den kommer att ännu hårdhäntare gå fram över sjöfarten än den kris har gjort, som nu är överstånden.

Jag har, herr talman, som saken nu ligger till, intet yrkande.

Under detta anförande hade herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna.

Herr Nilsson i Göteborg: Herr talman! När jag lyssnade till herr Olssons i Staxäng anförande, undrade jag, om inte herr Olsson i Staxäng kommit på villovägar från sin i övrigt ganska grundmurade bohuslänska högeråskåd-

Ang. möjligheten att koncessionera skärgårdstrafiken för passagerarebefordran i regelbunden fart. (Forts.)

ning. I fjol behandlade vi ett annat trafikproblem nämligen frågan om lastbilstrafiken, där — om jag inte misstager mig — herr Olsson i Staxäng var mycket tveksam, om han skulle ansluta sig till det förslag, som i det sammanhanget framfördes, därför att han förmenade, att det var något monopolistiskt i detsamma. Nu finner jag, då jag läser motionen, att herr Olsson i Staxäng tynges av vissa monopolistiska laster. Jag undrar, om det är någon skillnad mellan det monopol, som han i fjol misstänkte skola komma från regeringen, och det monopol, som herr Olsson i Staxäng förordar i detta fall. Det är väl inte något annat, än att här är herr Olsson i Staxäng förespråkare för ett redaremonopol för trafiken i Göteborgs skärgård. Det är kort och gott syftet med motionen. Den har kommit till på grund av den oreda som råder. Och att det blivit detta krig mellan de olika bolagen beror uteslutande på, att de företag, som förut varit ensamma, inte kunnat tillfredsställa trafikanternas intressen i fråga om regelbundna turer, biljettpriser o. s. v. Då är det klart, att den av herr Olsson i Staxäng omnämnda konkurrensen griper in för att lägga tillrätta de förhållanden, som givit anledning till missljud. Jag skall inte gå in på någon sådan utläggning av förhållandena som herr Olsson i Staxäng gjort i sin motion, men jag vill peka på, att de flesta trafikföretagen självklart ha slutit upp kring herr Olssons i Staxäng syfte med motionen. Det är bara en, nämligen herr Carlsson i Styrso-Tänge, som haft en annan mening. Det var han, om jag inte misstar mig, som bröt monopolet för Styrso trafikaktiebolag. I det utlåtande som i anledning av motionen avgivits av Styrso trafikaktiebolag, som trafikerar Göteborgs södra skärgård, tillstyrker bolaget på det livligaste en koncessionering av trafiken inom södra skärgården. Det är klart, att när man har en så obehaglig konkurrent som den förut nämnde, vilken verkligen lärde bolaget att uppträda på ett humanare sätt både i fråga om turer och biljettpriser än det gamla bolaget, så är denna inställning naturlig. Om herr Olsson i Staxäng hade läst det yttrande över motionen, som har gjorts av poliskammaren i Göteborg, skulle han ha funnit, att därav framgår tydligt och klart nödvändigheten av att det blir ordning på trafiken i Göteborgs skärgård. Det säges där: »Den under senare år starkt ökade passageraretrafiken med skärgårdsbåtar kunde icke i och för sig anses förorsakad av det nyinsatta tonnaget och de reducerade biljettpriserna utan hade tvärtom sin naturliga förklaring i det förhållandet, att med stigande levnadsstandard allt bredare lager av stadsbefolkningen sökte sig ut i skärgården. För att möta det sålunda ökade behovet av kommunikationsmedel hade ett flertal mindre företagare i konkurrens med äldre rederier insatt nya båtturer på skärgårdslinjerna. Trots detta tillskott hade emellertid, särskilt under lördagar, söndagar och helger på somrarna, skärgårdsflottans kapacitet icke varit tillräcklig för att möta passageraretillströmningen. Härav framginge med all önskvärd tydlighet, att behov av det nyinsatta tonnaget förelegat.» Så ligger saken alltså till, att rederierna inte förmått klara trafiken. Nya företag ha satt in båtar för att tillmötesgå allmänheten. Herr Olsson i Staxäng har tydligen glömt bort, att denna allmänhet existerar — åtminstone stadsbefolkningen i Göteborg — som under sommarledigheten söker sig ut till skärgården för att få frisk luft.

Utskottet har ju avstyrkt motionen, men man skulle kunna fälla det omdömet om utlåtandet, att det är varken varmt eller kallt. Och det är ganska symptomatiskt, att motionären, herr Olsson i Staxäng, i all vänlighet tackar utskottet för den motivering det givit. Jag skulle gärna önska, att hela motiveringen hade strukits, men jag skall inte göra något yrkande därom. Emellertid vill jag säga, att något klarare uttryck för vad utskottet menat hade varit önskvärt.

Ang. möjligheten att koncessionera skärgårdstrafiken för passagerarebefordran i regelbunden fart. (Forts.)

Herr **Tengström**: Herr talman! Vad som föranledde mig att begära ordet var det märkliga uttalandet av herr Lindberg i Stockholm, när han bestred riktigheten av det vitsord, som kommerskollegium avgivit beträffande trafiken i Stockholms skärgård. Utskottet har inte kunnat ur de utlåtanden, som inkommit till detsamma, utläsa annat, än att här under de senare åren inte förekommit något som helst priskrig. Jag hänvisar till utskottets utlåtande på sidan 7, där skärgårds- och målarflottornas rederiförening förklarar, att det på rätt många år icke förekommit konkurrens, som medfört priskrig, än minde åtgärder som avsett att förgöra motparten. Jag hänvisar vidare till vad länsstyrelsen i Stockholms län anfört: »Skärgårdstrafiken i Stockholms län kännetecknas icke av någon hänsynslös konkurrens vare sig mellan vederbörande båtbolag eller mellan dessa och privata företagare.» Slutligen yttrar sig kommerskollegium — yttrandet finns på sidan 10 — att »till kollegii kännedom inte kommit, att på andra håll skulle förekomma förhållanden motsvarande de inom Göteborgs skärgård rådande». »I varje fall äro inom Stockholms län förhållandena icke sådana, att för närvarande något ingripande från statens sida är påkallat», säger länsstyrelsen. Efter tre så kraftiga salvor hade utskottet ingenting annat att göra än att förklara, att det trodde på dessa uttalanden.

Herr Lindberg slutade sitt anförande med att framhålla, att han för närvarande inte ämnade göra något yrkande. Jag förstår inte riktigt detta uttalande. Utskottet hemställer ju, att förevarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda. Motionären har hemställt om utredning, huruvida och i vad mån det är möjligt att koncessionera skärgårdstrafiken för passagerarebefordran i regelbunden fart. Hur man mellan dessa två ytterligheter skulle med det tillfälliga utskottets begränsade initiativrätt kunnat komma fram till något positivt förslag, förstår jag inte, och utskottet har på den punkten också varit enhälligt. Jag kanske bör i detta sammanhang nämna, att det tillägg till motiveringen, som finns nederst på sidan 12 i utlåtandet, där det står, att »utskottet väl kunnat förorda en allsidig och förutsättningslös utredning av ovan antytt slag», i själva verket är en honnör från utskottets sida mot svenska skärgårdsförbundet för dess synnerligen intresserade arbete för skärgårdsbefolkningens bästa.

I den diskussion, som hittills förekommit i kammaren, ha kanske inte de sociala synpunkterna tillräckligt framhållits, men jag vill nu å utskottets vägnar understryka, att den omständigheten, att vi skrivit den motivering, som herr Nilsson i Göteborg betecknade såsom varken varm eller kall, är ett bevis för att vi varit ganska varma, när det gällt att behandla denna motions innersta innebörd. Jag skulle ytterligare vilja säga, att för mig står det klart, att ur det problem, som herr Olsson i Staxäng framlagt för kammaren, kommer så småningom att växa fram ett annat problem, nämligen det om stadsbefolkningens behov av friluftsrervat ute i skärgårdarna, en synpunkt, som svenska skärgårdsförbundet för övrigt påpekat i en mycket intressant skrivelse, som jag mottagit.

Jag anser sålunda, att den anmärkning, som för all del ej gjordes med någon brio, kan av utskottet med full rätt tillbakavisas.

Jag får nu liksom förra gången jag uppträdde yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Olsson** i Staxäng: Herr talman! Jag nödgades begära ordet i anledning av herr Nilssons i Göteborg anförande. Det var ganska betecknande för hela hans anförande, att när det gällde de missförhållanden i fråga om trafiken, som hade påtalats i motionen, kunde icke herr Nilsson bortvisa dessa med

Ang. möjligheten att koncessionera skärgårdstrafiken för passagerarebefordran i regelbunden fart. (Forts.)

några exempel. Det är ju så mänskligt, att herr Nilsson i Göteborg skulle vilja påpeka några inkonsekvenser i mitt politiska tänkande, men jag måste säga, att det hade varit mera lämpligt att anföra en annan parallell än mellan lastbilstrafiken och passagerarbefordran å båtar i skärgården. Jag sade i mitt första anförande, att den parallell, som jag tänkte mig, var med passagerartrafiken å bilar, men däremot icke med lastbilstrafiken och det monopol, som man försökte föra fram förra året. När jag här har sökt visa på ett missförhållande, där ett tillrättaläggande bör ske, så ser det nästan ut efter det angrepp jag fått mig till del från herr Nilsson i Göteborg, som det även börjar bli monopol på initiativ och påpekanden.

Jag skulle också vilja uppmana herr Nilsson i Göteborg — det har kanske förbigått honom — att se efter vilket uttalande som nyss gjordes av sjömansunionens ombudsman, herr Lindberg i Stockholm, vilken jag tror står sjöfartsnäringsen något närmare än riksdagsmannen och spårvägsmannen herr Nilsson i Göteborg.

Jag har ingen anledning att nu utöka debatten med några nya detaljer. Herr Nilsson i Göteborg försökte här bortförklara missförhållandena genom att säga, att de otillfredsställande trafikförhållandena förra året hade berott på att ångbåtsbolagen icke kunnat sköta trafiken, varför andra hade måst rycka in. Ja, men under vilka omständigheter ryckte dessa andra företag in? Jo, man hade haft ett biljettpris av omkring 75 öre, och när trafiken ökades under sommaren satte andra in en hel del båtar med ett biljettpris av 25 öre. Man köpte till och med båtar från Stockholmstrakten, som nätt och jämt voro trafikdugliga. Det hela hölls nätt och jämnt flytande med den kolossala trafikökning, som skedde under sommaren. När trafiken sedan skulle fortsättas under vintern, vem var det då, som fick fortsätta den? Ja, det var icke de, som hade konkurrerat under högsäsongen, utan det blev de bolag, som förut hade haft trafiken.

Jag talar icke här å några särskilda ångbåtsbolags vägnar. De framstötta, som ha gjorts till mig, ha kommit från befolkningens sida och icke från rederibolagens, det kan jag försäkra herr Nilsson i Göteborg.

Jag sade i mitt förra anförande, att jag var tveksam om vilka linjer man skulle följa för att komma till rätta med saken. För min del står jag fjärran från tanken på monopolisering. Finns det andra linjer att följa, är det för mig mera sympatiskt. När därför utskottet med verkligt intresse har tagit upp saken och försökt visa på en del olika linjer och när utskottet icke kunde tillstyrka bifall till motionen med den begränsning, som denna innebar, så kan jag i alla fall icke annat än uttala min tacksamhet till utskottet för att det liksom har vidgat frågan och fört den framåt.

Herr Jonsson i Eskilstuna: Herr talman! Jag är lika litet som herr Nilsson i Göteborg imponerad av utskottets motivering, möjligen dock av andra skäl än han. Det finnes i vissa stycken resonemang, som jag från mina synpunkter icke kan underskriva, och jag skulle därför helst ha velat yrka avslag på hela motiveringen. Jag skall emellertid icke ställa till något trassel i kammarerna med ett sådant yrkande — så betydelsefull är icke saken — men jag har velat i all enkelhet anmäla min avvikande mening till protokollet och har intet yrkande.

Häruti instämde herr *Fast*.

Herr Lindberg i Stockholm: Herr talman! Jag hade knappast tänkt mig, att mitt anförande i denna fråga skulle föranleda utskottets ordförande till

Ang. möjligheten att koncessionera skärgårdstrafiken för passagerarebefordran i regelbunden fart. (Forts.)

någon gensaga. Jag avsåg nämligen intet som helst angrepp på vad utskottet har sagt eller skrivit, utan jag sade tvärtom, att utskottet hade citerat utlåtanden från kungl. kommerskollegium och länsstyrelsen i Stockholms län, och jag uttryckte min förvåning över att icke kollegium hade observerat det stora konkurrenskrig, som har rått i Mälaren. Nu förstår jag bättre, varför utskottets ordförande ville göra en reservation. Han anser naturligtvis, att kommerskollegium och länsstyrelsen i Stockholms län ha fullkomligt rätt, eftersom till dem icke inkommit några handlingar, som ha visat befintligheten av denna konkurrens. Jag förmodar, att det är därför, som man icke sagt ifrån detta, eller också är det måhända av den anledningen, att när remissvaren avgavs från dessa båda institutioner Mälaren var isbelagd och endast vinterfartygen i gång, och följaktligen då någon sådan konkurrens knappast kunde äga rum. Det kan också vara en förklaring. Eljest är det ju offentligt bekant, hurusom konkurrensen i Mälaren har bedrivits i många år, och att det stora bolaget Mälaren—Hjälmaren så småningom fick lov att göra konkurs. Hela detta stora bolag har numera försvunnit, och det finns i stället en mängd småbolag. Nu har man visserligen, efter vad jag hört, inrättat ett nytt bolag, som skulle få någon slags monopolställning i Mälaren, men jag vet också, att det redan har planerats en ganska kraftig konkurrenstrafik gentemot det nya företaget.

Anledningen till att jag begärt ordet i denna konkurrensfråga är icke den, att jag skulle anse, att konkurrensen är så rysligt farlig för själva företagarna. Vilja de konkurrera med varandra och försöka slå ihjäl varandra, så få de väl i all rimlighets namn göra det. Däremot är det icke rätt, att detta fraktkrig skall gå ut över andra människor, som icke alls ha något med själva konkurrensförhållandena att göra. Det är detta, som jag har vänt mig emot, och det är av den anledningen, som jag har sagt, att jag måhända framdeles kommer att begära en utredning om åtgärder, som kunna taga bort dessa möjligheter till en osund konkurrens på sjöfartsområdet.

Herr Nilsson i Göteborg: Herr talman! Enligt herr Olsson i Staxäng skulle jag icke vara kompetent att bedöma det problem, som vi här diskutera, under det att herr Lindberg i Stockholm närmast skulle vara den självklare experten på området. Nåja, jag erkänner gärna, att jag kanske icke har den förmågan som sjöfartsman, men som trafikant på dessa båtar har jag själv kunnat konstatera, hurudant läget är. Innan man lyckades bryta det enväldet, som dessa företag utövade i fråga om skärgårdstrafiken, fanns det ett påtagligt missnöje från allmänhetens sida, och det är väl ändå i någon mån, herr Olsson i Staxäng, allmänhetens intresse, som här skall få komma fram. Det är icke något allmänhetens intresse, något stadsbefolkningens intresse, att man skall ligga i händerna på några redarmonopol i skärgårdstrafiken, när man vill komma ut för att få sol och luft. Det är detta allmänhetens intresse, som driver mig i detta fall, och icke bara att jag vill opponera mot tendenser, som ändå trots allt skymta i herr Olssons i Staxäng motion.

Herr Tengström förklarade, att den välvilliga motiveringen var en honnör åt Skärgårdsförbundet och några andra företag här i Stockholms skärgård. Herr Tengström, som lever i närheten av det missförhållande, som här diskuteras, borde väl kunna tänka sig att ge en honnör även åt den stadsbefolkning, som han representerar, och att taga dessa monopol-tendenser vid örat i någon mån. Det skadar sannerligen icke, att allmänheten där nere också får en

Ang. möjligheten att koncessionera skärgårdstrafiken för passagerarebefordran i regelbunden fart. (Forts.)

honnör. Dess intressen är det väsentliga för mig, när vi diskutera denna sak.

Herr Olsson i Staxäng frågade efter exempel. Ja, icke behöver man leta efter exempel. Vi kunna ju som exempel taga, när man på helgerna kvarlämnar passagerare till långt fram på nätterna, därför att man icke tycker, att man behöver hålla tillräckligt med transportmateriel. Just sådana uppenbara olägenheter gjorde, att denna konkurrens, som väl var, kom till stånd. Nog kan man alltså visa på exempel, om det i det sammanhanget skulle behövas.

Herr **Tengström**: Herr talman! Jag vill endast helt kort säga till herr Lindberg i Stockholm, att hans konklusion icke var riktig. Min avsikt var aldrig att säga, att Konungens befallningshavande i Stockholms län och kommerskollegium måste ha rätt, utan endast att framhålla, att utskottet måste draga vissa slutsatser av det material, som det hade liggande på sitt bord. Jag beklagar livligt i detta sammanhang, att icke herr Lindberg var närvarande, när dessa frågor behandlades, ty i så fall kunde vi ju inom utskottet, som han tillhör, ha fått sådana upplysningar, att utskottets utlåtande efter förnyad prövning hade kunnat få ett annat utseende.

Den honnör, som jag i mitt föregående anförande gav Svenska skärgårdsförbundet för dess rent sociala strävanden för den svenska skärgårdsbefolkningen, utesluter ju icke, herr Nilsson i Göteborg, att man också kan ge en honnör åt den västkustbefolkning, som har lidit under dessa missförhållanden. Jag tror, att ett noggrannare genomläsande av motiveringen skall ge vid handen, att vi också ha givit en honnör åt denna befolkning.

Herr **Andersson** i Igelboda: Herr talman! Jag vill icke låta denna debatt förlöpa utan att också ha sagt något ord i denna fråga. Jag tror nämligen, att enda möjligheten att få en ordning på skärgårdstrafiken är genomförande av ett koncessionsförfarande i enlighet med vad motionären har påyrkat. Jag är fullt ense med herr Nilsson i Göteborg därom, att konkurrens i viss utsträckning kan ha sitt värde och kan bli till fördel för den part, som kommunikationerna skola tjäna, nämligen allmänheten, men när denna konkurrens tar sig det uttrycket, att de olika företagen under högsäsongen konkurrera med varandra och göra allt för att fördärva varandras ekonomi för att sedan, när högsäsongen är över, helt lägga ned trafiken och lämna de människor, som äro beroende av denna trafik, åt sitt öde, blir ett inskridande befogat. Vi ha haft åtskilliga exempel på sådant här i Stockholms skärgård. Under sommarmånaderna ha företagen gjort ganska stora vinster, framför allt på att frakta stockholmarna ut till skärgårdsöarna, men när högsäsongen varit över, ha bolagen samlat upp sina vinster och lagt upp sina båtar för att icke till äventyrs riskera att göra förluster under vintermånaderna. Ett koncessionerat företag, exempelvis ett bussföretag, får icke handla på det sättet. Det får icke upphöra med sin trafik den dag denna trafik till äventyrs icke ger något överskott, utan det är skyldigt att uppehålla sina turer enligt fastställd turlista. Hade man ett koncessionsförfarande även för passagerartrafiken i skärgården, skulle dessa bolag, som nu göra vackra vinster under sommaren, kunna tvingas att i någon mån använda dessa vinster för att upprätthålla trafiken även under vintern. Detta förutsätter emellertid, att det företag, som har koncession, skall vara något så när skyddat för en mördande konkurrens från andra företag, som endast passa på under högsäsongen och då samla in vad som är möjligt att få in.

Ang. möjligheten att koncessionera skärgårdstrafiken för passagerarebefordran i regelbunden fart. (Forts.)

Eftersom motionären själv icke ställt något yrkande om bifall till motionen, skall icke heller jag göra det, men jag har icke velat underlåta att framföra dessa synpunkter.

Herr **Osberg**: Herr talman! Jag tycker icke, att denna fråga skall blåsas upp till den storleksordning, som den här har fått. Beträffande Göteborgs skärgård och Bohuslän för övrigt vill jag ha sagt, att jag tror, att vi med gott samvete kunna överlämna denna sak till göteborgarna själva och till den befolkning, som bor i skärgården. Jag är säker på att de äro kapabla att lösa den frågan utan riksdagens medverkan.

Man har här talat om Mälaren och Stockholms skärgård, men man skall också besinna, att vad man resonerar om är säsongtrafiken. Mälaren fryser ju till en stor del av året och samma är delvis förhållandet med Stockholms skärgård. Att utfärda förhållningsorder om hur den och de skola sköta trafiken går ju an att säga, men det är icke så lätt att utföra. Jag tänker på förhållandena nere i Göteborg. När det blir så förnämligt väder som för närvarande, kan icke det bolag, som fått koncession på trafiken, ensamt ombesörja densamma, utan då måste andra hjälpa till. Man skall icke klavbinda människor. Denna sak har rätt sig i många, många år, och den kommer att reda sig på ett utmärkt sätt även i fortsättningen åtminstone vad beträffar Göteborg och dess skärgård. Om min vän, herr Hansson i Hönö, ville yttra sig i denna fråga, skulle han säkerligen ge mig rätt i detta. Vi behöva icke alls ägna så lång tid här i kammaren på detta ämne; detta spörsmål reder sig ändå.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 16.

Till avgörande förelåg nu andra lagutskottets utlåtande, nr 37, i anledning av väckt motion om begränsning av arbetstiden för personal vid sjukhus och vissa andra anstalter.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 255, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Senander m. fl.* hemställt, att riksdagen måtte besluta, att tillämpningsområdet för lagen om arbetstidens begränsning måtte utsträckas att omfatta också anstalts- och sjukhuspersonal.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Brädefors**: Herr talman! När vi motionärer föreslagit en begränsning av arbetstiden även för sjukhuspersonalen, har det varit först och främst därför, att vi anse, att denna personal har fullt ut samma rätt som industriarbetarna att få sin arbetstid lagligen reglerad. Den befinner sig för övrigt i ungefär samma ställning som industriarbetarna, och denna grupp bör därför också nu, så lång tid efter det industriarbetarna fått sin arbetstid lagligen reglerad, få samma rätt. Men vi ha också lagt sociala synpunkter på denna fråga om en begränsning av sjukvårdspersonalens arbetstid. Vi anse nämligen, att om sjukvårdspersonalen har den onormalt långa arbetstid, som den för närvarande har, äventyrar man det goda resultatet av sjukvården för dem, som be-

Ang. arbetstiden för personal vid sjukhus och vissa andra anstalter.

Ang. arbetstiden för personal vid sjukhus och vissa andra anstalter. (Forts.) höva sådan vård. Det har också sagts i vissa av de yttranden, som infordrats, att man använder personalen vid vissa sjukvårdsinrättningar i övertidsarbete så mycket, att den har en åttio timmars arbetsvecka, och då måste man förstå, att den personal, som arbetar så länge, blir överansträngd.

Sedan måste man beakta även en annan synpunkt, som jag också tror vara riktig, nämligen att den nuvarande sjukvården i många avseenden är klassificerad, d. v. s. att den bästa sjukvården får den, som har den mest späckade plånboken. Man har delat upp sjukvården vid dessa sjukvårdsinrättningar på allmänna salar, enskilda och halvenskilda rum, och i allmänhet lämnas den bästa vården på de enskilda och halvenskilda rummen, d. v. s. till dem som betala de högsta avgifterna. Men om personalen blir överansträngd, få naturligtvis de, som ligga på de allmänna salarna, den sämsta sjukvården. Även ur den synpunkten är det således berättigat, att arbetstiden förkortas för denna personal.

Man måste erkänna, att utskottet gått ganska grundligt tillväga, när det behandlat vår motion. Det har infordrat yttranden från en massa statliga institutioner och även från arbetsgivare- och arbetarorganisationer. De institutioner, som i detta avseende kunna betecknas såsom arbetsgivareparten, nämligen medicinalstyrelsen, Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet, Svenska landstingsförbundet, Svenska stadsförbundet och Svenska landskommunernas förbund ha avgivit yttranden av samma innehåll, som arbetsgivareorganisationerna avlämnade, när den lagstadgade åttatimmarsdagen skulle genomföras här i Sverige för industriarbetarna. Visserligen erkänner man i dessa yttranden, att det föreligger ett visst behov av arbetstidens reglering för sjukvårdspersonalen, men man åberopar ett cirkulär från medicinalstyrelsen av den 30 maj 1936, vilket cirkulär emellertid ingalunda är att jämföra med en lag om fastställd arbetstid, eftersom detta cirkulär endast uttalar vissa önskemål, som inom de olika sjukvårdsinrättningarna börjat diskuteras. En del ha anställt prov på sätt medicinalstyrelsen anbefallt, och en del ha börjat följa dem o. s. v. I cirkuläret tvingas alltså icke sjukvårdsinrättningarna att till punkt och pricka följa de utfärdade anvisningarna. Dessa institutioner ha också, såsom jag förut nämnt, i likhet med vad arbetsgivareorganisationerna tidigare sagt, anfört, att detta problem har en ekonomisk innebörd. Man menar, att driften blir dyrare vid de olika sjukvårdsinrättningarna, om man genomför en lagstadgad arbetstid för personalen, ty då måste man öka personalen, vilket enligt deras mening skulle medföra merutgifter, som man vill gardera sig emot. Man får i stället låta personalen arbeta så många timmar, som behövs, för att det icke skall bli några merutgifter. Dessutom säger man, att även bristen på examinerade sjuksköterskor skulle lägga hinder i vägen för att man skulle kunna tänka sig genomförandet av en sådan arbetstidsreglering. Det torde emellertid icke finnas någon större svårighet för staten att, ifall det skulle råda brist på examinerade sjuksköterskor, utbilda nya sjuksköterskor, och därmed vore den saken mycket lätt avhjälpt. Det skälet från dessa institutioners sida är naturligtvis icke så allvarligt menat heller.

Sedan ha vi en del andra yttranden, som kommit ifrån de högre anställdas föreningar, nämligen Svenska lasarettsläkarföreningen, Svenska sanatorieläkarföreningen och Svensk sjuksköterskeförening. Beträffande dessa yttranden måste man säga, att de äro allesammans ganska reaktionära. Där sägs helt enkelt, att det icke kan hjälpas, att sjukvårdspersonalen får arbeta längre tid än andra kategorier, och det kan icke hjälpas, att deras arbetstid icke kan regleras genom lagar och bestämmelser, utan den måste vara oregelbunden hädanefter såsom hittills. Det mest kuriösa yttrandet har avlämnats av sjuksköterskeföreningen, vilken, efter att hava framdragit en massa andra motiv,

Ang. arbetstiden för personal vid sjukhus och vissa andra anstalter. (Forts.)
anför: »Härtill komme, att sjuksköterskor enligt föreningens uppfattning innehade förmansställning, som borde utesluta dem från lagens tillämpning.» Ja, nog verkar det på mig, som om det vore en viss yrkeshögfärd, som talar från dem, vilka kunnat skriva detta, och jag tror icke heller, att flertalet sjuksköterskor kunna instämma i ett sådant yttrande. Man skulle nästan kunna förut-sätta, att de, som äro så stolta över sitt yrke, att de på grund av en viss för-mansställning skulle kunna arbeta hur lång tid som helst, även skulle kunna existera utan lön enbart på känslan av denna sin förmansställning.

Vi ha även andra yttranden, nämligen från arbetarorganisationerna. Innan jag berör dem, vill jag emellertid nämna, att icke alla statliga organisationer ställt sig avvisande mot motionen. En statlig organisation, som icke betyder så litet i andra avseenden, nämligen socialstyrelsen, har i sitt yttrande till ut-skottet varit en ganska varm anhängare av en sådan arbetstidsreglering, och den lägger samma synpunkter på denna fråga som motionärerna, nämligen de sociala synpunkterna, när den menar, att arbetstiden bör regleras för denna per-sonal och allra helst för den egentliga sjukvårdspersonalen, som har ett både fysiskt och psykiskt påfrestande arbete.

Sedan kommer jag över till arbetarorganisationerna, nämligen landsorgani-sationen, Svenska kommunalarbetsareförbundet, Svenska sjukhuspersonalför-bundet samt Svenska sinnessjukvårdspersonalens förbund. De ha allesammans yrkat bifall till det framförda förslaget om arbetstidens reglering. De ha en-dast talat om att de redan tidigare varit inne på den vägen, och att de anse, att sjukvårdspersonalen är berättigad att få samma lagstadgade arbetstid som andra arbetargrupper, och de tillstyrka således denna arbetstidsreglering. Ut-skottet litar emellertid på medicinalstyrelsens cirkulär, om vilket för övrigt landsorganisationen säger, att det följes icke överallt och att, även om det följes, det ändå blir för lång arbetstid. Utskottet tar, som sagt, mera hänsyn till de organisationers yttranden, som stå i arbetsgivareställning, än till social-styrelsen och de organisationer, som representera arbetarna. Jag tycker, att det är något egendomligt, att inom utskottet icke ens de, som skola represen-tera arbetarparten, haft en avvikande mening, när utskottet sagt, att »föreva-rande motion icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd», trots att alla de arbetarorganisationer, som äro hörda, tillstyrkt motionen. Är det verkligen så, att när s. k. arbetarrepresentanter komma till riksdagen och enkannerligen in i ett riksdagens utskott, är det slut för dem med att representera arbetarna och deras organisationer? Så ser det verkligen ut i detta fall. Icke ens de ledamöter, som för övrigt äro fackföreningsorganisationernas tjänstemän, ha haft någon avvikande mening.

Jag har naturligtvis ingen möjlighet att inför ett enhälligt utskotts avslags-yrkande tänka mig att få igenom motionen i år, men jag vill säga, att därmed har varken utskott eller riksdag begravt denna fråga om arbetstidens regle-ring även för denna del av arbetarklassen, utan den kommer igen, även om den faller i år. Jag måste säga, såsom det blivit brukligt här i kammaren att säga, att frågan faller framåt. Utskottet uttalar visserligen många väl-villiga ord om en begränsning av arbetstiden, vilket bör beaktas, men huru länge man än kommer med dylika välvilliga yttranden, kommer man dock till slut att ställas inför det faktum, att man skall handla och icke endast uttala några välvilliga ord.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till motionen.

Herr Hage: Herr talman! Jag skall icke hålla en så lång pedikan som den föregående talaren. Jag inskränker mig helt enkelt till att påvisa, att den fråga, som här beröres, för närvarande är föremål för vederbörande statsråds

Ang. arbetstiden för personal vid sjukhus och vissa andra anstalter. (Forts.) behandling på grund av framställningar från fackliga organisationer, vilka gått direkt till regeringen. Ärendet är för övrigt utsänt till olika institutioner för avgivande av yttrande. Då jag har fullt klart för mig, att den socialminister, som nu sitter, är mycket intresserad av denna fråga, avvaktar jag med lugn det resultat av utredningen, som kommer att föreligga. Från denna utgångspunkt ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Brädefors: Herr talman! Jag har fått den upplysningen, att det icke kan framställas proposition på det yrkande, som jag här gjort, på grund därav att yrkandet icke är fullständigt formulerat. Jag vill då i stället ändra mitt yrkande därhän, att jag hemställer om en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning av denna fråga.

Vidare yttrades ej. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till det av herr Brädefors under överläggningen senast framställda yrkandet; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 17.

Vid härefter skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande, nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till rikets allmänna kartverk m. m. blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 18.

Ang. det kommunala revisionsväsendet.

Slutligen föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 18, i anledning av väckta motioner angående utredning av frågan om det kommunala revisionsväsendet, och anförde därvid:

Herr Lundqvist: Herr talman! För första gången på många, många år har konstitutionsutskottet stannat för ett positivt beslut i en fråga, som under alla dessa år vid upprepade tillfällen varit föremål för utskottets prövning. Det är under sådana förhållanden klart, att utskottets ställningstagande är ägnat att glädja främst motionärerna. Denna glädje skulle självfallet vara ännu större, ifall utskottets motivering i alla stycken löpt mera samman med motionerna än fallet är. Den, som till äventyrs läst de motioner, som äro väckta, och utskottets motivering, kan säkerligen ganska lätt förstå, att vi motionärer icke kunna helt ansluta oss till den motivering, som utskottet anfört för sin hemställan. Vi ha i motionerna, bl. a., framfört den tanken, att i den utredning, som föreslås, man även skulle upptaga till närmare prövning lämpligheten och möjligheten av att fastställa särskilda kvalifikationer för de kommunala revisorerna och även att t. ex. länsstyrelsen skulle få vara med om att tillsätta någon av de kommunala revisorerna. På dessa punkter har icke utskottsmajoriteten velat vara med. Det är därför ganska naturligt, att vi motionärer med vår uppfattning icke kunnat alldeles reservationslöst ansluta oss till utskottets motivering. Man får emellertid, herr talman, akta sig för att låta det bästa bli det godas fiende.

Som frågan nu ligger till vill jag uttala den förhoppningen, att den utredning, som utskottet förordat, i alla fall kommer till stånd, att den kommer till stånd utan tidsutdräkt och att den lägges efter så vida linjer, som överbud taget är möjligt, så att vi på det sättet göra vad som rimligen kan göras för att få en så effektiv kontroll över den kommunala medelsförvalt-

Ang. det kommunala revisionsväsendet. (Forts.)

ningen, som är möjlig. Det är, herr talman, stora både moraliska och materiella värden, som stå på spel, och det finns alltså enligt mitt förmenande fullgod anledning för statsmakterna att ägna detta komplex av frågor en ingående uppmärksamhet. Det är klart, att vilket system man än slår in på, ingen möjlighet finns att helt förebygga ohederlighet och förskingringar och andra sådana brott, men detta kan givetvis icke vara en anledning för statsmakterna att ändå icke söka göra vad som rimligen kan göras för att förebygga, att det allmänna förlorar pengar, att mången förtroendeman eller tjänsteman låter förleda sig till att sammanblanda sina och allmänna medel och på det sättet drar olycka både över sig och de sina.

Jag har med dessa ord, herr talman, blott velat antyda var skiljelinjen går mellan min personliga uppfattning och den, som kommit till uttryck i utskottets motivering. Beträffande utskottets kläm är jag fullt tillfreds med densamma liksom alla utskottets ledamöter — skulle jag tro.

Jag ber att med dessa ord, herr talman, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Sundström** i Skövde: Herr talman! Jag har dristat mig att foga en liten reservation till detta betänkande och detta av det enkla skälet, att jag anser det vara en gåta, vad utredningen i det här fallet överhuvud taget skall syssla med och tjäna till. När utskottet bestämt avvisar varje tanke på, att man skall införa kompetenskrav för kommunala revisorer, och dessutom bestämt reagerar mot varje tanke på, att länsstyrelsen skulle hava rättighet att utse någon kommunal revisor i de skilda kommunerna, är det därmed utsagt, att någon omfattande ändring syftar icke utskottet till. Inom vår kommunala förvaltning torde icke heller något utredningskrav egentligen föreligga. Jag ber att få erinra om det utmärkta initiativ, som Svenska stadsförbundet tagit i samarbete med Landskommunernas förbund, därvid dessa båda kraftiga organisationer hava uppgjort en plan för att på frivillighetens väg och inom den nuvarande författningens ram åstadkomma en effektivisering av den kommunala revisionen. Med kännedom om dessa båda organisationers kraft, när de sätta sin hand till plogen, är jag förvissad om, att de komma icke att se sig tillbaka, förrän denna fråga är på ett tillfredsställande sätt löst. Jag kan därför icke finna, att på den punkten något som helst utredningsbehov föreligger.

Nu är jag fullt medveten om, att stadsförbundet icke har något emot att en utredning kommer till stånd. Något annat yttrande från dess sida var naturligtvis icke heller att vänta.

Går jag till en annan synpunkt, som framföres här, nämligen önskvärdheten av att få en bättre räkenskapsföring till stånd, så behövs icke heller någon utredning i det avseendet. Svenska stadsförbundet har nämligen utarbetat riktlinjer både teoretiskt och praktiskt för en sund kommunal räkenskapsföring. Dessa riktlinjer äro så grundligt förberedda och utarbetade, att de kommuner, som vilja anamma dessa uppslag, komma att få en räkenskapsföring, som är så bra, att jag betvivlar, att någon kungl. kommitté kan åstadkomma något bättre.

På grund av dessa omständigheter har jag icke kunnat komma till någon annan slutsats än att en utredning här är tämligen opåkallad. Jag skulle därför rätteligen vilja yrka avslag på konstitutionsutskottets kläm. Men då det till äventyrs skulle kunna missförstås i den bemärkelsen, att jag skulle vara likgiltig för det syfte, som motionärerna kommit till, och då jag är tämligen säker på att en utredning näppeligen kan komma till stånd på grund av konstitutionsutskottets utlåtande, så avstår jag från att yrka avslag.

Ang. det kommunala revisionsväsendet. (Forts.)

Herr Fast: Herr talman! Det förslag till skrivelse, som här föreligger, berör ganska få punkter, och det kan vara tveksamt, om en framställning nu borde göras till Kungl. Maj:t. Emellertid tror jag, att det är bra, att i de punkter, där man har givit direktiv, dessa äro klara och bestämda. Det har för mig varit i högsta grad angeläget, att det åtminstone säges ifrån till Kungl. Maj:t att om en utredning skall ske, den skall inrikta sig på bestämda punkter och efter klara direktiv.

I motionerna har det framställts krav på särskilda kvalifikationer för de kommunala revisorerna, men kammarens ledamöter förstå själva, hur omöjligt det är att utforma sådana kvalifikationsgrunder. Och vad sedan gäller länsstyrelsernas utseende av revisorer i kommunerna, så är den vägen, såvitt jag förstår, ej framkomlig. Den innebär ett avsteg från den kommunala självstyrelsens princip av så allvarlig beskaffenhet, att redan detta bort vara tillräckligt skäl häremot. Men därjämte vet man ju, hur det kommer att gå till vid utseendet av revisorer. Vederbörande landshövding kan ej gärna vända sig till dem, hos vilka revisionen skall äga rum, och fråga dem, vem de vilja ha till revisor. Då hänvänder han sig till landsfiskalen, och jag, herr talman, vill ej ha landsfiskalsvalda revisorer i kommunerna. Jag tror ej, att det är ändamålsenligt.

Man har sagt, att det kan vara skäl i att verkställa en eftersyn av de lagbestämmelser, som redan finnas i fråga om medelsförvaltningen, i fråga om kontroll och rätt att fastställa reglementen för revisorer, siffergranskare, kassaförvaltare o. s. v., o. s. v.. Här sakna vi faktiskt klara lagbestämmelser, och framför allt gäller det de kommuner, som ej ha så stort invånarantal, att de behöva införa kommunalfullmäktige — i de övriga är medelsförvaltningen ordnad på ett mera centraliserat sätt. Detta har gjort, att jag måste säga mig, att man här rör sig på ett område, där det är av vikt att det verkställs en eftersyn för att utröna huruvida någonting kan göras för att ytterligare stärka kontrollen.

För egen del vill jag passa på tillfället och säga, att jag tror, att vi kunna vara både glada och stolta över den kommunala förvaltningen i vårt land. Den tål säkerligen en jämförelse med den enskilda förvaltningen, där man har revisorer, på vilka man ställer mycket stora kvalifikationskrav. Visserligen ser man en och annan gång en förskingringshistoria, men det har från alla håll vitsordats, att sådana kommer man ej ifrån även med den bästa kontroll. Detta vittnar ju också om att det dock finns en kontroll, ty annars hade man ej upptäckt dessa förskingringar. Det torde ej varit förhållandet tidigare, då man trodde, att människorna voro hederligare än vad de i verkligheten voro.

Som frågan nu ligger till, finner jag ej anledning att gå in i de olika detaljerna. Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 19.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Bergvall m. fl.*, nr 586, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 295, angående viss reglering av handeln med färsk strömming och sill m. m.; och

herr *Andersson i Igelboda m. fl.*, nr 587, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 295.

Dessa motioner bordlades.

§ 20.

Ordet lämnades nu på begäran till herr **Petersson** i Lerbäcksbyn, som anför- *Interpellation.*
de: Herr talman! I underdånig skrivelse nr 202 till Konungen anhöll riksdagen år 1934, det täcktes Kungl. Maj:t efter utredning vidtaga åtgärder till förhindrande och motverkande av religiöst och sedligt nedbrytande propaganda bland barn och ungdom. Till grund för skrivelsen lågo enhälliga utskottsutlåtanden över de likalydande motionerna nr 254 i första kammaren av herr Sandström m. fl. och nr 479 i andra kammaren av herr Pehrsson i Göteborg m. fl., och beslutet fattades i båda kamrarna med mycket stor majoritet. Man torde alltså kunna säga, att bakom framställningen till Kungl. Maj:t står en klart dokumenterad riksdagsmening.

Över riksdagens ifrågavarande skrivelse har skolöverstyrelsen den 16 juni 1934 avgivit infortrat yttrande, vilket emellertid endast avser formerna för utredningens bedrivande. Överstyrelsen uttalar däri som sin mening, att utredningen borde anförtros åt särskilda sakkunniga, bland vilka såväl den pedagogiska som den juridiska och medicinska sakkunskapen syntes böra företrädas.

Något formligt uppdrag att verkställa utredningen har, såvitt det kunnat utrönas, icke givits sakkunniga eller myndighet. Huruvida anstalter i annan ordning vidtagits för att tillmötesgå riksdagens önskemål om utredning, undandrager sig den utomståendes bedömande. Några direkta, positiva *åtgärder* från Kungl. Maj:ts sida i de stycken, riksdagen med sin skrivelse avsåg, hava i alla händelser icke förports.

Då de skäl, som på sin tid föranledde riksdagen att skriva till Kungl. Maj:t i ärendet, alltjämt äga oförminskad giltighet, må det vara förklarligt om uteblivandet av varje som helst synligt initiativ från Kungl. Maj:ts sida i anledning av meromnämnda skrivelse i vida kretsar framkallat undran och förstämning.

I anslutning till vad sålunda anförts tillåter jag mig anhålla om andra kammarens medgivande att till statsrådet och chefen för kungl. ecklesiastikdepartementet framställa följande spörsmål:

1. Har riksdagens underdåniga skrivelse nr 202 år 1934 till Konungen angående åtgärder för ungdomens skyddande i religiöst och sedligt avseende föranlett någon åtgärd från Kungl. Maj:ts sida utöver den remiss till skolöverstyrelsen, som av överstyrelsen besvarades den 16 juni 1934?

2. Om så icke är förhållandet, kan det förväntas, att Kungl. Maj:t i fortsättningen kommer att beakta och tillmötesgå riksdagens i nämnda skrivelse gjorda framställning?

Ifrågavarande anhållan bordlades.

§ 21.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Herr riksdagsmannen Elof Hällgren, Hällevik, Blekinge län, undersökt den 4 maj 1937, har av mig befunnits på grund av undersökningar och därvid lämnade uppgifter lida av Palpitatio cordis och fr. o. m. den 4 maj 1937 t. o. m., den 22 maj 1937 är i behov av vila. Ovanstående betygar på heder och samvete.

Sölvesborg den 4 maj 1937.

B. Stern,
legitimerad läkare.

Ledamoten av riksdagens andra kammare, Karl Emil Bengtsson, är på grund av sjukdom (gallblåseinflammation) tills vidare under minst en vecka framåt oförmögen att uppehålla sin tjänst, som intygas.

Stockholm den 5 maj 1937.

G. Söderlund.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.28 e. m. för att åter sammanträda kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 5 maj.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid av herr förste vice talmannen, varjämte undertecknad, på grund av förfall för sekreteraren, jämlikt herr förste vice talmannens förordnande, tjänstgjorde vid protokollet.

§ 1.

Föredrogos vart efter annat första lagutskottets utlåtanden:

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 8 november 1912 (nr 277) om avlösnings av vissa frälseräntor, m. m.; och

nr 44, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om lagsökning och om handräckning för fordran (lagsökningslag), m. m., dels ock i ämnet väckt motion.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 2.

*Ang. ändring
i vissa delar
av strafflagen
m. m.*

Till avgörande förelåg härefter första lagutskottets utlåtande, nr 45, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen, m. m., dels ock väckta motioner angående effektiva lagstiftning mot ocker.

Genom en den 5 mars 1937 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 187, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) Lag om ändring i vissa delar av strafflagen;
- 2) Lag om ändrad lydelse av 11 kap. 8 § giftermålsbalken;
- 3) Lag angående ändrad lydelse av 3 och 5 §§ lagen den 21 september 1915 (nr 362) om behörighet att utöva läkarkonsten; samt
- 4) Lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 14 juni 1901 (nr 36 s. 1) angående ocker.

Ang. ändring i vissa delar av strafflagen m. m. (Forts.)

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehått två före propositionens avlämnande inom andra kammaren väckta motioner, nr 358 av herr *Hage* och nr 359 av herr *Wallén m. fl.* I den förra motionen hade anhallits, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville låta utreda, huruvida, i vilken mån och på vilket sätt en lagstiftning måtte kunna komma till stånd, som innebure möjlighet att på ett bättre och effektivare sätt än vad som nu vore fallet beivra och bestraffa ocker av olika slag, samt för riksdagen fortast framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda. I den senare motionen hade begärts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om utredning av frågan, huruvida och på vad sätt en effektivare lagstiftning mot ocker vid försträckning måtte kunna komma till stånd samt om framläggande för riksdagen av de förslag vartill denna utredning kunde föranleda.

Utskottet hemställde,

A) att förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas;

B) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t snarast ville låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till ändrad lagstiftning i fråga om den homosexuella otuktens straffrättsliga behandling; samt

C) att riksdagen i anledning av motionerna II: 358 och 359 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t snarast ville låta verkställa utredning angående åvägabringande av en effektivare lagstiftning mot ocker samt för riksdagen framlägga det förslag vartill utredningen kunde föranleda.

Vid utlåtandet voro emellertid fogade tvenne, nedan närmare omförmälda reservationer.

Sedan herr förste vice talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes, rörande föredragningsättet, ordet av

Herr **Bergquist**, som yttrade: Herr talman! I avseende å föredragningen av första lagutskottets utlåtande nr 45 föreslås:

att utskottets hemställan må föredragas punktvis;

att punkten A företages till avgörande på det sätt, att först föredragas vart för sig Kungl. Maj:ts ifrågavarande lagförslag paragrafvis med slutstadganden, ingresser och rubriker sist samt därefter utskottets hemställan;

samt att lagtext ej må behöva uppläsa i vidare mån än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Denna hemställan bifölles.

Punkten A.

Utskottets förslag till Lag om ändring i vissa delar av strafflagen.

I enlighet med kammarens beslut rörande föredragningsättet upptogs först till behandling 5 kap.

Efter föredragning av 10 § anförde

Herr **Bergquist**: Herr talman! Det är den största anledning att med tillfredsställelse hälsa det förslag till revision av gällande strafflag, som framlagts i den förevarande propositionen. De ändringar av gällande straffsätser, som här föreslås, äro av den allra största betydelse. Vår gällande strafflag

Ang. ändring i vissa delar av strafflagen m. m. (Forts.)

har nått en aktningsvärd ålder, den är över 70 år gammal, och det är självfallet, att åtskilliga av de stadganden, som där hava upptagits, icke längre kunna anses motsvara en modern tids krav. Visserligen har vår strafflag då och då under de gångna 70 åren undergått vissa förändringar i fråga om straffsatser och dylikt, men det har befunnits önskvärt att nu företaga en mera allmän översyn av strafflagen. Det förhåller sig så, att de straffskalor, som nu finnas för olika brott, icke kunna anses stå i full överensstämmelse med det allmänna rättsmedvetandet. Sedan lång tid tillbaka har det framförts åtskillig kritik emot en hel del stadganden, som förekomma i vår gällande strafflag. Det är därför icke mer än rätt och tillbörligt, att lagstiftningen tar hänsyn till de starka önskemål, som här gjorts gällande, och att en ändring vidtages i fråga om åtskilliga bestämmelser i denna lag.

Här har nu på Kungl. Maj:ts initiativ företagits en allmän översyn över de mera vanliga brottstyperna, som förekomma i vårt land, och där just avsevärda klagomål framkommit. Hela syftet med denna reform är ju att bringa lagen på detta område i överensstämmelse med den moderna tidens krav. Det framlagda lagförslaget innebär vissa ändringar i fråga om rätt att utöva nödvärn, där klagomål framkommit på en del punkter. Vidare innebär lagförslaget sänkning av åtskilliga straffminima men även höjning av vissa maxima. Jag skall icke alls gå in på några detaljer av detta förslag. De mera betydelsefulla ändringar, som här förekomma, gälla en sänkning av straffet för mened och en fullständig omändring av alla bestämmelser rörande sedlighetsbrott, där vår strafflagstiftning kanske mer än på någon annan punkt har förblivit på en föråldrad ståndpunkt.

Jag vill endast begagna detta tillfälle att uttala min glädje över att herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet har ansett sig böra framlägga detta förslag för riksdagen. Jag tror, att de ändringar, som här äro föreslagna, och som jag hoppas komma att bifallas även av andra kammaren, skola komma att visa sig vara till största gagn och till nytta för en rätt förståelse av strafflagen, ävensom visa sig vara till gagn, då det gäller bekämpande av brottsligheten i vårt land.

Jag ber med dessa korta ord få yrka bifall till den förevarande paragrafen.

Vidare yttrades ej. Paragrafen godkändes.

12 §.

Godkändes.

12 kap. 1, 2 och 4 §§, 13 kap. 1 §, 14 kap. 9, 13, 36, 37 och 45 §§, 15 kap. 12 §, 15 a § och 16 §, 18 kap. 1 §, 2 §, 2 a §, 3 §, 6—8 §§, 8 a § och 9 §, 19 kap. 11 § samt 20 kap. 3 och 7 §§.

Godkändes.

22 kap.

1 §.

Godkändes.

11 §.

Enligt Kungl. Maj:ts av utskottet tillstyrkta förslag skulle paragrafen hava följande lydelse:

Ang. ändring i vissa delar av strafflagen m. m. (Forts.)

11 §.

Förfalskar man, svikligen förbyter, försnillar eller eljest uppsåtligt förskingrar annans gods, det man i besittning haver; straffes högst med straffarbete i två år. Äro omständigheterna synnerligen försvårande; må tiden för straffarbetet till fyra år höjas.

Reservation hade beträffande 22 kap. 11 och 14 §§ strafflagen avgivits av herrar *Löfgren, Bergquist, Lindqvist* och *Gezelius*, vilka hemställt, att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förslag till ändrad lydelse av 22 kap. 11 § strafflagen ej kunnat av riksdagen antagas, måtte för sin del antaga följande lydelse av nämnda lagrum samt 14 § i samma kapitel:

22 KAP.

11 §.

Förfalskar man — — — två år.

Förskingrar man gods, som man på grund av yrke eller tjänst fått sig anförtrott; må tiden för straffarbetet till fyra år höjas.

14 §.

Går fullmäktig i sak, den honom betrodd är, svikligen huvudmannens vederpart tillhanda, vare sig med skrifts uppsättande, eller med råd eller skäl, eller eljest till huvudmannens skada främjar sin eller andras nytta, eller begår syssloman vid annat uppdrags utförande trolöshet emot huvudman; straffes högst med straffarbete i två år.

Handlade sysslomannen i utövningen av yrke eller tjänst; må tiden för straffarbetet till fyra år höjas.

Såsom syssloman skall ock straffas, efter ty i 1 eller 2 mom. är sagt, förmyndare och god man, som förordnats för omyndig, sjuk eller bortovarande, så ock ledamot i styrelse för bolag eller förening samt annan, som är satt att leda bolagets eller föreningens angelägenheter.

Förleder man — — — med böter.

Efter föredragning av paragrafen yttrade:

Herr Bergquist: Herr talman! Förevarande paragraf gäller frågan om straff för förskingring, och Kungl. Maj:t har här föreslagit, att en skärpning av det nuvarande straffet för förskingringsbrott skall genomföras. För närvarande är straffet för förskingring högst straffarbete i två år. Kungl. Maj:t föreslår i propositionen, att straffet för förskingring vid synnerligen försvårande omständigheter skall kunna höjas till straffarbete i högst fyra år, alltså en mycket väsentlig höjning av straffet.

Vid utskottets utlåtande är fogad en reservation av herr *Löfgren* i första kammaren samt herrar *Lindqvist*, *Gezelius* och mig i denna kammare, där vi visserligen icke ha motsatt oss den av Kungl. Maj:t föreslagna höjningen men hava önskat få förutsättningen för straffskärpningen utformad på annat sätt än Kungl. Maj:t tänkt sig. Reservanterna ha föreslagit, att en höjning av straffet för förskingring skall inträda i vissa fall, men icke i allmänhet, då försvårande omständigheter föreligga, utan endast i det fall, att vederbörande har förskingrat gods, som han på grund av sitt yrke eller sin tjänst fått sig anförtrott.

Det torde knappast råda någon tvekan om att det är en nödvändig sak att genomföra en höjning av straffet för förskingringsbrott. Brottsstatistiken visar ju otvivelaktigt, att antalet förskingringsbrott under de senaste åren

Ang. ändring i vissa delar av strafflagen m. m. (Forts.)
ökats i mycket avsevärd omfattning. Man får visserligen enligt min mening icke bygga alltför mycket på statistik i detta avseende, liksom man ju överhuvud alltid måste vara försiktig med statistiska uppgifter. Man kan icke komma ifrån, att anledningen till att statistiken visar en så stark ökning av antalet förskingringsbrott kanske i mycket hög grad beror på den omständigheten, att det för några år sedan genomfördes en lagstiftning, enligt vilken förskingring, som tidigare legat under enskilt åtal, infördes under allmänt åtal, d. v. s. att åklagaren blev skyldig att, så snart han fick kännedom om ett dylikt brott, föranstalta om åtal. Denna omständighet har nog medfört, att antalet *åtalade* förskingringsbrott ökats, men den säger ju i och för sig ingenting om huruvida antalet *begångna* förskingringsbrott även har ökats. Det ser emellertid även ut, som om antalet begångna förskingringsbrott skulle ha undergått en ganska kraftig stegring under de senaste åren.

Om man söker efter orsakerna till detta förhållande, kan man givetvis leta fram flera sådana. Jag skall icke närmare gå in på dem — det är säkerligen många omständigheter, som spela in. Men vad som är viktigt är givetvis att se till, vilka botemedel man bör tillgripa för att försöka hejda denna tendens. Det finns ju åtskilliga åtgärder, som man bör tillgripa. Jag vill endast peka på en sådan, nämligen att det bör genomföras strängare och noggrannare regler angående revision, som omöjliggöra eller försvåra dessa förskingringsbrott. Men man bör nog även försöka denna väg, att höja straffet för förskingringsbrott, för att se, om man därmed kan vinna något. Jag tror för min personliga del, att man icke får bygga alltför mycket på denna tro, att bara vi höja straffen för förskingringsbrott, så kommer antalet dylika brott att gå ned här i landet. Det är nog icke så, att man alltför starkt kan bygga på att den eller den straffskalan, som sättes upp för ett visst brott — och det gäller nog alldeles speciellt beträffande förskingringsbrott — skall verka avskräckande. Var och en, som haft att handlägga sådana mål, har snart kommit underfund med, att den, som gjort sig skyldig till förskingring, tänker aldrig i början på att han skall begå ett sådant brott, d. v. s. att det skall gå så långt, att det blir en straffvärd förskingring. Utan han drives av en viss lättsinnig optimism, och så blir det värre och värre, till dess brottet är en fullbordad handling. Jag tror därför för min del, att man icke skall överskatta betydelsen av en förhöjning av straffet för förskingringsbrott. Detta utesluter ju emellertid icke, att man bör försöka se till, om man icke även på denna väg kan göra något för att få ned den beklagligt höga frekvensen av förskingringsbrott. Det är i alla fall att hoppas, att en skärpning av straffet härvidlag skall hava någon inverkan, och att den verkligen skall leda till en minskning av brottsfrekvensen.

Men då det gäller att utforma, huru man i lagstiftningen skall gestalta förutsättningarna för en skärpning av straffet för förskingring, uppstå vissa svårigheter. Kungl. Maj:t har föreslagit, att straffskärpning skall inträda, så snart försvårande omständigheter föreligga. Vi reservanter ha ansett, att den av Kungl. Maj:t föreslagna utformningen icke är i alla avseenden tillfredsställande, utan att den medför åtskilliga nackdelar, som man icke kan underlåta att taga rätt stark hänsyn till. Den medför dels vissa ganska underliga konsekvenser. Enligt Kungl. Maj:ts förslag kan sålunda vid synnerligen försvårande omständigheter straffet för förskingring gå upp till fyra års straffarbete. Enligt 20 kap. 1 § strafflagen kan däremot straffet för stöld, även om den är begången under synnerligen försvårande omständigheter, icke uppgå till mer än två års straffarbete. Vi ha ju byggt hela vår strafflagstiftning på den genomgående principen, att stöldbrottet i och för sig anses såsom ett svårare brott än förskingringsbrottet, därför att stölden

Ang. ändring i vissa delar av strafflagen m. m. (Forts.)

kräver så att säga mer aktivitet från den brottsliges sida än vad förskingringsbrottet kräver. För stölden kräves ju, att vederbörande bereder sig tillgång till en sak eller till penningar, som icke finnas i hans besittning, under det att för förskingringsbrottet endast kräves, att han tillägnar sig gods eller penningar, som redan finnas i hans besittning. Därför har vår strafflag byggt på den principen, att det skall vara strängare straff för stöld, som kräver större aktivitet från den brottsliges sida, än för förskingring, som icke kräver så mycken verksamhet från hans sida. Det blir då ett rätt underligt förhållande i strafflagen, därest Kungl. Maj:ts förslag antages, nämligen att vi skulle få ett strängare straff för förskingring än för stöld. Om exempelvis en person tillgriper 300,000 kronor, blir straffet, om det är fråga om stöld, icke mer än två års straffarbete, men om det är fråga om förskingring, kan det bli upp till fyra års straffarbete enligt Kungl. Maj:ts förslag. Detta rubbar ju rätt väsentligt en av de grundläggande principerna i vår nuvarande strafflag.

Sedan finns det även andra omständigheter, som man kan anföra emot Kungl. Maj:ts förslag. Erfarenheten säger, att en person, som står i begrepp att begå en sådan här brottslig handling, aldrig själv anser, att det brott han begår är begånget under synnerligen försvårande omständigheter, utan han räknar ju alltid själv med att hans brott är relativt obetydligt. Om man utformar förutsättningen för straffskärpningen så, som Kungl. Maj:t här föreslagit, så har man därför anledning räkna med att denna straffskärpning icke får den effektivitet, som man åsyftar. Den kommer icke att få den starka allmänpreventiva verkan, som avsetts, d. v. s. den verkan, att den hindrar en person från att begå en brottslig gärning, som han eljest tänkt begå. Man måste även räkna med att domstolarna i regel äro ganska obenägna att tillämpa en sådan här allmän straffskärpningsgrund, d. v. s. där det bara står, att om omständigheterna äro synnerligen försvårande, skall straffet höjas till det och det. Var och en, som har tjänstgjort i domstol någon tid, vet ju i varje fall, att då det gäller brottslig gärning, kommer det alltid fram en hel del förmildrande omständigheter, även där det å andra sidan synes föreligga en hel del försvårande. Det finns knappast någon brottsling, beträffande vilken man icke kan finna vissa förmildrande omständigheter, även om brottet ser mycket grovt och otrevligt ut. Man måste därför räkna med att domstolarna i allmänhet icke äro så starkt benägna att tillämpa en sådan här allmän straffskärpningsgrund som den av Kungl. Maj:t föreslagna. Om Kungl. Maj:ts förslag går igenom, har man därför anledning frukta, att bestämmelsen i mycket kommer att bli en bestämmelse på papperet, och att den endast kommer att tillämpas i alldeles särskilda undantagsfall och i betydligt mindre omfattning än vad Kungl. Maj:t tänkt sig.

De omständigheter, som här anförts, äro emellertid icke enligt min mening de allvarligaste invändningar, man kan göra emot Kungl. Maj:ts förslag, utan det är ett annat förhållande. För närvarande är det så, att preskriptionstiden för förskingringsbrott är fem år. Har ett förskingringsbrott icke blivit åtalat inom fem år från det den brottsliga gärningen blev begången, så förfaller allt straff för förskingringsbrottet. Om man nu tar den utformning av förutsättningen för straffskärpning, som Kungl. Maj:t föreslagit, så innebär detta, att preskriptionstiden för förskingringsbrott utsträcker från nuvarande fem år upp till tio år, och detta kommer att gälla icke blott för de förskingringsbrott, som äro begångna under synnerligen försvårande omständigheter, utan det kommer över huvud att gälla för varje förskingringsbrott, huru obetydligt detta i och för sig än är.

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet har ju beaktat denna

Ang. ändring i vissa delar av strafflagen m. m. (Forts.)

omständighet i propositionen och framhållit, att ur teoretisk synpunkt är detta icke tillfredsställande. Men herr statsrådet har också sagt, att ur praktisk synpunkt torde detta icke betyda så förfärligt mycket. Jag kan i det avseendet icke dela herr statsrådets uppfattning om betydelsen av en utsträckning av preskriptionstiden. Om man har sett bara ett eller ett par fall, där ett mycket obetydligt förskingringsbrott har hållits så att säga flytande under en mycket lång tid och vederbörande målsägare har använt straffhotet för att försöka tilltvinga sig ekonomisk fördel, i regel givetvis återbetalning av det förskingrade, då blir man icke benägen att medverka till en lagstiftning, som gör det möjligt för målsägaren att i sådana fall hålla straffhotet öppet under ännu längre tid, dubbelt så lång som för närvarande. Ej sällan gäller en förskingring gods, som är inköpt på avbetalning — det kan gälla fullkomligt obetydliga saker, ett klädesplagg, ett musikinstrument eller vad som helst. Om Kungl. Maj:ts förslag bifalles, skulle alltså den firma, som sålt godset på avbetalning, under tio år kunna hålla öppen frågan om straff för det brott, som begåtts, genom att köparen gått och pantsatt en sak, som han köpt på avbetalning. Firman skulle under så lång tid kunna använda detta straffhot såsom press på köparen för att denne med ansträngande av sina yttersta krafter skulle betala vad han förskingrat.

Det är i och för sig givetvis icke något ont i att man vill ha betalt av den, som förskingrat. Men det ligger, enligt min mening, något ganska stötande i att man skall kunna använda strafflagen såsom indrivningsmedel under så lång tid, som det nu är fråga om, alltså upp till tio år. Det är över huvud något mycket otillfredsställande i att man under en gemensam preskriptionstid plockar in mycket allvarliga och mycket obetydliga saker, av vilka de senare faktiskt kunna stå nära förseelsens gräns, såsom en förskingring av det mest obetydliga belopp eller gods till mycket ringa värde. Det är den konsekvens av Kungl. Maj:ts förslag, som jag anser vara mest stötande, och som jag tycker är av den allvarliga art, att man verkligen bör betänka, om man icke kan undvika en så tråkig konsekvens av den i och för sig önskvärda skärpningen av förskingringsstraffet.

Vi reservanter ha därför undersökt, huruvida man icke skulle kunna gå en annan väg och nå samma eller kanske t. o. m. större effektivitet, än vad fallet bleve enligt Kungl. Maj:ts förslag, utan att man samtidigt skulle få dessa tråkiga följder av den föreslagna höjningen av straffet för förskingring. Vi ha då kommit till det resultatet — och det är icke något som vi själva hittat på, utan det är, delvis åtminstone, föreslaget av de sakkunniga, som ha förberett detta arbete inom justitiedepartementet — att man skulle kunna stadga, att förhöjt straff för förskingring skulle inträda, om vederbörande har fått godset eller penningarna på grund av sin tjänst eller sitt yrke och han så har förskingrat vad som blivit honom anförtrott. Därigenom skulle man vinna, att man får en skärpning i förskingringsstraffet i alla de fall, då man verkligen vill ha en skärpning genomförd och då det allmänna rättsmedvetandet med mycket stort berättigande kräver en höjning av straffet. Man skulle härigenom träffa advokater, som förskingrade sina klienters medel, bankdirektörer och bankkassörer, som tillgripit kassan o. dyl., alltså de fall, där allmänna opinionen reagerar mot att det för närvarande dömes ut för låga straff och där straffskärpning är nödvändig. Och vi skulle också med en sådan utformning av förskingringsstraffet vinna, att vi få en skärpning utan att preskriptionstiden kommer att utsträckas för de mera obetydliga förskingringsbrotten, givetvis i den mån vederbörande icke har förskingrat gods som han fått i sin tjänst eller på grund av sitt yrke. För alla dessa vanliga förskingringar vid avbetalningsköp skulle det således icke bli någon ändring i nuva-

Ang. ändring i vissa delar av strafflagen m. m. (Forts.)

rande preskriptionsbestämmelser, vilket jag anser skulle vara mycket lyckligt.

Nu kan man ju emot det förslag, som reservanterna framlagt, säga det, att det träffar icke alla de fall av förskingring som man vill träffa — en förmyndare, som icke på grund av tjänst eller yrke tagit emot förmyndarmedel, skulle, om han förskingrar stora belopp, enligt reservanternas förslag icke kunna drabbas av högre straff än straffarbete i två år, och det kan tänkas vissa andra fall, då en storförskingrare icke skulle drabbas av den straffskärpning som nu är föreslagen. Men nackdelarna härav äro enligt min mening betydligt mindre än de nackdelar som äro förknippade med Kungl. Maj:ts förslag, och man behöver icke vara så rädd i fråga om dessa förmyndare och vilka det nu kan vara, som skulle komma utanför straffskärpningen enligt reservanternas förslag. Då det gäller dessa personer, är det nämligen i de flesta fall icke fråga om en enkel och ren förskingring, utan det kommer ofta till förfalskning eller något bedrägerimoment, och då ha vi andra straffskalor som vi kunna tillämpa och som ge tillräcklig skärpa i straffet.

Jag tror för min del, att de fördelar som skulle vara att vinna genom ett antagande av reservanternas förslag äro så stora, att de skulle överväga de eventuella nackdelar, som kunna vara förenade därmed. Jag vill därför, herr talman, be att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **Westman**: Herr talman! Mina damer och herrar! Jag ber att till en början få uttrycka min tacksamhet mot första lagutskottet, som har intagit en så välvillig hållning emot Kungl. Maj:ts förslag. Utskottets majoritet har ju till alla delar tillstyrkt propositionen, och den avvikande mening som uppstått inom utskottet och för vilken den föregående ärade talaren gjort sig till tolk, gäller endast ett par mindre detaljer.

Jag skall nu be att med några ord få framhålla, varför Kungl. Maj:t icke har följt den linje som är föreslagen i reservationen. Denna linje är icke alls någon nyhet, utan den framfördes av de sakkunniga och har varit föremål för diskussion från olika myndigheters sida, men har ansetts medföra större olägenheter än fördelar.

När den ärade talaren började med att uttala teoretiska tvivelsmål om lämpligheten av den straffhöjning till fyra år, som är införd i propositionen, så förstod jag icke riktigt den distinktion som talaren ansåg sig kunna göra emellan propositionens ståndpunkt därvidlag och reservationens, ty i båda fallen ha vi de fyra åren och i båda fallen kommer således den jämförelse att finna plats, som den ärade talaren gjorde mellan straff för stöld och för förskingring under försvårande omständigheter. Den ärade talaren yttrade för resten själv under fortgången av sitt anförande, att detta straff på fyra år var, som den ärade talaren sade, »i och för sig önskvärt». Emellertid kritiserade den ärade talaren den linje, som Kungl. Maj:t har följt, men när den ärade talaren som skäl här-till anförde, att denna metod att höja straffmaximum i allmänhet är föga effektiv, riktade den ärade talaren sin kritik icke bara emot den metod som kommer i tillämpning i detta speciella fall utan mot en metod, som är allmän och som förekommer överallt i vår straffrätt, när vi vilja ha till stånd straffskärpning. Jag är också övertygad om att erfarenheten från domstolarna icke ger honom rätt, när han ville göra gällande, att den för att åstadkomma en straffskärpning vore så gott som verkningslös.

Vidare framhölls ju mycket kraftigt, att det starkaste skälet emot Kungl. Maj:ts förslag är att genom detta förslag skulle preskriptionstiden för dessa förskingringsbrott höjas från fem år till tio år. Dessa brott skulle då komma

Ang. ändring i vissa delar av strafflagen m. m. (Forts.)

i samma ställning som bedrägeribrotten. För dem gäller också en preskriptionstid på tio år. Jag har nu hört efter bland specialister, om det någonsin hänt att ett bedrägeribrott blivit åtalat efter fem år, och då har jag fått det svaret, att sådant icke förekommit — ingen har kunnat säga, att något sådant hänt. Jag hörde mycket noga efter, ifall den ärade talaren skulle i sitt anförande säga, att sådana åtal skett efter fem år, men det gjorde icke den ärade talaren, utan han talade endast om att det vore tråkigt om åtal skedde efter någon längre tids förlopp. Och det kan ju envar tänka sig, att när en person köpt en mindre sak på avbetalning, som han förskingrar, är det naturligtvis praktiskt taget uteslutet att sedermera åtala honom, sedan fem år gått. Därför ha alla fackmän som jag talat med förklarat, att ehuru ur teoretisk synpunkt det icke är så vackert, att preskriptionstiden enligt propositionen ökas från fem till tio år, har det ur praktisk synpunkt så gott som ingen betydelse. För övrigt befinna vi oss i det läget, att vi icke nu kunna ge oss in på en verkligt grundlig omprövning av dessa paragrafer i strafflagen. Vi ha endast sysslat med en förhöjning av strafflatituden. Denna anmärkning om preskriptionstidens förlängning kan naturligtvis undanröjas vid en blivande översyn av straffrätten på så sätt, att man då, som den ärade talaren antydde, i samband med ändring av brottsbeskrivningarna o. s. v. också ändrar preskriptionstiden. Det var emellertid omöjligt att göra det i detta sammanhang, och därav kommer nu denna olägenhet. Vad särskilt beträffar det förhållandet att det så ofta händer, att personer som ha köpt saker på avbetalning förskingra godset, vill jag bara säga, att man ju redan genomfört en reform för att förebygga åtal i dessa fall, som ju ofta äro upprörande med hänsyn till den ringa brottsliga avsikt som ligger bakom förskingringen — ofta är det okunnighet, som legat bakom den. Jag har för övrigt nu vidtagit det steget, att jag tillkallat en sakkunnig inom departementet för att ytterligare studera, huruvida man icke kunde genom en reform i sak av lagen om avbetalningsköp undanröja de olyckliga följderna för fattigt folk av den nuvarande lagstiftningen.

I den föredragna punkten ha reservanterna velat gå en annan väg än propositionens. De ha icke som Kungl. Maj:t gjort velat höja straffmaximum till fyra år för de brott som begås under försvärande omständigheter, utan de ha sagt, att man skall höja straffmaximum till fyra år i det fallet, att någon på grund av yrke eller tjänst fått sig gods anförtrött och sedan förskingrat det samma. Det förslaget lider av två olägenheter. För det första kvalificeras genom reservanternas förslag sådana brott som icke förtjäna att behandlas så hårt. Nådevägen kommer det ofta upp till Kungl. Maj:t framställningar avseende brott, som ha begåtts under sådana omständigheter, att en fattig karl varit arbetslös och icke vetat, vad han skulle leva på. Han träder i förbindelse med en firma, blir agent för firman och får sig då anförtrött gods, som han skall ha med sig för att visa. Det går emellertid så, att han icke kan få något sålt, han håller på att svälta ihjäl, och så förskingrar han godset. Det kan icke anses vara ett brott av den art, att det bör betraktas som kvalificerat. Å andra sidan får man ju under reservanternas brottsbeskrivning icke med en hel del mycket svåra fall, t. ex. det som den ärade talaren själv nämnde, att en förmyndare förskingrar myndlings medel. Han anses av reservanterna icke begå något kvalificerat brott. Jag hade för resten för någon tid sedan i nådevägen att behandla ett annat fall, som jag tyckte var upprörande, men som skulle falla utanför. Det var en gammal man, som var åderförkalkad, han hade en liten förmögenhet som han skulle leva av på gamla dagar. Så lyckades en ung man, som gjort sig bekant med hans hushållerska, komma in i huset och vinna hans förtroende och fick hand om hans förmögenhet. Det var icke alls på grund av yrke eller tjänst, som han fick godset sig anförtrött. Emellertid

Ang. ändring i vissa delar av strafflagen m. m. (Forts.)

förskingrade han förmögenheten. Det tycker jag för min del var ett ganska upprörande fall. Vi kunna utgå från ett annat fall, som väckt rätt mycket uppseende. Om en stärbhusnotarie, som på grund av den aktade ställning han intar vinner allmänt förtroende och får enskilda uppdrag att förvalta gods och penningar, gör sig skyldig till förskingring, så faller hans brott utanför denna stränga kategori, som reservanterna ha dragit upp i sitt förslag.

Jag för min del tror, att det är bättre att lämna åt domstolarna att bedöma, vilka fall som ägt rum under försvärande omständigheter och därvidlag, då sådana fall föreligga, skärpa straffet upp till fyra år, som Kungl. Maj:t föreslagit.

Den ärade talaren har tagit sin idé från de sakkunniga, och jag kan nämna, att de sakkunniga, som jag talat med, nu förklara att Kungl. Maj:ts förslag i deras mening är bättre än deras eget, och att om de hade kunnat hoppas, att riksdagen skulle kunnat gå med på en så modern ståndpunkt som Kungl. Maj:t intar, så hade de icke tvekat att ställa sig på den ståndpunkten. Jag vill tillägga, att tekniskt sett kan man vid en blivande reform inom straffrätten icke tänka sig, att en sådan lagbestämmelse, som reservanterna föreslagit, skulle komma att ingå i den reformerade straffrätten, därför att den kommer icke att passa där. Även i detta avseende kan jag stödja mig på de sakkunnigas mening. Jag vågar tro, att kammaren icke skall finna, att den kommit in på en vilse väg, om kammaren följer samma väg som första kammaren har gjort och bifaller Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Bergquist: Herr talman! Jag skall bara be att få säga ett par ord i anledning av vad herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet har anfört här. Herr statsrådet ansåg, att jag i mitt förra anförande hade yttrat mig ganska ologiskt, då jag dragit upp denna jämförelse mellan straff för stöld och för förskingring. Ja, jag kritiserade Kungl. Maj:ts förslag med det påståendet, att enligt nuvarande lagstiftning kan det även vid försvärande omständigheter icke bli mer än två års straffarbete för stöld, men enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle det vid försvärande omständigheter vid förskingring kunna bli straffarbete upp till fyra år. Nu menar jag, att den kritik, som jag alltså riktat mot Kungl. Maj:ts förslag, icke kan gälla reservanternas förslag, och jag anser det icke vara något ologiskt däri, ty reservanterna ha konstruerat ett självständigt förskingringsbrott, nämligen förskingring av medel, som man fått sig anförtrödda på grund av yrke eller tjänst, ett brott som står nära den vanliga ämbetsmannaförskingringen. Därför är det icke i och för sig något ologiskt att påstå, att det blir en skillnad mellan Kungl. Maj:ts förslag och reservanternas förslag i detta avseende.

Vidare framhöll herr statsrådet, att den kritik, som jag riktat mot värdet av att införa försvärande omständigheter överhuvud, skulle drabba så många andra strafflagsbestämmelser än denna, och det är alldeles riktigt. Men jag anser ändock icke, att den vägen i och för sig är så lycklig. Men huvudinvändningen gällde ju frågan om preskriptionstiden, och där framhöll herr statsrådet, liksom i propositionen, att denna fråga om förlängning av preskriptionstiden är enbart av teoretiskt intresse och saknar praktisk betydelse, och herr statsrådet framhöll, att herr statsrådet hade frågat åtskilliga experter, som uppgivit, att de icke varit med om bedrägeribrottsätal senare än fem år efter det brottet begåtts. Om herr statsrådet frågat mig om den saken, skulle jag kunnat lämna exempel härpå från min egen domstol, icke bara ett utan ett par tre fall, då jag dömt i mål om bedrägeribrott, begånget för flera år tillbaka än fem år, och det saknas icke heller exempel från högsta domstolen på dylika fall. Denna sak har alltså sin betydelse, och jag tror icke, att man skall

Ang. ändring i vissa delar av strafflagen m. m. (Forts.)
bagatellisera alltför mycket denna invändning om en utsträckning av preskriptionstiden, ty den har en verkligt praktisk betydelse.

Det var ju mycket glädjande, och jag anoterade det med största tacksamhet, att herr statsrådet tänker ytterligare utreda frågan om dessa avbetalningsköp. Det är icke bra som det är, och kunna vi få en ändring till stånd, kanske mycket skulle vara vunnet.

Herr statsrådet framhöll vidare beträffande reservanternas förslag, att det var två stora olägenheter, som skulle följa därav. Den ena var den, att man skulle få in under den skärpta straffskalan åtskilliga fall, som man icke ville ha in därunder. Herr statsrådet anförde som exempel en provisionsresande som reser omkring och tager upp order. Det går dåligt för honom och så förskingrar han för att skaffa sig medel. Reservanternas förslag skiljer sig från de sakkunnigas så till vida, att vi icke föreslå obligatorisk straffskärpning i sådana fall, utan enligt reservanternas förslag *må* straffet höjas till straffarbete i fyra år, vilket innebär, att domstolen har fullkomlig frihet. Domstolen kan taga hänsyn till olika omständigheter och behöver icke tillgripa den strängare straffskalan.

Vidare åberopade statsrådet som exempel en hel del fall, i vilka det icke varit fråga om gods eller pengar, som vederbörande innehåft på grund av tjänst eller yrke, och i vilka förskingringen dock ägt rum under sådana omständigheter, att det skulle varit mycket stötande, om man icke kunnat döma efter den strängare straffskalan. Beträffande stärbhusnotarien är det att märka, att förskingring skett från olika personer. Man kunde enligt gällande lagstiftning, liksom man skulle kunnat det enligt de sakkunnigas och reservanternas förslag, ådöma upp till två års straffarbete för varje brott och på det viset ernå erforderlig straffskärpning.

Beträffande den gamle mannen, som statsrådet talade om, föreföll det på beskrivningen, som om brottslingen kommit över pengar genom bedrägliga uppgifter. I sådana fall finns möjlighet att erhålla en fullt tillräcklig straffskärpning. Rör det sig icke om stora belopp, torde det för övrigt vara tillräckligt att ådöma två års straffarbete.

Slutligen kom statsrådet med det för mig mycket beklämmande argumentet, att de sakkunniga blivit så övertygade om förträffligheten av Kungl. Maj:ts förslag, att de gått ifrån sin egen uppfattning. Det var inte så trevligt att höra. De sakkunniga ha dock i sin utredning åberopat mycket starka skäl, varför de icke givit denna strafflagstiftning den utformning, som Kungl. Maj:t givit den i propositionen. Jag känner mig mera övertygad av de sakkunnigas motivering än av den motivering, som förekommer i propositionen. Om de sakkunniga blivit övertygade av Kungl. Maj:ts motivering, är det ju som sagt beklagligt, men jag kan icke finna, att detta i någon mån förringar styrkan av de argument, som de anförde i sitt betänkande.

Jag vidhåller mitt yrkande, herr talman.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **Westman**: Herr talman! Mina damer och herrar! Om en person blir dömd enligt reservanternas förslag till fyra års straffarbete, är det naturligtvis en ringa tröst för honom, om han får höra, att han blivit dömd, därför att reservanterna konstruerat hans brott som en särskild brottstyp, medan däremot enligt Kungl. Maj:ts förslag han skulle blivit dömd såsom för ett brott av den vanliga brottstypen fast under försvårade omständigheter. Den mindre lärde förbrytaren tror jag får svårt att tillägna sig den synpunkt, som av den siste ärade talaren framförts som en tröst för honom i hans svåra belägenhet. Jag skall icke gå igenom den ärade talarens argumentation punkt för punkt, ty, som kammarens

Ang. ändring i vissa delar av strafflagen m. m. (Forts.)

ledamöter hörde, kringgick han i stor utsträckning vad jag anförde. Jag erinrar blott om mitt exempel, då jag talade om den person, som genom sin bekantskap med den gamle mannens hushållerska vann den gamle mannens förtroende och såväl på honom som hushållerskan gjorde intryck av att vara en tillförlitlig person, som han kunde anförtro sina pengar. Däri behöver icke ligga något bedrägligt förfarande mot den gamle mannen. Det gjorde det icke heller i det fallet. Han blev icke dömd för bedrägeri utan för förskingring. Om vi hålla oss till den paragraf, som det nu är fråga om, och icke i denna vår diskussion draga in bedrägeriparagrafen, vilket är onödigt, så tror jag man kan säga, att reservanternas formulering icke träffar alldeles rätt.

Jag skall icke upptaga tiden med detaljkritik av reservanternas förslag. Det skulle kunna anföras mycket, som visar hur ytterligt svävande den gräns är, vilken uppdragits i 14 §, som sammanhänger med den nu föredragna 11 §. Gränsen mellan sysslomannaskap och tjänst eller yrke är naturligtvis ytterligt svårbestämd. Är ett uppdrag att vara kassör i en fackförening på 100 personer sysslomannaskap eller tjänst? En syssloman, som hade en tjänst och gjorde sig skyldig till bedrägeri, skulle enligt reservationen komma upp i den högre klassen. Men en syssloman, som på grund av sitt sysslomannaskap finge ännu ett sysslomannaskap, skulle, om han begick trolöshet, icke hemfalla under den strängare bestämmelsen. Det bleve en massa svårigheter, som jag icke skall upptaga kammarens tid med att här framlägga. Jag har under det övervägande, som ägt rum, varit rädd för att gå den väg, som reservanternas föreslagit.

Reservanterna ha icke upptagit de sakkunnigas förslag till alla delar, utan reservanterna ha endast tagit upp en del av de sakkunnigas förslag. På grund härav har naturligtvis de sakkunniga blivit mindre bundna, än de skulle blivit, ifall reservanterna tagit upp deras förslag oförändrat.

Herr Lundstedt: Herr talman! Jag ställer mig i denna fråga på herr Bergquists sida. Det är emellertid icke för att säga detta, som jag begärt ordet. Saken är den, att jag frapperades av ett uttalande av herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet, ett uttalande av den beskaffenhet, att jag först vägrade att tro mina egna örons vittnesbörd. Tveksam som jag var vände jag mig till en kamrat och fick av honom mitt eget intryck bekräftat. Kanske tager jag ändå miste, och i så fall får herr statsrådet ursäkta mig. Vi äro ju gamla kolleger från Uppsala, så jag hoppas, att han icke skall taga illa upp, för den händelse jag misshörde honom. Men hörde jag rätt, sade han, att det låg utanför hans erfarenhet, att en person för bedrägeribrott åtalats mer än fem år efter brottets begående. Om jag uppfattat statsrådet riktigt, måste jag säga, att jag finner det ganska egendomligt, att han kunnat förbise, att i det välbekanta Högbroforsmålet en person, som åtalats år 1932, blev dömd för bedrägliga handlingar, som han skulle begått bl. a. under åren 1923—1926, sålunda 9—6 år före tiden för åtalet. Jag drager mig icke för att begagna tillfället att här säga, att detta är så mycket mera remarkabelt, som straffet för dessa mer än fem år i tiden tillbaka liggande handlingar enligt den lag, som gällde den tid, när de skulle ha begåtts, preskriberades efter fem år. Lagen skärptes i preskriptionsavseende först, vill jag minnas, år 1926, och man brukar ju anse, att lagar, som straffrättsligt verka försvårande, icke ha retroaktiv verkan.

För såvitt jag icke misshörde statsrådet, har jag således haft en särskild anledning att stryka under vad jag nu anförde.

Ang. ändring i vissa delar av strafflagen m. m. (Forts.)

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **Westman**: Herr talman! Jag yttrade i mitt förra anförande, att jag frågat experter, om det förekomme, att bedrägeribrott åtalades efter fem år — herr **Lundstedt**: Det var i detta fall 10 år — och, alldeles som den ärade talaren sade, fått till svar, att sådant icke förekomme. De, som gävo mig detta svar, tänkte naturligtvis på handlingar av mindre räckvidd än dem, som den ärade talaren nämnde. I vanliga fall är det ju fråga om små bedrägeribrott och icke om förseelser av den art, att de fortsätta under så lång tid som beträffande de av herr **Lundstedt** åsyftade handlingarna var fallet. På den av herr **Lundstedt** framställda anmärkningen får jag således svara, att sådana fall, som herr **Lundstedt** åsyftade, icke lika lätt föllo mina utredningsmän i tankarna, som de föllo herr **Lundstedt** i tankarna. Vad som inträffat i Högbroforsmålet kan icke med fog åberopas som skäl mot att följa Kungl. Maj:ts förslag. Det finns således icke någon anledning tro, att den långa preskriptionstiden i något större antal fall skulle komma att medföra olägenheter för allmänheten.

Herr **Lundstedt**: Herr talman! Med anledning av herr statsrådets sista anförande vill jag endast konstatera, att man sålunda på nära nog högsta ort synes anse det självfallet, att det s. k. Högbroforsmålet står i undantagsklass ur *lagarnas* synpunkt.

Herr **Olsson** i Mellerud: Herr talman! Sedan herr statsrådet redogjort för de skäl, som ligga till grund för den kungl. propositionen, har jag, då samma skäl ligga till grund för utskottets ståndpunktstagande, ingen anledning att nu redogöra för utskottets skäl. Jag inskränker mig därför till att yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på godkännande av 22 kap. 11 § strafflagen enligt utskottets förslag, dels ock på bifall till den av herr **Löfgren** m. fl. beträffande 22 kap. 11 och 14 §§ strafflagen avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

*23 kap.**1 §.*

Godkändes.

3 §.

Enligt utskottets med Kungl. Maj:ts överensstämmande förslag skulle paragrafen lyda sålunda:

3 §.

Prövas gäldenär, som kommit i konkurstillstånd, hava visat uppenbar vårdslöshet mot sina borgenärer därigenom

1) att han till sitt hushåll eller sina personliga utgifter använt, eller på spel eller andra därmed jämförliga företag, där utgången berott av ren tillfällighet, eller genom vingleri i växelrörelse eller lättsinnigt ingångna ansvarsförbindelser förlorat belopp, som icke stått i skäligt förhållande till hans ställning eller tillgångar;

2) att han antingen inom de sista trettio dagarna förr än han sin egendom avträdde eller borgenärs ansökning därom honom kungjord blev, eller ock i fall,

Ang. ändring i vissa delar av strafflagen m. m. (Forts.)

då konkursen följt på offentlig ackordsförhandling utan konkurs såsom i 2 § under 1) sägs, inom de sista trettio dagarna före ingivandet av ansökningsen om inledande av ackordsförhandling eller därefter indragit penningar, borgat varor eller sålt egendom och ej kan nöjaktigt reda därför visa;

3) att han, där han idkat handel eller annan rörelse, varöver bok hållas bör, sådan bokföring icke ordentligen fullgjort;

4) att han, sedan han på sådant obestånd kommit, att han inse bort, det han ej kunde rätt för sig göra, genom försäljning av egendom till uppenbart underpris eller på annat sådant sätt berett sig penningtillgång, eller gynnat någon borgenär, till de övrigas förfång, med betalning, pant eller annan säkerhet för fordran, som ej förfallen varit eller varför viss förfallotid ej varit utsatt och krav ej heller hos gäldenären skett, eller, i uppenbar avsikt att fördröja utbrott av konkurs, sin rörelse fortsatt och därunder penningar eller varor upplånat;

dömes till fängelse eller, om omständigheterna äro synnerligen försvårande, till straffarbete i högst två år; i fall varom under 3) sägs må, där omständigheterna äro synnerligen mildrande, dömas till böter, dock ej under trettio dagsböter.

Samma lag — — — 4) sägs.

Ifråga om denna paragraf hade reservation avgivits av herrar *Löfgren, Otto Wangson, Bergquist, Lindqvist* och *Olsson* i Mellerud, vilka hemställt, att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förslag till ändrad lydelse av 23 kap. 3 § strafflagen ej kunnat i oförändrat skick av riksdagen antagas, måtte för sin del antaga följande lydelse av nämnda lagrum:

Prövas gäldenär, som kommit i konkurstillstånd, hava visat uppenbar vårdslöshet mot sina borgenärer därigenom

1) att han till sitt hushåll eller sina personliga utgifter använt, eller på spel eller andra därmed jämförliga företag, där utgången berott av ren tillfällighet, eller genom vingleri i växelrörelse eller lättsinnigt ingångna ansvarsförbindelser förlorat belopp, som icke stått i skäligt förhållande till hans ställning eller tillgångar;

2) att han antingen inom de sista trettio dagarna förr än han sin egendom avträdde eller borgenärs ansöknings därom honom kungjord blev, eller ock i fall, då konkursen följt på offentlig ackordsförhandling utan konkurs såsom i 2 § under 1) sägs, inom de sista trettio dagarna före ingivandet av ansökningsen om inledande av ackordsförhandling eller därefter indragit penningar, borgat varor eller sålt egendom och ej kan nöjaktigt reda därför visa;

3) att han, där han idkat handel eller annan rörelse, varöver bok hållas bör, sådan bokföring icke ordentligen fullgjort;

4) att han, sedan han på sådant obestånd kommit, att han inse bort, det han ej kunde rätt för sig göra, genom försäljning av egendom till uppenbart underpris eller på annat sådant sätt berett sig penningtillgång, eller gynnat någon borgenär, till de övrigas förfång, med betalning, pant eller annan säkerhet för fordran, som ej förfallen varit eller varför viss förfallotid ej varit utsatt och krav ej heller hos gäldenären skett, eller, i uppenbar avsikt att fördröja utbrott av konkurs, sin rörelse fortsatt och därunder penningar eller varor upplånat;

dömes till fängelse. Äro omständigheterna synnerligen försvårande, dömes till straffarbete i högst två år; äro de synnerligen mildrande, må dömas till böter, dock ej under trettio dagsböter.

Samma lag — — — 4) sägs.

Ang. ändring i vissa delar av strafflagen m. m. (Forts.)

Sedan paragrafen föredragits, yttrade:

Herr Bergquist: Herr talman! Beträffande 23 kapitlet 3 § strafflagen finns vid utskottets utlåtande fogad en reservation av fem av utskottets ledamöter. Denna paragraf handlar om brott, som bestå i s. k. vårdslöshet mot konkursborgenärer. I paragrafen uppräknas åtskilliga straffbara gärningar, som en konkursgäldenär kan göra sig skyldig till och för vilka han bör drabbas av straff. Enligt nu gällande strafflag utgör straffet för vårdslöshet mot konkursborgenärer fängelse och ingenting annat än fängelse. Straffet blir alltså fängelse från en månad upp till två år. Kungl. Maj:t har nu föreslagit en utvidgning i såväl skärpande som mildrande riktning. Kungl. Maj:t föreslår, att straffet, då omständigheterna äro synnerligen försvårande, skall kunna höjas till straffarbete i högst två år. För ett speciellt fall föreslår Kungl. Maj:t en sänkning av straffskalan, nämligen för vårdslös bokföring, beträffande vilket, när omständigheterna äro synnerligen mildrande, straffet skall kunna sättas till böter, dock att det aldrig får dömas till lägre straff än 30 dagsböter. Reservanterna ha ansett den av Kungl. Maj:t föreslagna skärpningen väl motiverad och tillika funnit den straffflindring, Kungl. Maj:t föreslagit, vara av värde, men reservanterna ha velat gå något längre än Kungl. Maj:t i fråga om straffflindringen och föreslagit böter, dock ej under 30 dagsböter, som allmänt minimum för straff för vårdslöshet mot borgenärer. Vi ha icke kunnat finna, att det föreligger tillräcklig anledning att bryta ut ett enda fall av vårdslöshet i konkurs och för detta fall bestämma straffet till böter, under det att straffet i alla andra fall av vårdslöshet skulle bli fängelse. Man kan inte komma ifrån, att brott, som bestå i vårdslöshet mot borgenärer, ofta äro synnerligen obetydliga. Det finns en hel del fall av sådana brott, fall av den mest olika karaktär. Gränsen mellan straffbar vårdslöshet i konkurs och en lättsinnig optimism, som icke kan anses straffbar, är ofta mycket svår att draga, trots att straff icke skall ådömas annat än då det föreligger s. k. »uppenbar» vårdslöshet. Om en person till sitt hushåll eller sina personliga utgifter använt eller genom lättsinnigt ingångna ansvarsförbindelser förlorat belopp, som icke stått i skäligt förhållande till hans ställning eller tillgångar, blir han ådömd straff. Gränsen mellan en straffbar vårdslöshet vid ingående av ansvarsförbindelser och en ursäktlig och icke straffbar optimism vid sådana förbindelsers ingående är ju fullständigt flytande. Det är i sista hand en omdömessak vad man skall anse straffbart. Sak samma gäller det fall, då en konkursgäldenär i uppenbar avsikt att fördröja utbrottet av konkursen fortsatt sin rörelse och därunder upplånat penningar eller varor. Han hoppas i det längsta, att, om han fortsätter litet till, så skall det gå bra. Det kan ofta nog vara ett mycket obetydligt brott. Enligt min mening finnas därför icke tillräckliga skäl att utesluta möjligheten att använda bötesstraff i andra fall av vårdslöshet än då det gäller vårdslös bokföring. Man har invänt, att det ur allmänpreventiv synpunkt skulle vara farligt att införa bötesstraff i dessa fall, men det kan icke ur allmänpreventiv synpunkt vara nämnvärt farligare att införa bötesstraff beträffande alla mera obetydliga brott av denna art än att införa bötesstraff för de vanligast förekommande. Det är alldeles särskilda omständigheter, som gjort, att man tyckt det vara otillfredsställande att göra fängelsestraff obligatoriskt för flertalet vårdslöshetsbrott. Straffbestämmelserna utnyttjas nämligen mycket ofta av konkursborgenärer för att tilltvinga sig större utdelning i konkursen än de eljest skulle få. Dessa brott äro allesammans angivelsebrott. De få icke åtalas av åklagare annat än efter angivelse av målsägaren. Det är icke ovanligt, att en målsägande ger in anmälan till polisen och använder denna an-

Ang. ändring i vissa delar av strafflagen m. m. (Forts.)

mälan som press på konkursgäldenären för att denne skall försöka samla ihop pengar och betala större utdelning till fordringsägarna än han eljest skulle kunna göra. Det är icke tillfredsställande, att man skall ha obligatoriskt frihetsstraff i alla dessa fall, så att en gäldenär kan veta, att, om han icke skrapar ihop pengar för att förnöja sina borgenärer, får han en månads fängelse eller mera. Jag tycker det finns lika starka skäl att införa bötesstraff beträffande andra lindriga fall av vårdslöshet som beträffande vårdslös bokföring.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **Westman**: Herr talman! Den paragraf som det nu är fråga om handlar om gäldenär, som kommit i konkurstillstånd och visat uppenbar vårdslöshet mot sina fordringsägare. Sålunda fordras här inte bara vårdslöshet, utan det skall också vara uppenbar vårdslöshet.

Nu är det klart, att man träffar på en mycket svag punkt i bötesstraffet, om man vill använda det mot en konkursgäldenär. Det talas i detta fall om, att han skall dömas till minst 30 dagsböter. Det blir naturligtvis i regel ett mycket lågt belopp, som kommer att läggas till grund för dagsboten, när det gäller en konkursgäldenär. Jag har dock för min del övervunnit de betänkligheter, som ligga nära till hands, i ett av de fall, som behandlas i denna paragraf, nämligen då fråga är om vårdslöshet i bokföring. Jag har haft före nådemål, då det varit fråga om personer, som för att kunna hjälpa arbetslösa inom sin ort satt i gång med träförädlingsföretag. Vederbörande har inte varit vidare kunnig i bokföring och inte haft tid att följa med den så noga, emedan han varit upptagen av det praktiska arbetet och därför inte observerat att man till exempel skall skriva under balansräkningen och inventarieförteckningen, och även på annat sätt har han slarvat med bokföringen. Det har med andra ord varit en vårdslös bokföring alltigenom. Det har emellertid vid studiet av dylika mål förefallit mig, som om det verkligen skulle finnas en hel del fall, då man kunde undvika att föra vederbörande till rätta genom fängelse, särskilt när han felat i bokföringen på grund därav att han inte haft nödigt biträde eller att han på grund av affärens ringa omsättning inte haft råd att kosta på sig en ordentlig bokföring.

Men en helt annan sak är om man skall utvidga tillämpningen av bötesstraff till alla de fall, som äro omtalade i denna paragraf. Här finnas ju fall som äro av mycket olika kvalitet ur straffrättslig synpunkt. Jag ber herrarna se på uppräknningen i utskottets betänkande av alla dessa fall. Det är ju här fråga om lättsinnigt ingångna ansvarsförbindelser, om någon till underpris säljer egendom som han äger, kort före konkursens början, om någon går och vidtar sådana där knep, som vi alla känna till från det praktiska livet, för att fordringsägarna skola få så litet som möjligt och vederbörande i stället skall kunna stoppa undan pengar för egen räkning. Det finns som vi veta många personer, som äro ganska skickliga i att ordna sin konkurs på det för dem själva fördelaktigaste sättet, när de inse det oundvikliga i situationen. Kunna de nu räkna med att de, därest omständigheterna förefalla vara förmildrande, skola komma undan med böter, är det givet att de inte känna sig så avskräckta från en hel del transaktioner. Jag är emellertid övertygad om, att därest allmänheten skulle bli i tillfälle att iakttaga en hel del sådana fall, då endast böter blivit ådömda, komme den att bli ganska upprörd. Allmänhetens känslor skulle säkerligen inte heller mildras till följd av tillämpningen av den lag om böters förvandling, som nyligen blivit antagen. Det är väl mycket sannolikt att, om en konkursgäldenär på grund av förmildrande omständigheter blir dömd till dagsböter,

Ang. ändring i vissa delar av strafflagen m. m. (Forts.)

som han inte kan betala, detta inte kan anses bero på tredska, och det inte heller föreligger någon anledning antaga, att inte vederbörande skall låta föra sig till rätta. Det hela resulterar i så fall i att han enligt den nya lagen om bötesförvandling får en villkorlig dom och kommer ifrån saken på det sättet.

Jag undrar, om det inte är att öppna dörrarna på något för vid gavel, i fall man i fråga om denna paragraf följer reservanternas förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på godkännande av förevarande paragraf enligt utskottets förslag, dels ock på godkännande av paragrafen enligt den lydelse, som föreslagits i den av herr Löfgren m. fl. beträffande detta lagrum avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och godkändes paragrafen i den av utskottet föreslagna lydelsen.

25 kap. 12 §, slutstadgande, ingress och rubrik.

Godkändes.

Utskottets övriga under punkten A) framlagda lagförslag.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten A) förklarades vara besvarad genom kammarens beslut i fråga om lagförslagen.

Punkten B).

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten C) föredrogs; och yttrade därvid

Herr **Wallén**: Herr talman! Det är mig ett särskilt nöje att konstatera, att utskottet så välvilligt behandlat herr Hages och min egen motion. Jag vill därför bara uttala den önskan, att tillämplighetsområdet för lagen om kreditocker så snart som möjligt måtte utvidgas, och att utredningen härav måtte påskyndas så mycket som möjligt.

Det är utan tveivel så att de största skurkar, som för närvarande undgå straff här i Sverige, äro just dessa ockrare. Det är en samling människor, som vi alla ana, men som inte ha fått komma till synes i domstolsprotokoll. Med nuvarande lagstiftningsbestämmelser är det nämligen nästan omöjligt att få dem fast. Det är en samhällsgrupp, som till stor del rekryteras från de socialt sett relativt högt ställda. Jag kan med utdrag ur en offentlig handling antydningssvis nämna några stycken. Tittar man efter vilka det är som sitta i styrelsen för sådana här företag, finner man, att det inte är bara vanliga dödliga personer utan personer, vilka som sagt tillhöra samhällets högre klasser, folk, som, då de inte vistas på sina kontor, hålla till på kapplöpningsfälten och lyxrestaurangerna. Till följd av nuvarande lagbestämmelser ha de inte blivit tillräckligt brännmärkta. Jag tror emellertid, att det är ett allmänt socialt intresse att de klämmas åt och klämmas åt ordentligt. Straffet för dem kan inte bli för strängt. Det är varken på grund av arbetslöshet eller nöd som de driva sitt hantverk utan endast för slem vinning. Allmänna opinionen är upprörd och skulle nog fordra spöstraff, om den finge sin vilja igenom. Då detta straff emellertid är avskaffat, får man hoppas, att de dock klippas till så mycket som möjligt.

För att i någon mån visa att en straffskärpning är av behovet påkallad, kan jag icke underlåta att hänvisa till en skrivelse som finns i kungl. finansdepar-

Ang. ändring i vissa delar av strafflagen m. m. (Forts.)

tementet och varav jag här har en avskrift. I denna skrivelse finner man — jag skall inte dra alla fallen — att en mycket ansedd tjänsteman, som behövde låna litet pengar, vände sig till olika kassor i Stockholm. Han hade lyckats att som utställare och endossenter på sitt papper få personer, som hade en genomsnittlig årsinkomst på 30,000 kronor, och som alltså enligt sunt förnuft borde vara goda nog. Han hade inga bankförbindelser utan gick efter tidningsannonser och telefonkatalogen till sådana här kassor. Jag skall som sagt inte dra alla fallen utan endast några stycken. Jag skall då börja med den hyggligaste firman, som jag kan kalla bankfirman A. & Co. — de kalla sig nämligen bankirer de här herrarna, för det låter så bra — Skeppargatan 26. Mannen lämnade således in en växel på 225 kronor med dessa goda namn. Ränta plus provision och den bokföringsavgift som lades på, belöpte sig endast till 18.67 procent. Detta var den hyggligaste i raden. Den nästa var en förening, en lånekassa, Karlbergsvägen 14. Där blev det strax litet dyrare, för där gick diskontot till 36.44 procent. Tar jag så det tredje fallet, gällde det en större kreditkassa, Stora Nygatan 19 — namnet finns i de offentliga handlingarna, men här fick han inte sitt papper diskonterat. Han vände sig då till en annan bankfirma, Drottninggatan 10, där räntan blev 37.56 procent. Han fortsatte sin vandring och kom till en diskontoförening, Vasagatan 44. Där nåddes toppen 47.1 procent. Jag skall inte fortsätta min uppräknings; alla intresserade kunna ta del av dessa uppgifter i handlingarna antingen i finansdepartementet eller hos mig själv. Jag har emellertid, herr talman, inte kunnat underlåta att antyda såväl firmornas namn som adresser och jag hoppas, att detta skall lända dem till varning, och att utredningen även skall finna, att det föreligger ett verkligt fog för dessa motioner, i vilka vi begärt utredning om ett kraftigt verkande straff för dem som bedriva sådan här kreditverksamhet.

Det är emellertid inte bara denna kategori, som lånar ut pengar mot dryga räntor, utan vi ha också några som kalla sig förmedlare. Jag har ett exempel på en sådan »direktör», som vederbörande älska att kalla sig. Jag har själv varit uppe på hans kontor för att titta på klientelet, och jag fann, att kontoret var lika flitigt besökt som en berömd läkares mottagningsrum. Varenda en som kom in hade först att skriva under en ansökan och att erlägga en viss summa i förskott. Alla som, efter att besökt »direktören» för erhållande av svar, gingo därifrån fingr emellertid i allmänhet det svaret, att namnen inte dögo. Men pengarna dögo, herr talman. Dem fick »direktören» behålla, och på det var det inte något straff. Jag menar, herr talman, att detta kan för många synas vara en obetydlig och landsorten ovidkommande fråga. I de stora städerna rör det sig emellertid om en ganska betydande grupp, framförallt då av tjänstemän, som inte ha något bankkonto, och som därför äro hänvisade till dessa ockrare.

Jag har, herr talman, intet yrkande, utan jag har med det anförda endast velat vända mig till justitieministern med en vördsam anhållan, att utredningen måtte forceras, och att man måste försöka i lagen skriva in de allra strängaste straffbestämmelser för detta slag av brott, som mer än andra förtjäna strängt straff.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 3.

Härpå föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 46, i anledning av väckta motioner angående ändring i strafflagens bestämmelser om sabbatsbrott.

Första lagutskottet hade till behandling förehåft följande inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen motionen i första kamma-

Ang. ändring i strafflagens bestämmelser om sabbatsbrott.

Ang. ändring i strafflagens bestämmelser om sabbatsbrott. (Forts.)
ren nr 8 av herrar *Otto R. Wangson* och *Lindström* samt motionen i andra kammaren nr 32 av fru *Nordgren m. fl.*

I motionerna hade hemställts, i den förra motionen, att riksdagen för sin del ville besluta, att 7 kap. 3 § strafflagen skulle upphöra att gälla, och i den senare motionen, att riksdagen ville besluta skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan, att utredning måtte företagas i syfte att åstadkomma sådan ändring av stadgandena i 7 kap. 3 och 4 §§ strafflagen att de bringades i överensstämmelse med nutida rättsuppfattning.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning angående en revision av stadgandena i 7 kap. 3 och 4 §§ strafflagen och vad därmed kunde äga samband samt för riksdagen framlägga det förslag vartill utredningen kunde föranleda.

I en vid utlåtandet fogad reservation hade herr *Larsson* i Hede hemställt, att ifrågavarande motioner I: 8 och II: 32 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Larsson** i Hede: Herr talman! Då jag står som reservant i denna fråga, skall jag be att i korthet få framföra några av mina synpunkter på detta spörsmål.

Motionärerna i första kammaren ha i sin motion framhållit, att det som närmast givit dem anledning att motionera har varit den omständigheten, att en häradsrätt i Halland ådömt några personer 5 kronors böter vardera, därför att de på sabbaten utfört diverse arbeten på sina så kallade sommarstugor. Dessa domar ha emellertid sedermera upphävts av hovrätten, i den mån de ha överklagats. Efter dessa friande utslag i hovrätten ha ju således motionärernas närmast åberopade skäl borteliminerats. Medan motionärerna på grund av de i underrätten fällda domarna kommit till den uppfattningen, att ifrågavarande lagparagraf bör upphöra att gälla, har jag för min del på grund av hovrättens friande utslag kommit att dra en annan slutsats, den nämligen att lagstadgandet i fråga bör tolkas och tillämpas så, att det kommer att respekteras mera än vad fallet är, då detta skulle bidra till att skydda sabbatsvilan. Det måste verka både stötande och störande inom ett samhälle, som har, åtminstone till stor del, respekten kvar för lagen om sabbatsvila, när det från en annan ort kommer personer, som kanske inte hysa den ringaste aktning vare sig för denna lagbestämmelse eller för söndagsvilan som sådan utan utföra störande och bullersamt arbete i nästan lika stor utsträckning som om det varit en vanlig söckendag. Jag tror, att särskilt den som bor på landet, oavsett vilken känsla han i övrigt har för de religiösa spörsmålen, inte kan annat än reagera emot sådant här söndagsarbete. Jag håller också före, att åtskilligt arbete, som nu utföres på helgdag, inte med nödvändighet måste utföras en sådan dag. Jag tror för min del, att orsaken till att så sker, är att finna i den av motionärerna erkända, på många håll försvagade eller bristande respekten för den religiösa uppfattningen om sabbatsvilan. Jag kan inte dela motionärernas åsikt att man för en sådan bristande respekts skull skall skjuta åt sidan den religiösa åskådningen och upphäva det lagskydd, som för närvarande finns. Låt vara att lagen måhända inte till fullo respekteras på vissa håll och inom vissa kretsar, så torde den dock i viss utsträckning verka återhållande, och den har säkerligen allt forfarande en uppgift att fylla.

Jag är fullt ense med motionärerna när de säga, att kravet på söndagsvila

Ang. ändring i strafflagens bestämmelser om sabbatsbrott. (Forts.)
inte bara är ett religiöst krav för stora delar av vårt folk, som så långt möjligt är bör respekteras. Det är här fråga om ett socialt behov, som inte ostraffat kan negligeras. Jag håller emellertid före, att om dessa krav och dessa behov i verkligheten skola kunna respekteras, så bör det också finnas ett straffstadgande, som bör tillämpas vid överträdelser av lagen. Jag förstår ganska väl, att denna fråga kan ses från olika synpunkter inom skilda delar av vårt folk. Men det förhållandet att många i likhet med motionärerna anse att lagstadgandets religiösa sida är föräldrad bör väl ändå inte tillmätas så stor betydelse, att den del av vårt folk, som allt fortfarande håller på sabbatens helgd, måste finna sig i att få sina religiösa känslor kränkta genom ett grovt störande av sabbatsvilan. Jag är övertygad om, att stora delar av vårt folk, kanske inte minst i den landsända jag närmast representerar, äro av den bestämda uppfattningen, att det lagstadgade skyddet för söndagsvilan bör upprätthållas i hela sin omfattning. Utskottet, som i stort sett delar motionärernas uppfattning beträffande karaktären av detta lagstadgande och syftet med detsamma, säger, att stadgandet närmast torde böra behandlas bland fridsbrotten. Ett överflyttande ifrån religionsbrotten innebär enligt mitt förmenande, att tyngdpunkten kommer att läggas på det sociala området. Jag för min del befarar emellertid, att den religiösa synpunkten då kommer i andra hand, och att den löper fara att bli utsuddad. Med den uppfattning, som jag har om det religiösa spörsmålet i frågan, har jag inte kunnat ansluta mig till utskottets hemställan om utredning på de grunder, som utskottet i sin motivering antytt. Då en allmän revision av strafflagen pågår, varvid även religionsbrotten, antar jag, komma att bli föremål för behandling, kan jag inte finna, att något trängande skäl nu föreligger för en lagändring i det förevarande avseendet. Jag anser för min del lämpligast, att de ifrågavarande paragraferna behandlas i samband med en justering av sjunde kapitlet strafflagen.

Jag tillåter mig därför, herr talman, att yrka avslag såväl å utskottets hemställan som å motionerna och bifall till den av mig avgivna reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Johansson* i Krogstorp, *Petersson* i Lerbäcksbyn, *Hansson* i Hönö, *Olsson* i Staxäng, *Gustafson* i Kasenberg, *Persson* i Grytterud, *Nolin*, *Johanson* i Huskvarna, *Andersson* i Lindome och *Magnusson* i Tumhult.

Herr Sundberg: Herr förste vice talman! Den föregående talaren, som är ensam reservant, anför i sin reservation att ifrågavarande stadganden i de lagparagrafer, varom här är fråga, ha sin grund i religiös åskådning och sed, som alltså äga djupa rötter hos Sveriges folk.

Jag hyser stor respekt för den religiösa åskådningen och vill ingalunda förneka att den har djupa rötter hos Sveriges folk. Men, herr talman, när man använder sig av liknelsen om rötter må man betänka, att sådana finnas av olika slag. En hel del rötter äro synnerligen smidiga och fina, en hel del andra äro grövre, och framför allt äro en hel del rötter kolossalt vresiga. I fråga om de religiösa åskådningarna har ju västkusten en riksbekant särprägel, och detta gör att jag finner anledning säga att om dessa rötter där nere äro djupare än annorstädes i landet, så äro de också mycket vresigare.

Jag har i likhet med motionärerna i första kammaren haft möjlighet att av de tilltalades rättegångsbiträde få en viss redogörelse för denna fråga. Jag har likaså haft tillfälle tala med en hel del personer där nere i Åsa, som äro ägare till småstugor, och dessa människor ha också beskrivit hur det egentligen gått till när de som föranstaltat om dessa åtal blivit störda. Motionärerna i första kammaren tala också om detta och säga, att det framgår »att

Ang. ändring i strafflagens bestämmelser om sabbatsbrott. (Forts.)
allmänne åklagaren icke anställt åtal mot alla, som vid anställda razzior be-
trätts med sin brottsliga verksamhet, utan synes ha låtit nåd gå före rätt
i flera fall. Domfällande i mål av denna beskaffenhet är sålunda beroende
av i första hand ett angiveri, som lyckligtvis torde vara tämligen säll-
synt.»

Där nere i Åsa har det omtalats för mig av redbara och ärliga människor,
vilkas ord man har all anledning sätta tro till, hur det gått till när en del
personer kunnat bli störda. I motionen säges att det företagits razzior, och
det är verkligen på det sättet att vissa personer — för att överhuvud taget
kunna bli störda — måst sända ut spaningspatruller i omgivningarna som
överrumplat vederbörande stugägare för att komma i tillfälle att angiva dem.
Det har sagts mig, vilket också säges i motionen, att sådana patruller, som
inte kunnat upptäcka att något arbete försiggått utombus, helt enkelt gått
fram och öppnat dörren och stigit in. Man har inte ens använt den sed-
vanliga artigheten att knacka på dörren, då man misstänkt att något skulle
hinna plockas undan. Det har t. o. m. förekommit fall då stugägare, som
i avsides liggande stugor, belägna långt från allfarväg, målat sina fönster-
bågar i skydd av buskar och träd, överraskats av en sådan patrull och an-
givits. Som alla veta kan ett målningsarbete ingalunda vara bullrande eller
störande.

Det är ju mindre vackra tillvägagångssätt som använts, och jag har velat
begagna tillfället att relatera, hur sådant där åtminstone i några fall kunnat
försiggå, enligt trovärdiga personer. Metoden tyder inte på någon vidare
from och kärleksfull känsla. När man enligt min åsikt i stället borde i stilla
frid ha suttit hemma och hållit sabbaten i helgd, har man givit sig ut på
sådana många gånger ganska ansträngande patrullfärder för att kunna bli
i tillfälle att finna sin känsla störd och irriterad.

I fråga om religiositetens rötter visa sig ju nyanserna synnerligen väl, om
man studerar det religiösa livets växlingar över hela riket. Detta aktuella
fall ledde till en enquête i en tidning, som talade med vissa prästmän. Kyrko-
herden nere i Åsa gör följande uttalande i tidningen: »Vi hålla oss här till
Guds ord. Det står inte mellan klockan 11 och 1, utan sabbatsdagen.» Och
han fortsätter: »Vi vilja ha sabbatsfrid. Om de inte ha annan tid, får det
vara med bygget.» Han vill således säga att om en arbetare eller tjänste-
man eller vem det vara må har möjlighet att skaffa sig en liten stuga, där
hustru och barn kunna få tillfälle till sommarvistelse i lugn och ro men inte
själv kan klarera förekommande arbeten på annat sätt än genom att i viss
mån ta söndagar och helgdagar till hjälp, då skall han låta bli detta och låta
hustru och barn stanna kvar i storstaden.

En annan prästman som inte är tjänstgörande nere på västkusten utan här
uppe i Stockholm, alltså i en trakt av landet, där dessa rötter ha en något
annan nyans än på västkusten, säger i samma tidningsintervju — det är kom-
minister Krook —: »Det är välbefogat att söka skapa helg och söndagsvila
i vår rastlösa tid, och det är förstäeligt om schartauanerna reagera. Men
man måste söka vägar som nutidens människor kunna gå, i synnerhet de
unga. Tänk på Jesu ord: Sabbaten är till för människans skull och icke
människan för sabbatens. I Mästarens ögon kanske t. o. m. timrandet på ett
hem i vissa fall skulle ha godtagits som ett värdigt sabbatsfirande.» Han
anser emellertid, liksom också jag, att arbetet i fråga naturligtvis inte får vara
störande ur ordningssynpunkt.

Det är dessa synpunkter jag har velat framhålla, och det är med stor glädje
jag antecknar, att de attacker som där nere gjorts emot dessa fridsamma med-
borgare, i viss utsträckning ha aktualiserat frågan och nu medfört att en väl-

Ang. ändring i strafflagens bestämmelser om sabbatsbrott. (Forts.) behövligh revision på denna punkt kommer till stånd. Jag har sålunda härmed inte på något sätt velat taga i försvar den som verkligen ur ordningssynpunkt stör sabbatsfriden för sina grannar och övriga medborgare. Men jag anser som sagt att man får se det där ur ren ordningsstadgesynpunkt.

Ett belysande exempel på en sådan ordningsstadgesynpunkt som man kan anlägga på problemet erfor jag nu i söndags när jag vid promenad denna vackra middag gick ut på den i förnäm avskildhet liggande Riddarholmen och besökte den ärevördiga Riddarholmskyrkan. Då jag kommer ut på Birger Jarls torg stötes mitt öra av ett intensivt klappande, det lät som om man piskade kläder eller något sådant. Jag kunde inte tänka mig att man piskade kläder på denna söndagsmiddag, utanför den ärevördiga kyrkan och vid detta tillfälle, när det dock var besökstid. Jag går snett över torget och kommer fram till ett stort hus med en gallergrind, varigenom man kunde se in på gården — där ett par unga människor verkligen äro i full färd med att piska soffkuddar och sängkläder. Det var ju ett förfärligt oväsen, som man vet att det blir när man piskar stoppade möbler. Jag blev synnerligen förvånad, det var inga religiösa känslor precis som stöttes hos mig, men mitt ordningssinne stöttes, ty vad jag upptäckt var verkligen ett brott mot allt vad ordning heter. Nu vet jag inte, herr talman, vad det var för folk som bodde där, men på inskriptionen över porten kunde man läsa namnet på ett kungl. ämbetsverk!

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Bergquist: Herr talman! I denna fråga, ändring av strafflagens bestämmelser om sabbatsbrott, föreligga två motioner, den ena väckt i första kammaren och den andra i denna kammare. Motionerna utmyнна i olika yrkanden. I den i första kammaren väckta motionen hemställes direkt att riksdagen för sin del omedelbart måtte upphäva det lagstadgande, enligt vilket straff skall utgå för arbete på sabbat, under det att i den motion som väckts i denna kammare yrkas, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t begära en utredning i syfte att få detta stadgande och ett annat stadgande i samma kapitel i överensstämmelse med nutida rättsuppfattning.

Första lagutskottet har icke ansett sig kunna ansluta sig till det yrkande som framställts i den i första kammaren väckta motionen, om omedelbart upphävande av detta straffstadgande, men har däremot funnit sig böra tillstyrka den motion som väckts av fru Nordgren m. fl. Det visar sig, när man undersöker detta straffstadgande, att det gäller en bestämmelse som användes i mycket ringa omfattning, fastän man vet att brott mot densamma, om den skulle tillämpas strängt, begås i synnerligen stor omfattning. Redan denna omständighet tyder ju på att det måste vara något fel med straffbestämmelsen och att denna inte motsvarar nutida rättsuppfattning. Utskottet har särskilt fäst sig vid att detta lagstadgande hör till de mest oklara och otydliga lagbestämmelser som vi ha, och det har också visat sig i praxis hur svårtillämpad denna paragraf är och hur olika uppfattning domstolarna haft beträffande tillämpningen av den. Utskottet har ansett att anledningen till otydligheten i mycket ligger däri, att detta lagstadgande tagits in under religionsbrotten. Straff ådömes alltså enbart ur den synpunkten att arbete på sabbat kränker religionen. Vi ha funnit att man säkerligen skulle ha mycket att vinna, om man i första hand betraktade saken ur annan synpunkt, nämligen ur den synpunkten att ett arbete under sabbat i många fall kan innebära ett störande av den frid som varje människa har rätt att kräva på vilodagen. Och med hänsyn till detta ha vi funnit att denna straffbestämmelse, som givetvis

Ang. ändring i strafflagens bestämmelser om sabbatsbrott. (Forts.) måste finnas, bör omarbetas och tagas in i annat sammanhang, nämligen under fridsbrotten.

Utskottet har därvid emellertid ingalunda förbisett att man här icke får bortse från de religiösa värdena. Man kan inte bortse från de religiösa synpunkterna, och vi ha klart och tydligt i vårt utlåtande sagt ifrån, att uppmärksamheten måste fästas även därvid.

Det är alltså dessa skäl — huvudsakligen den bristande klarheten i den nuvarande lagbestämmelsen och dess oriktiga rubricering — som gjort att utskottet ansett sig böra hemställa om en utredning, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Olsson i Staxäng: Herr talman! Jag har visserligen instämt i det anförande som hölls av herr Larsson, men efter det anförande som strax därefter hölls av en talare på Göteborgsbänken kan jag inte underlåta att här ytterligare lägga till några ord.

Den ärade talaren uttalade sin djupa sympati för den religiösa åskådning som ligger bakom det krav, som reservanten gjort sig till tolk för. Talaren berörde emellertid en del detaljer rörande dessa åtal på västkusten. Han hade talat med ägarna till dessa småstugor och med advokaten som haft saken om hand, men han säger inte om han också talat med dem som bo på orten i fråga och som känt sig förödmjukade av det uppträdande man härvidlag tillåtit sig. Talaren försökte också att vifta bort det hela med påståendet att man bara målat fönsterbågar och utfört vissa andra dylika småarbeten på söndagen. Jag kan inte yttra mig om dessa fall, men vad jag kan yttra mig om är att det på ett annat ställe kom en hel karavan av lastbilar med virke på långfredagen eller påskdagen — en av dessa dagar var det i varje fall — och det skulle sedan snickras och sättas upp en hel del saker den dagen. Detta har meddelats mig alldeles nyss av en ledamot av första kammaren, att man förfarit så på en viss ort. Det stannar inte alltid vid att man målar fönsterbågar och gör småsaker så där i all tysthet.

När jag nu har ordet skall jag be att få framhålla ännu en sak. När jag läste utskottets utlåtande var det särskilt en passus i reciten jag stannade vid och vari man påpekar något som enligt mitt förmenande är ganska viktigt. Man riktar här uppmärksamheten på den tid, under vilken denna lag kom till, och uttrycker sig i följande ordalag: »Men med den lutherska ortodoxiens framträdande blev genom de Kungl. Stadgorna om eder och sabbatsbrott av den 2 oktober 1665 och den 17 oktober 1687 sabbatsbudet väsentligt skärpt.» För min del stannar jag med en viss vördnad just vid dessa årtal. Och varför? Jo, just därför, att de härröra från decennier av svensk historia, då mer än någonsin svensk lagstiftning vilade på kristen och religiös grund. Det sistnämnda årtalet gränsar till det årtal, som i svensk samhällshistoria och svensk kyrkohistoria aldrig kommer att glömmas, nämligen det år, då den nuvarande svenska kyrkolagen tillkom. I denna kyrkolag finnes intagen en bestämmelse, som mig veterligt icke återfinnes i något annat lands kyrkolag. Det är den bestämmelsen, att prästerskapet jämte sin predikoverksamhet även åläggas att undervisa allmogen. Jag tror, att när vi numera prisa vårt folks höga ståndpunkt, vi icke kunna komma förbi den betydelse, som detta tidskede utövat. Jag kan icke heller undgå att säga, att på denna tid kunde samhället ställa förunderligt stora krav på sina medlemmar. Detta gällde icke bara i ekonomiskt avseende — jag tänker t. ex. på reduktionen — även i moraliskt hänseende kunde oerhört stora krav från överhetens sida ställas på medborgarna. Det var en tid, då överheten kände sig som Guds ödmjuka tjä-nare men samtidigt icke bar svärdet förgäves. Jag tycker, att över den ti-

Ang. ändring i strafflagens bestämmelser om sabbatsbrott. (Forts.)
dens lagstiftning vilade en förunderlig friskhet, såväl när det gällde den rena statsförvaltningen som rätlinjighet i seder och tro. Den hade förmågan att fostra ett folk, som visserligen kunde besegras men icke gå under.

Jag tycker jag har rätt att beröra just dessa ting. De bilda liksom bakgrunden till denna lags tillkomst. Det är en sak, som man inte kan komma ifrån. Jag skulle i allra största korthet vilja sammanfatta vad jag sagt. Vad som kom till just under denna tid, såväl när det gällde den kyrkliga förvaltningen, psalmdiktningen, den statliga förvaltningen och lagstiftningen i övrigt har ett oerhört livsvärde och stor livskraft. De lagar, som då tillkommo, leva ofta med mycket stor friskhet ännu kvar i vårt land.

Jag undrar om första lagutskottet, när det gick fram mot en lag, som härstammar från denna tid, har känt tillräcklig vördnad och betänkt sitt ansvar, då det ställt sitt ändringsyrkande i denna sak. Jag tycker mig redan höra repliken: Man skall väl inte tala om livskraft i en lagstiftning, som det är omöjligt att just i detta fall upprätthålla. Saken ligger nog inte så enkelt till. Man bör ej enbart stirra på alla de fall, då man bryter mot denna lag. Vad som är det väsentliga är, att bakom denna lag, då den kom till, låg en religiös motivering, som vi ej få förbise. En vördnad för sabbatsbudet, som även vår tid bör fostras till. Den är av helt annan art än den motivering, som ligger bakom motionärernas ändringsyrkande. Jag vill endast som ett bevis för detta peka på de skäl för upphävande av lagen, som återfinnas i det yttrande, som advokaten Arnvik avgivit, och som även finnes återgivet i den motion i denna sak, som avgivits i första kammaren. Han säger i sin inlaga »att det vore orimligt om rättstillämpningen av i dag genom att stämpla ifrågavarande 'arbete' såsom otillåtet och belägga det med straff, skulle ställa sig i motsättning till en under senare år framvuxen mäktig social rörelse, den förut omnämnda småstugeverksamheten, som ju avser att för personer med ringa eller intet kapital möjliggöra byggande av egna hem, ett bostadsbyggande, som enligt sin egen planläggning måste äga rum just å sön- och helgdagar». Man finner lätt, att denna motivering har en helt annan karaktär än den, som låg bakom den lag, som vi här nu skola ändra. Jag vill ifrågasätta, om det verkligen kan vara till gagn för vårt land att gå in för en lagändring i fråga om en strafflag med den motivering, som motionärerna här föreslå. Jag vill särskilt trycka på detta, ty jag tycker i likhet med den förste talaren i denna fråga, att det just är på denna punkt, som utskottet allt för mycket har kapitulerat för motionärerna.

Jag har, herr talman, samtidigt som jag har velat replikera talaren på Göteborgsbanken, ansett mig skyldig att inför mig själv, vårt land och vår kyrka framhålla dessa synpunkter, som jag icke tror man har rätt att förbise.

Fru Nordgren: Herr talman! Första lagutskottets ärade vice ordförande har tidigare påpekat, att i denna fråga två motioner föreligga, utmynnande i olika yrkanden. Den motion, som väckts av mig, jämte några andra av denna kammares ledamöter, och om vilken jag här närmast vill yttra mig, har icke tillkommit i syfte att rikta någon attack mot religiös åskådning och sed. För egen del hyser jag tvärtom den största aktning för den religiösa åskådningen och liksom reservanten anser jag, att sabbaten bör hållas i helgd. Denna motion har såsom här förut nämnts tillkommit på grund av att åtal väckts mot några personer i Halland, vilka på söndagar sysslat med byggnadsarbete å sina sommarstugor. Då dylikt arbete utföres i ganska stor utsträckning och det är ytterst sällsynt att åtal följer, måste man ju komma till den uppfattningen, att de lagbestämmelser det här gäller, äro tämligen föråldrade och att de även strida mot det allmänna rättsmedvetandet. Om det verkligen förhölle

Ang. ändring i strafflagens bestämmelser om sabbatsbrott. (Forts.)
sig så, att man icke finge företaga sig något som helst arbete på söndagarna utöver det, som är oundgängligen nödvändigt, vore det kanske inte så mycket att säga om ifrågavarande lagparagraf. Men om man betänker, vad som kan få förekomma under helgdagarna utan att det anses böra hindras genom lagbestämmelser, måste man väl ändå erkänna, att det är så mycket annat, som med större fog kan sägas störa sabbatsfriden än det arbete, som här blev föremål för åtal. Man får väl ändå medge, att vissa motor- och idrottstävlingar av skilda slag, samt en hel del nöjesanordningar av ganska tarvlig beskaffenhet, vilka obehindrat få äga rum på sabbaten, måste vara ännu mera kränkande för den religiösa åskådningen än ett enkelt arbete ute i fria naturen.

Från kyrkligt håll ville man dock inte gå med på att förbjuda idrottstävlingar, trots att motioner om utredning och åtgärder i sådant syfte väcktes vid kyrkomötet 1936, utan avslogos desamma. Man motiverade detta med, att en lag skall uppbäras av det allmänna rättsmedvetandet; i annat fall hotar den att undergräva vördnaden för de principer, som lagen vill skydda. Under sådana omständigheter bör man också, enligt min mening, söka bringa dessa lagbestämmelser det här gäller i samklang med det allmänna rättsmedvetandet.

Den i andra kammaren väckta motionen gäller även en paragraf, som icke beröres i motsvarande motion i första kammaren, nämligen 7 kap. 4 § strafflagen. För nutida rättsuppfattning måste det jämväl framstå som en orimlighet, att det förhållandet, att ett brott förövats å söndagen skall, oavsett att den brottslige icke haft något som helst uppsåt att därigenom kränka sabbaten, anses såsom försvårande omständighet.

Då vi motionärer i andra kammaren icke yrkat på ett direkt slopande av ifrågavarande lagparagrafer, utan i stället gått den mildare vägen att föreslå en utredning och avvakta resultatet av denna, hade man förväntat att ett sådant yrkande icke skulle ha mött det motstånd, som blivit fallet här i kammaren. Jag tycker tvärtom, att det enbart skulle vara till gagn, även ur religiös synpunkt, att man genom en utredning får konstaterat, huru dessa lagbestämmelser lämpligen böra utformas för att bli mera tidsenliga och i överensstämmelse med nutida rättsuppfattning. Jag finner, att de skäl för en utredning, som utskottet anfört och som nyss underströkos av utskottets ärade vice ordförande, äro av den beskaffenhet att andra kammaren, i likhet med första kammaren, bör kunna besluta i enlighet med utskottets förslag.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Baeckström: Det finns en dikt av Johan Ludvig Runeberg som heter Bönen. Den handlar om en mycket from man, som gick till Martin Luther och klagade över att han blev störd i sin andakt av en smed, som arbetade i sin smedja. Då talade Martin Luther några kloka ord om att även arbetet är en gudstjänst. Dikten slutar med de kända orden: »Och på himlens portar slår hans släggas kanske starkare än dina böner.»

Det som är mest oroande är inte arbetet på helgdagen. Det finns i stället, såsom den föregående ärade talarinnan sade, så mycket annat, som man med större skäl borde ingripa emot. De två ärade talare, som i dag ha talat allra vackrast om sabbatens helgd, ha vid denna riksdag varit med om att bevilja 325,000 kronor för sabbatens vanhelgande genom den frivilliga skytterörelsen. Jag ber, herr talman, att få påpeka, att i detta fall tala gärningar mer än ord. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag å

Ang. ändring i strafflagens bestämmelser om sabbatsbrott. (Forts.)
såväl utskottets hemställan som de i ämnet väckta motionerna samt bifall i
stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och blev utskottets hemstäl-
lan av kammaren bifallen.

§ 4.

Därnäst var i ordningen å föredragningslistan uppfört första lagutskottets
utlåtande, nr 47, i anledning av väckta motioner om upphävande av den s. k. *Ang. upp-
hävande av
den s. k.
åkarpslagen.*

I två inom andra kammaren väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 5
av herr *Olsson* i Stockholm *m. fl.* och nr 257 av herr *Senander m. fl.*, vilka mo-
tioner behandlats av första lagutskottet, hade framlagts förslag om upphävan-
de av den s. k. åkarpslagen.

Utskottet hemställde, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla
att Kungl. Maj:t ville låta utarbeta och för nästkommande års riksdag fram-
lägga förslag om upphävande av 15 kap. 22 § 2 mom. strafflagen och den där-
emot svarande särbestämmelsen i 24 § samma kapitel.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *S. Erik Anderson, Lindmark* och
Johansson i Krogstorp, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen
måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville i samband
med den avsedda revisionen av stadgandena om straff för försök till brott låta
verkställa omarbetning av 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen i syfte att undan-
röja dessa bestämmelserns ensidiga karaktär samt för riksdagen framlägga där-
av föranledda förslag.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr Lundstedt: Ehuru man torde kunna räkna med, att den beryktade
åkarpslagen snart kommer att vara blott ett elakt minne i vår straffrätt, önskar
jag dock vid detta tillfälle göra några erinringar, som enligt min mening kun-
na vara värda beaktande icke blott i detta fall utan i det reformerande lagar-
betet i allmänhet. Det är ingalunda framför allt genom sitt ställningstagande
för den ena och mot den andra parten i arbetskonflikter, som åkarpslagen för-
tjänar karakteriseringen av klasslag. Den skulle, även om den gjordes »sym-
metrisk» och riktade sig jämväl mot arbetsgivarparten, likväl framstå såsom
en mot arbetarklassen riktad lag. Kriminaliseringen betyder här något helt
annat på arbetarsidan än på den motsatta sidan. Detta blott parentetiskt an-
märkt.

Huvudsaken är, att åkarpslagen — varken sådan som den är eller med till-
komsten av en mot arbetsgivarparten riktad spets — är en lag, som låter sig
straffrättsligt försvaras. Det förhåller sig icke så, att man med framgång kan
kriminalisera varje sådant handlingssätt, som man skulle önska förebygga.
Vad som ur en persons synvinkel ter sig som fränstötande handlingssätt, ja
rentav som samhällsskadliga excesser, kan för andra, för just dem, som det när-
mast gäller, ha en helt annan karaktär. Beläggas dylika handlingssätt detta
oaktat med straff, så blir det oundvikligt — eftersom det är samhället som
straffar; det straffar indirekt genom att stifta lagar — att den grupp, som
icke ogillar handlingen, utan tvärtom moraliskt sympatiserar med densamma,
känner sig ställd utanför samhället i den fråga, det gäller. Är nu denna
grupp en avsevärd del av hela befolkningen, så är ju konsekvensen given: kri-
minaliseringen motverkar i stället för att befrämja samhällssolidariteten. I
själva verket vilar hela denna åkarpslag på den kortsynta och därför, om jag

Ang. upphävande av den s. k. åkarpslagen. (Forts.)

får uttrycka mig paradoxalt, tanklösa tanken, att samhället icke vore till för oss alla, nämligen icke för hela denna stora arbetarklass, som — även om den icke alltid sympatiserar med de handlingar, som här kriminaliserats — likväl känner sig kränkt därav, att dessa handlingar, som dock framdrivits av den inbördes solidariteten mellan arbetarna, stämplas såsom brottsliga och samhällsfientliga.

Jag skall icke närmare gå in på saken, som också kan uttryckas så, att endast sådana strafflagar kunna försvaras, som fullgöra en social funktion. Under den tid, som jag för bortåt 20 år sedan ägnade åt vissa straffrättsliga undersökningar, kunde jag icke finna ett mera slående exempel på odugliga strafflagar än just åkarpslagen. Till en strafflags sociala funktion hör, att lagen inom de kretsar, som av densamma beröras, förmår så att säga att rycka den allmänna moralen med sig, d. v. s. förmår åstadkomma en allmän moralisk respekt för lagbudet. Lyckas icke detta, så kan straffet endast och allenast verka såsom avskräckning, d. v. s. såsom terroristiskt medel. Verkar en strafflag icke moralbildande utan blott såsom terror, så blir den icke till någon nytta, utan direkt eller indirekt samhällsskadlig. Den moraliska samverkan mellan människorna till lagens uppehållande uteblir, och i stället inställer sig en moralisk uppresning emot densamma. Lagstiftaren är att förlikna vid en maskinist, som har att ombesörja samhällsmekanismen. Dennas så friktionsfria gång som möjligt måste vara hans främsta omsorg. Lagar, som väcka moralisk uppresning inom stora befolkningslager, komma maskineriet att gnissla. De böra därför icke stiftas; finnas de där redan, så böra de upphävas.

Jag kan som sagt icke här gå närmare in på denna sak. Men jag tror, att man likväl skall inse, att åkarpslagen bekräftar riktigheten i vad jag sagt. Det kan möjligen så vara, att denna lag har kunnat vid vissa tillfällen avskräcka från de i densamma avsedda handlingssätten. Huru därmed förhåller sig vill jag icke yttra mig om. Men säkert är, att — även om lagen berett ett visst skydd mot övergrepp — detta skydd näppeligen ur samhällelig synpunkt kan vara värt att nämna vid sidan av den sociala skada, som åstadkommits såväl genom lagens blotta tillvaro som genom dess tillämpning. Vilken förbittring har icke ofta uppstått i arbetarlägret! Vilka överilade handlingar ha icke ofta frambesvurits genom denna lag! Vilket skadligt agitationsmedel har icke denna lag inneburit! Vad den åstadkommit till skärpning av kampen mellan arbetare och arbetsgivare torde mångfaldigt överträffa den nytta, som den möjligen kunnat innebära såsom skydd i vissa fall mot arbetarnas övergrepp mot varandra.

Som sagt, herr talman, ha dessa anmärkningar icke förestavats av tanken, att de vore av behovet påkallade för att influera på den ärade kammaren till att bifalla utskottets förslag. Jag har tillåtit mig framställa dem såsom ett *memento* vid strafflagstiftningsfrågor i allmänhet. Av samma orsak nödgas jag också göra en anmärkning mot första stycket i utskottets motivering. Jag tror för min del — jag kommer icke här att ställa något yrkande, men jag vill så att säga rädda min själ genom att framföra mina synpunkter — att det vore lyckligast, om riksdagen antog utskottsförslaget med uteslutande av motive- ringens första stycke. I detta synes utskottet ansluta sig till det thyrenska programmet om en generell utvidgning av det straffbara försöket. Detta program är icke, så vitt jag förstår, vetenskapligt grundat. Det har framgått som en konsekvens av vissa straffrättsliga teorier, framför allt den straffrättsliga skuldläran. Men dessa teorier kunna icke bringas i samklang med en förnuftig uppfattning om strafflagens sociala funktion. Denna är, såsom jag redan betonat, att vara moralbildande, d. v. s. att rycka med sig den allmänna moralen mot de kriminaliserade handlingssätten. Detta kan icke försiggå på

Ang. upphävande av den s. k. åkarpslagen. (Forts.)

annat sätt än därigenom, att handlingens straffbarhet i det allmänna medvetandet inpräglar handlingens absoluta otillåtlighet på det sätt, att medborgarna instinktivt eller i allt mera spontant och reflexionslöst få klart för sig, att sådant får man absolut inte lov att göra. Men såsom människan nu en gång är psykologiskt beskaffad, kan denna otillåtlighet icke inskräpas utan att hänföras på sociala värden, som genom den kriminaliserade handlingen angripas eller sättas i fara. Därför är det i första hand vissa sociala värdenes okränkbarhet, som inpräglas genom strafflagen. Detta föranleder i sin tur, att straffet göres beroende av effekten, d. v. s. av ett socialt värdes faktiska kränkning, och ej av den blotta sinnesbeskaffenheten i avseende därå. Fasthåller man detta, så inses, att både vår egen och andra äldre strafflagar verkligen ha — fastän man inte tror det nu, i sin moderniserande sinnesförfattning — reella grunder på sin sida, när de icke innehålla någon generell regel om försökets straffbarhet, ävensom när försöket överhuvud blott i begränsad utsträckning blivit kriminaliserat. Därmed vill jag naturligtvis inte ha sagt, att icke försökets straffbarhet kan tänkas böra utvidgas till vissa nya fall. Men principen måste därvid vara, att försökets straffbarhet endast får ifrågakomma, när själva försökssituationen skapar en sådan effekt, att det för var och en kan genom försökets straffbarhet göras klart, att ett visst socialt värde blivit utsatt för ett verkligt angrepp. Eljest kan försöksstraffet icke fullgöra någon för samhället nyttig funktion.

Det säger sig självt, att det här rör sig om djupgående sociala problem, och jag har här endast kunnat antyda dem. Mitt syfte, herr talman, har, som kammarens ärade ledamöter förstå, naturligtvis inte varit att söka övertyga kammaren om riktigheten av min ståndpunkt. Syftet har endast varit att påvisa, att den straffrättsliga försöksmaterien innefattar en frågeställning, som hittills har förbisetts av lagstiftaren, samt att det därför inte kan vara lämpligt, att riksdagen binder sig i viss riktning, innan de spörsmål, som jag nu har berört, blivit på ett tillfredsställande sätt utredda.

Nu torde man emellertid inte behöva med nödvändighet uppfatta utskottets motivering i första stycket såsom ett bindande uttalande angående principerna för försökets straffbarhet, och efter de synpunkter, som jag nu har haft tillfälle att framställa, anser jag mig därför kunna instämma med utskottet, till vars utlåtande jag härmed tillåter mig yrka kammarens bifall.

Under detta anförande hade herr andre vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar. -

Herr **Johansson** i Krogstorp: Herr talman! Bestämmelserna i strafflagens 15 kap. 22 och 24 §§ böra naturligen i första hand bedömas från strängt juridiska synpunkter. Frågan om en revision av dessa bestämmelser har ju emellertid av kända skäl gång efter annan upptagits i den politiska debatten. Det må därför vara mig tillåtet att framföra några mera lekmanabetonade synpunkter på den s. k. åkarpslagen.

Lagreglerna i strafflagens 15 kap. ha tillkommit för att i olika avseenden skydda den enskildes frihet och integritet. Den utformning, som stadgandet i 22 § andra stycket erhållit rörande försök att genom våld eller hot öva visst tvång i samband med arbetskonflikter, får givetvis ses mot bakgrunden av den spänning, som sådana konflikter kunna utlösa. Med hänsyn härtill hava lagstiftarna ansett, att den enskildes frihet och integritet i detta fall vore i behov av ett starkare skydd än eljest. Detta sammanhänger ju även därmed, att försök till brott endast i ringa utsträckning regleras i den svenska strafflagen. Av intresse för den föreliggande frågan är väl närmast regeln i strafflagen om resande av livsfarligt vapen i uppsåt att göra skada eller eljest i vre-

Ang. upphävande av den s. k. åkarpslagen. (Forts.)

desmod (14:15). Här straffas redan försöket, men det gäller ju endast ett specialfall. Vidare ha vi ett stadgande, enligt vilket hot om misshandel eller brottslig gärning beivras (15: 23). Detta lär i juridisk mening icke betraktas som försök till brott men i en lekmands ögon ligger det nära försöket. Stadgandet är dock tillämpligt endast under vissa, ganska strängt avgränsade förutsättningar. Av betydelse, då det gäller att taga ställning till första lagutskottets förslag, är självfallet slutligen det skydd mot ärekränkning, som strafflagen erbjuder. Främst synes det vara de allmänna ärekränkningsreglerna i 16 kap. 8—11 §§, som här äro aktuella. De vanskligheter, som vidlåda tillämpningen av dessa regler, äro likväl kända av en och var och behöva icke nu närmare utvecklas. Man får icke heller förbise, att samtliga de bestämmelser, som jag här berört — alltså om resande av livsfarligt vapen, hot om misshandel och om ärekränkning — icke annat än undantagsvis bliva tillämpliga förrän efter initiativ från målsägandens sida, vare sig han, som vid ärekränkning och hot om misshandel, själv åtalar eller, som vid resande av livsfarligt vapen, åklagarens åtalsrätt är betingad av angivelse från målsäganden. Den som något känner förhållandena på arbetsmarknaden vet emellertid, att sådant initiativ från den angripna parten ofta uteblir, därför att han fruktar framtida represalier. Om målsäganden har åtalsrätten eller om åklagarens åtalsrätt begränsas till fall, där angivelse ägt rum, blir sålunda skyddet för den enskilde mer eller mindre illusoriskt i sådana situationer, varom här är fråga.

Den väg, som utskottet valt, synes vidare icke välgrundad, om man betänker att vi ännu så länge sakna och kanske för åtskillig tid framåt komma att sakna varje reglering av de ekonomiska stridsformerna. Icke ens stridsåtgärder, som riktas emot samhället självt eller mot dess livsviktigaste funktioner, ha i lagen reglerats. Nog är det väl då rimligt, att de, som i ett kritiskt läge åtaga sig att fullgöra en dylik funktion, alltjämt komma i åtnjutande av effektivt rättskydd.

En annan sak är, att åkarpslagen erhållit en ensidig och partisk inriktning, som är skadlig och olycklig. Detta understryker både utskottsmajoriteten och reservanterna. Men under hänvisning till vad jag förut anfört förefaller det mig som om reservanterna dragit en riktigare slutsats av nämnda påpekande än majoriteten, då de i samband med den planerade revisionen av stadgandena om försök till brott begärt omarbetning av 15 kap. 22 och 24 §§ i syfte att undanröja dessa bestämmelsers ensidiga karaktär. Reservanterna ha alltså här ställt sig på samma linje som de båda frisinnade reservanterna vid 1925 års riksdag, vilkas yrkande riksdagen gjorde till sitt eget. De funno skäl föreligga — för att citera ordagrant — »icke att följa motionärens yrkande och utan vidare upphäva lagen, utan däremot att påkalla snara och målmedvetna åtgärder i syfte att åvägabringa lika behandling av och ett allsidigt skydd mot övergrepp från båda sidorna under arbetsstriderna». För min del kan jag helt instämma i detta yttrande.

Med anledning av riksdagens beslut 1925 hänsköt Kungl. Maj:t frågan om revision av förevarande lagparagrafer till särskilda sakkunniga, vilka skulle behandla jämväl vissa andra strafflagstiftningsfrågor. Saken har sedermera avancerat så långt, att ett förslag till generell reglering av straff för försök till brott nu utarbetats, varöver lagrådets yttrande inhämtats. Frågan torde sålunda inom den närmaste tiden vara mogen för lösning. Någon allvarigare olägenhet torde väl därför icke behöva uppkomma om bestämmelserna i strafflagen 15: 22 och 24, vilka varit i kraft sedan 1899, finge kvarstå i avvaktan på den allmänna revisionen. Överhuvud måste det bliva ett drag av planlöshet över statsmakternas arbete, om resultatet av pågående utredningar gång efter annan skall föregripas genom beslut i specialfrågor, vilka ligga inom utred-

Ang. upphävande av den s. k. åkarpslagen. (Forts.)

ningarnas område. Även med hänsyn härtill synes det mig som om reservanternas ståndpunkt vore starkare motiverad än förslaget att riksdagen nu skulle begära, att skyddet mot försök till brott i ett visst fall helt och hållet skall upphävas — till yttermera visso i ett fall, där man tidigare, åtminstone på borgerligt håll, ansett särskilda skäl tala för förefintligheten av detta skydd.

På grund av vad jag sålunda anfört får jag yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr Senander: Herr talman! Jag har egentligen begärt ordet endast för att få uttala vår tillfredsställelse med att man nu äntligen synes ha beslutat sig för att slopa det monstrum till klasslag, som åkarpslagen utgör. Tillfredsställelsen blir inte mindre därigenom, att man här i riksdagen nu har vunnit en ganska bred samling för ett slopande av klasslagen ifråga. Det är ju endast högern, som alltjämt hakar sig fast vid den dumma och inkonsekventa klasslag, som åkarpslagen är. Det ser emellertid ut, som ett bistert öde för högerens del, att dess hövding i första kammaren, herr Trygger, har en rakt motsatt uppfattning och i dag i första kammaren har röstat för denna lags slopande. Vi hoppas på en god fortsättning på den väg, man nu slagit in på. Det finns nämligen flera klasslagar, och även om dessa lagar äro på papperet vad herr Lundstedt här uttryckte symmetriska, så är det dock att faktum, att de rikta sin spets uteslutande mot arbetarklassen.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Olsson i Stockholm: Herr talman! Sedan många år tillbaka har vårt partis riksdagsgrupp här i kammaren framfört motioner om att denna lag skulle slopas. Under de senaste riksdagarna har jag själv på gruppens vägnar framfört en dylik motion.

Redan tidigare beslöts en skrivelse från riksdagen till Kungl. Maj:t, men denna skrivelse föranledde ingen åtgärd. Den låg då på ungefär samma plan som det reservanternas nu önska, och skulle reservanternas mening godkännas, kan man befara, att samma öde skall gå den till mötes, som en tidigare riksdagsskrivelse har rönt.

Det visar sig ju, att lagen är, som här sagts, en mycket uppenbar klasslag. Redan tidigare ha statistiska uppgifter meddelats beträffande tillämpningen av denna lag, och nu återfinnas i första lagutskottets utlåtande siffror från en 10-årsperiod, utvisande att inte mindre än 128 stycken ha blivit dömda till böter och 31 stycken ha blivit dömda till fängelse efter dessa lagparagrafer. Det är klart, att när man vet, hur en arbetskonflikt organiseras, och vet, vad som kan hända på en sådan plats, säkerligen många icke ha haft den minsta avsikt att begå något brott, fastän de ändå ha ställts inför denna lag och blivit dömda efter densamma.

Då utskottet nu har klart sagt ifrån, att det önskar en proposition till nästkommande års riksdag med förslag om upphävande av 15 kap. 22 § andra momentet i strafflagen, kan jag till detta år nöja mig härmed och yrkar därför bifall till utskottets förslag.

Herr Bergquist: Herr talman! Jag skall inte alls taga upp någon stor debatt om den så många gånger diskuterade och omstridda lagstiftning, som går under namn av åkarpslagen. Jag vill endast med några få ord ange de synpunkter, som varit avgörande för mig vid ställningstagandet till denna fråga, och jag vill därvid till undvikande av varje missförstånd framhålla, att det endast är min rent personliga synpunkt, som jag här framför.

Det är självklart — det behöver jag knappast säga — att det ingalunda kan

Ang. upphävande av den s. k. åkarpslagen. (Forts.)

anses såsom något önskemål eller ens något tillåtligt, att våld eller hot skall komma till användning i de ekonomiska eller sociala strider, som kunna förekomma i vårt land. Det hör ju till det mest primära i ett rättssamhälle, att dylika åtgärder, våldsåtgärder eller rättsstridigt hot, icke få användas vid sådana tillfällen. Men då jag trots denna inställning anser, att åkarpslagen bör försvinna, är det därför att jag finner denna lagstiftning vara obehövlig och direkt skadlig. Den statistik, som finns i första lagutskottets utlåtande, ser ju ut att tyda på, att lagstiftningen icke skulle vara obehövlig, utan att det verkligen skulle föreligga ett behov av straff i detta avseende. Men denna statistik säger i och för sig ingenting. Det är nämligen så, att om man bortser helt och hållet från åkarpslagen, ha vi en hel del andra straffbestämmelser, som kunnat suppleras och som kunna komma till användning, i den mån rättsstridiga gärningar skulle komma till stånd i samband med sådana här strider. Statistiken säger alltså ingenting, huruvida denna lagstiftning har varit erforderlig för att utöva den samhälleliga repressionen mot våldsåtgärder, och jag är för min del övertygad om, att om man undersöker dessa fall, skall man finna, att i de flesta fall har åkarpslagen varit obehövlig, och i den mån brottsliga handlingar förekommit, ha vi andra straffbestämmelser att tillgå.

Men det är inte heller denna omständighet, som varit avgörande för mig vid mitt ställningstagande. Vi ha i vår strafflag åtskilliga bestämmelser, som ha mycket liten tillämpning och som man kan säga praktiskt taget äro obehövlige, men man låter dem stå kvar. Det väsentliga och det avgörande för mig är, att denna lagstiftning saknar en av de väsentliga grundvalarna för all god lagstiftning. Den saknar nämligen stöd i ett allmänt rättsmedvetande. Sedan denna lagstiftning för över 40 år sedan först kom till, har den ständigt varit ett irritationsmoment. Den har enligt min mening gjort mera skada än nytta just på grund av den ensidiga inriktning, som den har fått. Det är den viktigaste förutsättningen för all lagstiftning, särskilt då det gäller strafflagstiftningen, att lagbestämmelserna uppbäras av ett allmänt rättsmedvetande i landet. Gör en lagbestämmelse icke detta, är den i och för sig till skada därigenom, att den leder till misstro icke bara mot denna lagbestämmelse utan den leder till misstro mot lagstiftningen överhuvud taget. Vi ha i andra länder sett exempel på, vart det kan leda, om man stiftar lagar, som sakna stöd i det allmänna rättsmedvetandet. Jag tror för min del, att Sveriges riksdag handlar klokare den dag, då denna lagstiftning upphäves, än den gjorde den dag, då den infördes. Jag är övertygad om, att vi utan saknad och i full tillit till den stora grupp medborgare, mot vilken denna lagstiftning riktar sig, kunna upphäva denna lag.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindqvist: Herr talman! Jag skall inte använda tillfället att säga några hårda ord om högerns intagna ställning. Det är ju endast gammalt och vant, att högern inte vill vara med om några reformer, förrän det blir alldeles nödvändigt för den, och denna gång tycker den nog, att den tagit ett stort steg framåt, när den ställt sig på den ståndpunkt, som den nu gjort.

Att jag begärt ordet, herr talman, var uteslutande för att säga ett ord i anledning av herr Lundstedts yttrande, och jag säger detta, därför att inte någon missuppfattning skall uppstå beträffande vad utskottet har äsyftat med sitt skrivsätt.

Herr Lundstedt säger, att av utskottets skrivsätt synes framgå, att utskottet har velat ansluta sig till den uppfattning, som på sin tid företrädades av herr Thyren. Det är inte så, herr Lundstedt, och så kan man inte enligt min uppfattning heller läsa vad utskottet har skrivit. Ty vad utskottet skrivit i den

Ang. upphävande av den s. k. åkarpslagen. (Forts.)

första punkten är ju endast ett konstaterande av fakta, där det heter: »Såsom av utskottets redogörelse framgår avviker den svenska strafflagen ifråga om behandlingen av försök till brott starkt från lagstiftningen i andra jämförliga länder. Den meningen torde också allmänt omfattas, att en revision å området förr eller senare blir nödvändig.» Detta är ju endast ett konstaterande av fakta. Sedan fortsätter utskottet: »Starka skäl tala emellertid enligt utskottets förmenande för att de i den s. k. åkarpslagen ingående bestämmelserna om straff för försök, oberoende av nämnda revision, böra upphävas.»

Vi ha sålunda inte, det vill jag säga, på något sätt givit vår anslutning till en revision av denna lag på så sätt, som herr Thyren hade tänkt sig, utan vi vilja ha bort åkarpslagen; och det är det utskottet hemställt om.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lundstedt: Herr talman! Jag är mycket tacksam för den deklaration, som herr Lindqvist har givit, vilken gör, att jag med så mycket tryggare samvete kan instämma i utskottets utlåtande, till vilket jag, herr talman, redan har yrkat bifall.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 5.

Föredrogos vart efter annat:

första lagutskottets utlåtande, nr 48, i anledning av väckt motion angående revision av kommissionslagens bestämmelser om handelsresande; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 75, i anledning av väckt motion om inrättande för Norrlands vidkommande av en lånefond för inköp av nordsvenska ston; och

nr 76, i anledning av väckta motioner angående upprättande av en lånefond för förbättringar av ekonomibyggnader å landsbygden.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 6.

Härefter förekom till behandling jordbruksutskottets utlåtande, nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående jordbruksförsök m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Ang. jordbruksförsök m. m.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr Johansson i Uppmälby: Herr talman, mina herrar! Jag har inget annat yrkande än det utskottet kommit till, men jag har avgivit en blank reservation, och jag vill med några få ord beröra, vad denna reservation avser.

Utskottets motivering är enligt min uppfattning alltför välvillig. Det har funnits åtskilliga punkter, där jag skulle velat ha en annan motivering, men i denna fråga har utskottet liksom i fjol intagit en mycket välvillig ståndpunkt, och när man en gång givit sig ut på den hala isen, får man naturligtvis slita för att komma i land.

I fjol förelåg en kungl. proposition, som gick ut på att staten skulle övertaga de försöksgårdar, som innehades av svenska mosskulturföreningen och

Andra kammarens protokoll 1937. Nr 29.

Ang. jordbruksförsök m. m. (Forts.)

kemisk-växtbiologiska anstalten, att svenska betes- och vallföreningen och svenska mosskulturföreningen skulle sammanslås till en förening, att denna skulle bedriva endast upplysnings- och propagandaverksamhet och att försöken skulle verkställas på de statliga försöksgårdarna. I utskottet blev det en kompromiss. Betes- och vallföreningen och svenska mosskulturföreningen skulle få ha sin försöksverksamhet ograverad i den utsträckning de behövde den för sin propagandaverksamhet och sin konsulterande verksamhet. Utskottet skrev dock, att om de skulle få detta, skulle det ske en beskärning av den statliga försöksverksamheten. Man förordade ett råd, som skulle så att säga dela upp uppgifterna. Det har nu visat sig, att dessa föreningar anse sig vara i behov av försöksanstalter för sin upplysningsverksamhet på grund av att deras arbete sker i förening med lantbrukshögskolans verksamhet. Det har sålunda inte blivit någon egentlig minskning. Statsrådet har gjort försök att göra vissa beskärningar, vilka jag hälsar med tillfredsställelse, men motionärer i oändlighet, som slå vakt om dessa enskilda föreningar, komma med sina krav, och där statsrådet försökt pruta, ha de försökt öka på.

En sak, som jag i detta sammanhang vill påpeka, är den, att även om svenska mosskulturföreningen och betes- och vallföreningen sammanslås, blir det en sammanslagning endast till namnet. Det blir en förening med två självständiga avdelningar, en för betes- och vallföreningen och en för svenska mosskulturföreningen, vilka komma att ha var och en sin föreståndare och bedriva verksamheten såsom hittills var och en för sig och inte vilja kännas vid något samarbete. Statsrådet har varit inne på tanken att man skulle ha en gemensam ledning, men han har ryggat tillbaka med hänsyn till de högt kvalificerade personer, som sitta på de ledande posterna för närvarande. Jag medger gärna, att det är svårt. Men utskottet har på den punkten skrivit, att när nu om ett par år en av dem går, frågan bör tagas upp. Ty någon egentlig sammanslagning blir det inte förrän man får en enhetlig ledning.

Riksdagen fattade 1936 vidare beslut om övertagande av tre av enskilda institutioner innehavda försöksgårdar, nämligen Flahult, Gisselås och Alträsk. Vad Flahult beträffar, har Kungl. Maj:t tillsatt en särskild utredningsman med uppgift att försöka komma till en uppgörelse angående övertagandet. Utredningsmannen vände sig helt naturligt till domänintendenten i Jönköpings län, ledamoten av första kammaren Bernhard Nilsson, som fick i uppdrag att verkställa en värdering. Nu är det alltid mycket svårt med dylikt för en landsman och en person som har ett visst intresse i en förening, som skall överlätas till staten. Man har allmänt den uppfattningen, att staten skall vara liberal, när den skall göra affärer, vare sig det är med enskilda eller med föreningar. Han uppskattade saluvärdet av denna egendom, som är taxerad till 47,400 kronor, till inte mindre än nära 90,000 kronor. Jag tycker, att det är märkvärdigt — och det var därför jag begärde ordet — att en statens tjänsteman, som har att såsom domänintendent tillvarata statens intressen, kan beträffande en egendom med ett taxeringsvärde av 47,400 kronor komma fram till ett så högt saluvärde. Han har blivit desavuerad av utredningsmannen, som låtit verkställa en annan utredning, vilken slutar vid ett belopp av 62,743 kronor 18 öre. Lika märkvärdig, som denna uppskattning är, lika märkvärdig är skogsuppskattningen. Utredningsmannen ville naturligtvis vända sig till en opartisk person och vände sig därför till länsjägmästaren i Jönköpings län, som värderade skogen och kom till det resultatet, att skogen var värd 14,000 kronor. Utredningsmannen, vilken jag håller för att vara en mycket samvetsgrann man, kunde inte godtaga detta heller. Han tillkallade från domänverket skogstaxatorn Olsson, som verkställde en mycket grundlig utred-

Ang. jordbruksförsök m. m. (Forts.)

ning och värderade skogen till halva beloppet, d. v. s. till 7,000 kronor. Man måste fråga sig, hur det är ställt med personer i ansvarig ämbetsmannaställning, när de kunna komma fram till dylika värden, då staten skall stå som köpare.

Nu har utskottet helt enkelt förklarat, att utskottet inte har något att erinra mot detta. Det är klart, ty det hela är så gott som uppgjort. Föreningarna ha godkänt de belopp man föreslagit.

Sedan skall jag bara säga några ord angående Gisselås. I det fallet har man inte ansett, att det är lönt att diskutera vad gården är värd, utan man har tagit taxeringsvärdet, 50,000 kronor. Men där äger staten in-teckningar till belopp av 120,000 kronor, och vidare skall man betala det som är kvar på det lån, som staten genom årligt anslag tillåtit, att man fått använda, eller 13,000 kronor. Gisselås har alltid varit ett sorgebarn. En försöksgård borde väl i alla fall vara något så när en mönstergård. Men att döma av den kungl. propositionen lär gården vara i vanhävd och i behov av att förbättras, innan staten nu skall övertaga den. Nu skall det ske avskrivningar av in-teckningar där, men det är ju mosskulturföreningen som har lånat, och om en enskild har en in-teckning, som inte blir täckt, och om vederbörande som lånat har tillgångar, söker väl in-teckningshavaren denne personligen. Jag förstår ju, att det är svårt, och har inte velat påyrka något sådant. Men jag måste säga mig, att denna försöksverksamhet kommer att bli ofantligt dyr, och med den välvilja, som från mina kamraters sida i utskottet visats mot densamma, befarar jag, att den kommer att bli ännu dyrare.

För att sedan övergå till den tredje försöksgården, Alträsk, så är det ju så därvidlag att kronan äger jorden och har upplåtit den till kemisk-växtbiologiska anstalten i Luleå. Där är det bara åbyggnader. Kemisk-växtbiologiska anstalten i Luleå har ett lån hos staten på 14,000 kronor, som nu skall kvittas. Men så sent som 1933 gick man och köpte ett närbeläget kolonat för 8,500 kronor. Lägenheten var taxeringsvärderad till 4,000 kronor men är nu saluvärderad till 4,150 kronor. Åbyggnaderna voro emellertid så dåliga, att de såldes och bortfördes för cirka 600 kronor. Nu skola vi först och främst lägga till de 14,000 och vidare betala 8,500 kronor för det inköpta kolonatet. Man stöder sig på att Kungl. Maj:t givit tillstånd till upptagande av lånet, och utredningsmannen säger, att Kungl. Maj:t då troligtvis prövat värdet. Ja, både kommuner och — såsom i detta fall — föreningar få ju inte enligt riksdagens beslut taga upp lån utan Kungl. Maj:ts tillstånd, men jag tvivlar på, att man granskat frågan om det verkliga värdet i detta fall.

Summan av det hela enligt min uppfattning är, att staten för dessa försöksgårdars övertagande får betala oskäligt pris, och det sorgliga är det, att statens tjänstemän velat bidra till att priset skulle bli ännu högre. Jag har inte, herr talman, kunnat låta detta gå oförmärkt förbi. Det är enligt min mening helt enkelt upprörande. När det gäller t. ex. betes- och vallföreningen och mosskulturföreningen, har riksdagen åtskilliga gånger vid hemställan om anslag sagt ifrån, att föreningarna få hålla sig inom en viss ram. Så har Kungl. Maj:t också en gång skrivit. Men vad bry sig dessa föreningar om det? Det upplystes i utskottet, att betes- och vallföreningen förbrukat sitt anslag för detta budgetår redan den 1 april och nu är ute och lånar för att kunna uppehålla verksamheten. Får den göra så nästa år också, förstår jag mycket väl, att det kan gå som utskottet säger, att om den kommer i ett nödläge, skall Kungl. Maj:t hjälpa den.

Jag vill uttala den förhoppningen och den vädjan till statsrådet, att han synar allt detta en smula i sömmarna, innan de slutliga besluten fattas. En-

Ang. jordbruksförsök m. m. (Forts.)

ligt min uppfattning kan det inte vara riktigt, detta sätt, att enskilda föreningar, som ha statsbidrag, få utvidga sin verksamhet hur mycket de vilja och att staten sedan betalar vad som fattas.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Herr **Hedlund** i Häste: Herr talman! Då jordbruksutskottets ärade ordförande inte hade något yrkande skulle jag ju egentligen inte behöva anföra något mot vad han framhållit.

Jag vill dock påpeka, att när det gäller det pris, som mosskulturföreningen får för Flahult, så är det ju ett pris för en egendom, som föreningen anskaffat för egna medel för omkring 50 år sedan och bedrivit sin verksamhet på under hela denna tid. Att där utförts utomordentligt viktiga försök för mosskulturens befrämjande inom olika delar av landet torde man vara överens om. Det belopp föreningen erhåller kommer ju att gå till den gemensamma föreningen och sålunda främja ett syfte, som Kungl. Maj:t också ansett lämpligt att understödja.

Vad sedan Gisselås beträffar, så anlades denna gård såsom en försöksgård framför allt för det inre Norrland, och de rön och erfarenheter, som man där erhöle, skulle man använda för den dåvarande kolonisationen inom det inre Norrland. Att denna kolonisation av olika anledningar inte kom att leda till det resultat, som man hade väntat, behöver jag inte nu gå in på. Försöksverksamheten där uppe har varit till gagn för den kolonisationsverksamhet, som alltjämt bedrivs. Detta har man otvetydiga uttryck för särskilt inom Västerbottens län, där en hel del av dessa områden numera förete en helt annan bild än de gjorde från början och där arbetet nu bedrivs av kolonatinnehavarna på ett i många avseenden föredömligt sätt.

Jag medger gärna, att jordbruksutskottets ärade ordförande har rätt i vad han framhåller om att föreningarna böra i största möjliga utsträckning begränsa sin verksamhet, så att de bidrag de själva kunna skaffa tillsammans med det statsbidrag de erhålla räcka till för verksamheten. I det avseendet är det väl inte obekant, att dessa båda föreningar, såväl svenska mosskulturföreningen som betes- och vallföreningen, från enskilda håll ha skaffat högst betydande belopp, varigenom deras verksamhet kunnat bedrivas i betydligt större omfattning än om de varit hänvisade till enbart de medel, som statsmakterna lämnat, även om dessa medel — jag måste erkänna det — varit betydande.

Nu får man väl tänka sig, att när verksamheten kommer att bedrivas av en enda förening, i vilken Kungl. Maj:t äger utse styrelseledamöter, verksamheten skall kunna läggas på ett högt plan med det anslag, som här är föreslaget, och det är att hoppas, att man skall kunna hålla sig inom den ramen. Jag har såsom av Kungl. Maj:t utsedd ledamot i en av dessa föreningar sökt följa de direktiv, som riksdagen givit, och vid upprepade tillfällen framhållit vikten av att verksamheten så bedrivs, att anslagen inte överskridas.

När det nu blivit vissa svårigheter, särskilt för betes- och vallföreningen, väckte jag jämte några kamrater här en motion om ett något högre bidrag för den tid, som är kvar. Jag har emellertid inte reserverat mig för detta, utan på grund av den inställning, som såväl Kungl. Maj:t som utskottet intagit, har jag ansett mig kunna vara med på utskottets hemställan. Jag är övertygad om att denna verksamhet för framtiden skall vara till det gagn vi verkligen alla önska, och jag är också för min del absolut av den uppfattningen, att den även förut varit till utomordentlig nytta i många hänseenden och gjort, att det svenska jordbruket kunnat drivas på ett bättre sätt. De råd och upplysningar dessa båda föreningar lämnat jordbrukarna ha kunnat föl-

Ang. jordbruksförsök m. m. (Forts.)

jas. För många trakter är det helt enkelt en nödvändig sak att få en utökning av både den odlade jorden och framför allt den areal, som är avsedd för bete. Det är framför allt viktigt för de mindre jordbrukarna för att deras jordbruksdrift skall kunna fullföljas och för att de skola få möjlighet att på det egna jordbruket bedriva en verksamhet av den omfattning, att de slippa gå ut och söka skaffa sig arbete i öppna marknaden vid sidan av jordbruket och trängas med dem, som t. ex. ha sitt arbete i skogarna, vid flottlederna o. d. Det är som sagt en betydelsefull uppgift dessa föreningar haft, och jag är livligt övertygad om att verksamheten för framtiden skall medföra avsett gagn särskilt för de mindre jordbrukarna, som äro beroende av en dylik utvidgning av sina jordbruk, för att dessa skola bli något lönsammare än förut.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**: Herr talman! Jag har inte stor anledning att yttra mig i denna fråga. Jag kan bara konstatera, att utskottet behandlat det föreliggande förslaget med den största välvilja.

Med anledning av vad utskottets ärade ordförande framhöll angående värderingen av Flahult skulle jag vilja säga, att jag naturligtvis inte kan bedöma den saken. Alldeles riktigt var den första värderingen anmärkningsvärt hög och därför inte kunde godtagas, varefter en statlig myndighet ansett, att priset i propositionen inte var tillräckligt. Lantbruksstyrelsen har instämt i mosskulturföreningens uppfattning och föreslagit en förhöjning av köpeskillingen med 20 % till 75,000 kronor. Jag ansåg ju, att den värdering, som var gjord, och det förslag utredningsmannen kommit till var något, som man kunde acceptera. Det är självfallet, att vissa saker kunna ha gjorts på fastigheten efter taxeringen, vilket kanske höjer värdet utöver det taxeringsvärde, som åsatts densamma. Om man alltså utgår ifrån att det värde är rätt träffat, som utskottet tillstyrkt, har man i det fallet ingenting annat att säga än att man skulle kunna ifrågasätta, huruvida inte den stora skuld, som föreningen hade till staten för Gisselås, borde gå i avräkning, då det gällde inköp av Flahult. Men nu är det väl ändå så, att när det gäller Gisselås, har staten medverkat till att egendomen skulle inköpas. Man ansåg, att den hade en uppgift att fylla för det norrländska jordbrukets del. Följaktligen kunde man inte gå den vägen, utan man borde med hänsyn till tidigare bestämmelser avskriva skulden i dess helhet.

Med allt erkännande av vad dessa föreningar gjort vill jag ändå säga, att om man jämför förslaget från utskottets sida med motionärernas, det förra har de starkaste skälen för sig. Sammanslagna kunna föreningarna drivas med något mindre kostnader än om de skulle arbeta var för sig. Annars skulle det ju inte vara någon mening med en sammanslagning. Dessutom får man bemärka, att en del av den statliga försöksverksamheten avlyfter visst arbete från föreningarna. Jag har försökt kalkylera fram ett belopp ungefär efter den linjen, att de skulle få ett belopp, som räcker låt oss säga i tre år — ungefär som skett för utsädesföreningen i Svalöv — och varmed de skola kunna göra bästa möjliga nytta för de jordbruk, som här ifrågakomma, och för det svenska jordbruket i dess helhet. Jag har gått fram den försiktigare vägen.

Sedan är det självfallet, såsom utskottet framhåller, att man i fortsättningen får se, hur det hela utvecklar sig och i vilken utsträckning föreningarna kunna vara i behov av medel för sin verksamhet. Detta får bedömas vid de tillfällen, då det blir fråga om att pröva anslagsbeloppen i annat sammanhang.

Då nu utskottet gått på propositionen, har jag ingen anledning att beröra vissa saker i motionerna, som jag i annat fall skulle ha berört.

Ang. jordbruksförsök m. m. (Forts.)

Herr **Gustafson** i Vimmerby: Herr talman! Efter jordbruksministerns och herr Hedlunds i Häste anförande är det kanske egentligen ingen anledning för mig att säga något ytterligare i denna fråga, så mycket mindre som jag kan instämma i allt vad som sagts från dessa båda håll. Jag skall emellertid tilllåta mig att yttra ett par ord.

Det är alldeles riktigt vad jordbruksutskottets ärade ordförande anförde om att man i fjol, när man träffade kompromissen i utskottet rörande dessa båda föreningar, uttalade, att dessa endast skulle få bedriva sådan försöksverksamhet, som kunde visa sig vara av betydelse för deras konsulterande och upplysande verksamhet. Man kom emellertid snart underfund med, när man skulle söka närmare angiva, vilka dessa försöksuppgifter borde vara, att detta ingalunda var lätt. Det var förresten helt enkelt omöjligt att på förhand angiva vilka uppgifter, som skulle ankomma på den sammanslagna föreningen. Man måste alltså slutligen stanna för, att då denna förening samarbetar med övrig försöksverksamhet, som vi här i landet ha på jordbrukets område, skulle man uppdelat försöksverksamheten så, att man undan för undan komme överens om huruvida den mera statligt betonade delen av försöksverksamheten eller föreningen skulle utföra just de försök, som vid varje särskilt tillfälle vore aktuella.

Vad sedan gällde den omständigheten — som också utskottets ärade ordförande påtalat — att man gick in för att ha två avdelningsföreståndare i den sammanslagna föreningen, vill jag gärna medge att i någon mån den omständigheten influerat, att man tidigare haft en föreståndare för var och en av föreningarna. Men det är alldeles uppenbart, att när det inom några år ställer sig på det sättet, att den äldre av dessa båda föreståndare kommer att avgå med pension, kan man något mer obundet upptaga frågan, hur man skall ordna med föreståndareverksamheten för den sammanslagna föreningen.

Beträffande vad som sagts om priset för de gårdar, som staten nu skall övertaga, kan jag liksom departementschefen varken vitsorda eller bestrida, att det pris man kommit till är fullt riktigt. Något sådant kan man naturligtvis inte göra med mindre än att man varit i tillfälle att på ort och ställe ingående bedöma förhållandena. Men vad jag vill säga är det, att även om jag i viss mån medger, att det kanske finnes fog för det uttalande, som utskottets ordförande gjort, kunna vi ändå säga oss det, att till gagnet äro dessa föreningar egentligen statens och det allmännas. De tjäna jordbruksnäringen och därmed ett statligt intresse, och då kunna vi kanske också vara överens därom, att det inte betyder så mycket, om till äventyrs — vilket jag inte är övertygad om — det skulle vara så, att gårdarna betalas något i överkant. Vad vi alltid kunna säga oss, är det, att de pengar, som inflyta i köpeskillingslikviden till den sammanslagna föreningen, komma också i sin tur att tagas i anspråk för fortsatt arbete, när det gäller för föreningen att fullfölja sina arbetsuppgifter.

Vad slutligen vidkommer den omständigheten, att — vilket utskottets ordförande talade om — betes- och vallföreningen visat tendens att överskrida av Kungl. Maj:t och riksdagen anvisade anslag, så kan det för all del inte bestridas, att det någon gång varit så. Men jag skulle verkligen till försvar för denna betes- och vallförening vilja säga, att det, som vi känna till, är så, att betes- och vallföreningen inte är så gammal. Den kom till för åtskilliga år tillbaka just vid den tidpunkten, då man började känna på sig från jordbrukarhåll här i landet, att åtskilligt måste göras för att komma till rätta med det betydelsefulla problem, som betes- och vallodlingen i själva verket är. Det är naturligtvis också så, att sedan denna förening kommit i verksamhet, har jordbruket undan för undan ställt fram sina problem på området för betes- och vallföreningen och velat ha dessa problem besvarade. Det har inte varit lätt

Ang. jordbruksförsök m. m. (Forts.)

för föreningen och dess ledning att alltid skjuta undan de försökssuppgifter, som det praktiska jordbruket ville eller nära nog krävde att få omedelbart utförda. Vi kunna dock trösta oss med, att även om det någon gång förekommit att av staten givna anslag överskridits, ha betes- och vallföreningens utomordentligt skickliga föreståndare under årens lopp rent av tiggat ihop betydande belopp, vilka tagits i anspråk för det försöksarbete, som betes- och vallföreningen utfört.

Utan att ha något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan, har jag, herr talman, ansett mig böra säga detta.

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman! Jag vill först säga till herr Hedlund i Häste, att det är ingen som bestrider, att t. ex. mosskulturföreningens egendom Gisselås varit till visst värde, ehuru jag måste säga mig — ty jag har besökt den — att som den för närvarande är ordnad, är den ingen mönstergård. Det visas också därav, att man behöver detta anslag för att sätta den i kultur på ett skapligt sätt. Gisselås har fått ett räntefritt lån sedan 1927, tror jag det är, på 100,000 kronor. Då sade mosskulturföreningen: Bli vi nu skuldfria, skola vi klara oss själva. Man tyckte då från statens sida, att det var bäst att lämna lånet, så att föreningen därefter skulle kunna klara sig själv. Sedan har det lämnats bidrag på 15,000 kronor för varje år och även bidrag om 4,500 kronor till förräntning och amortering av lån, som de tagit från sina fonder och donationsmedel, och så blev det ännu mer utgifter. Det som Gisselås kostat staten få vi avskriva. Först skola vi betala 13,000 kronor och så förlora 53,000 kronor. Därför bör väl i all rimlighets namn egendomen ha gjort någon nytta, ty annars är det ju alldeles bortkastade pengar. Men hur står det till i Gisselås? Det framgår här av handlingarna, hurudana byggnaderna äro. Det är knappast en kakelugn som kan eldas och knappast något hus som inte behöver repareras. När staten övertar gården, måste staten göra den till en mönstergård, och det finns kalkyler, som visa vad det kostar. Att den gjort nytta, tvivlar jag inte på, men naturligtvis har nyttan för statens räkning varit dyrköpt. Det är min uppfattning.

Sedan vill jag säga några ord till herr Gustafson i Vimmerby, då han talade om betes- och vallföreningen. Det är så, att herr Gustafson har varit utredningsman och känner till huru det förhåller sig. Jag däremot står alldeles främmande för detta och känner inte alls till det. Men nog ha utredningsmännen så gott det varit möjligt välvilligt uttytt vad fjolårets riksdag skrev, och man har gått på samma linje i år i utskottet. Och det resultat, till vilket man kommit efter dessa uppgörelser med föreningarna, är det ingenting att göra åt. Man får betala vad det kostar.

Den egentliga anledningen till att jag begärde ordet var, att jag ville påtala den första uppskattningen, som inte statsrådet kunnat följa. Mosskulturföreningen säger beträffande denna uppskattning liksom beträffande den andra, att föreningen vill ha 20 % förhöjning, och lantbruksstyrelsen säger, att man räknat i underkant. Statsrådet säger, att han undersökt saken och funnit, att man inte räknat i underkant utan med toppriser. Då säger mosskulturföreningen, att den är villig att gå in på förslaget, om riksdagen i framtiden behandlar föreningen välvilligt.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölles.

§ 7.

Slutligen föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till lantbruks-, mejeri- och träd-

gårdsinstitutet vid Alnarp, m. m.; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 8.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 247, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för värnpliktige befälseleven N. E. Ohlson m. fl. från viss betalningsskyldighet till kronan;

nr 248, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av fri flyttning från Boden för vissa där tjänstgörande militära befattningshavare m. fl.;

nr 249, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till reparation av ångpannorna å pansarskeppet Oscar II;

nr 250, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om tackande av vissa å fonden för förslag till statsverket bokförda förskott till försvarsväsendet m. m.;

nr 251, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående personligt arvodestillägg till vissa rullföringsbiträden;

nr 252, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av vissa anslagsmedel för utredning rörande nya fartygstyper;

nr 253, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldande av viss haverikostnad;

nr 254, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av vissa kronan tillkommande fordringar hos flaggkorpralen J. L. Gunnesson och marinintendenten av 1:a graden R. H. Berg;

nr 255, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående tillfällig och provisorisk löneförbättring för viss personal vid sjöförsvaret; och

nr 260, angående anslag till tullverket för budgetåret 1937/1938.

§ 9.

Till bordläggning anmälades:

konstitutionsutskottets memorial, nr 1 c, med uppgift å vissa vilande förslag till ändringar i grundlagarna;

statsutskottets utlåtanden:

nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till Hæradsrätterna: Avlöningar; och

nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån för ytterligare utbyggnad av turiststationen vid Storlien m. m. jämte i ämnet väckta motioner; samt

bankoutskottets memorial, nr 51, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande punkten 3 av bankoutskottets utlåtande nr 44, i anledning av framställningar angående pensioner och understöd åt vissa i statens tjänst anställda eller förut anställda personer m. m.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

§ 11.

Herr *De Geer* i Lesjöfors avlämnade en av honom undertecknad motion i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 293, med förslag till viss ändring i gällande tulltaxa m. m.

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 588, bordlades.

§ 12.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Lundstedt</i>	under den 7 maj,
› <i>Strindlund</i>	› 5 dagar fr. o. m. den 6 maj,
› <i>Nordström</i> i Kramfors	› 5 › › › 6 ›
› <i>Borg</i>	› den 7 maj,
› <i>Persson</i> i Falla	› 4 dagar fr. o. m. den 6 maj,
› <i>Herou</i>	› 6 › › › 7 ›
› <i>Nilsson</i> i Göteborg	› 2 › › › 6 ›
› <i>Karlsson</i> i Grängesberg	› 5 › › › 7 ›
› <i>Liedberg</i>	› den 8 maj,
› <i>Uddenberg</i>	› 2 dagar fr. o. m. den 7 maj,
› <i>Johansson</i> i Krogstorp	› 3 › › › 9 ›
› <i>Wallén</i>	› den 8 maj,
› <i>Närlinge</i>	› 4 dagar fr. o. m. den 6 maj,
› <i>Nilsson</i> i Kristinehamn	› 4 › › › 8 ›
› <i>Hellberg</i>	› 2 › › › 10 › och
› <i>Andersson</i> i Grimbo	› 3 › › › 8 › .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 10,28 e. m.

In fidem
Sune Norrman.